

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Γ'. | 30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1865. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 50.

ΠΕΡΙ

ΑΥΤΟΜΑΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ.

ΤΟ άπρηχαιωμένον τής αυτομάτου γεννήσεως ζήτημα, ὃ πολλοὶ ἐθεώρουν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου λελυμένον, ἐπανήλθε σήμερον ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει. Συζήτησις πολλοῦ λόγου ἀξία ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λεπτοτάτου τούτου ζητήματος, ἀπὸ πέντε περίπου ἐτῶν, καὶ ἡ πάλῃ αὐτὴ ἔλαβεν, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, χαρακτῆρα ζωηρὸν, καθιστάμενον ὁσημέραι ἐτι ζωηρότερον.

Τὰ μεγάλα ὀνόματα τοῦ ὕλισμου, τοῦ πανθεϊσμοῦ, κλπ. περιελήφθησαν ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἀδίκως, τῆς δὲ συζήτησεως παρατροπομένης, μετ' οὐ πολὺ, ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης διαγραφομένης γραμμῆς, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, ἐνθερμοὶ τινὲς νόες ἐσπευσαν νὰ ζητήσωσιν ἐν τῇ ἀπλῇ μελέτῃ τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας τὰ στοιχεῖα φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν φιλοσοφικῶν. Ἐκ τούτου αἱ ψευδέσταται τῶν ἰδεῶν διαχύθησαν ἐν ἀκραιῇ, σήμερον δὲ ὀλίγοις γινώσκουσιν ὅποια τι εἶναι ἡ ἀληθὴς ἀξία τοῦ προβλήματος ὃ ἡ ἐπιστήμη ἐκάλειτο ζήτημα τῆς αυτομάτου γεννήσεως. Καὶ αὐτὴ ἡ λέξις, ἥτις ἔχει

ἀλλοίαν τῆς ἀληθοῦς σημασίαν, συντελεῖ οὐχὶ ὀλίγον ὅπως τρέφῃ τὴν τοῦ κοινοῦ πλάνην, καὶ παράσχῃ τῷ ὑπὸ συζήτησιν δόγματι ἔννοιαν, ἣν οὐδὲν τῶν ἀντιπάλων μερῶν διανοεῖται νὰ παραδεχθῆ.

Νομίζεται γενικῶς ὅτι κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην πρόκειται νὰ μάθωμεν, ἀν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου καὶ κατὰ τὰς πρώτας δημιουργικὰς ἐποχὰς τὰ ἐν τῇ ἀδρανείᾳ ὕλη διακεχυμένα στοιχεῖα συνηθροίσθησαν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν κινήσει, sponte sua, ὅπως πλάσσωσι τὰ ζῶα ἐνὶ λόγῳ, νὰ μάθωμεν, ἀν ἡ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς γῆτινῆς σφαίρας ζωὴ εἶναι ἔργον οὐχὶ θεῶν τινὸς βουλήσεως, ἀλλ' ἡ συνέπεια φυσικοῦ τινὸς μηχανικοῦ νόμου. Τοῦτο εἶναι πλάνη μερίστη· αὐτῷ δὲ τιθέμενον τὸ ζήτημα, καθιστᾶται ἀναγκαιῶς τὸ καυτικώτερον τῶν τῆς μεταφυσικῆς ζητημάτων ὡς ἔθεσαν ὅμως αὐτὸ ἡ ἐπιστήμη ἐσχάτως, ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Καὶ ἀληθῶς, δὲν πρόκειται νὰ ἐμβατεύσωμεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀρχικῆς δημιουργίας, οὐδὲ κἂν ν' ἀνεύρωμεν τὴν δημιουργικὴν ἐκείνην δύναμιν τὴν αἰείποτε ἐνεργοῦσαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Τὸ ζήτημα εἶναι μᾶλλον περιορισμένον, καὶ ἀλλοίας ὅπως φύσεως. Ἐνὶ τῶν τῆς κατωτέρης τάξεως ὄντων γεννῶνται ἄρα γε ἄνευ γονέων; Ἴδου ὅποιον εἶ-

ναι τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον, κεχωρισμένον πάσης πνευματιστικῆς εἴτε ὑλιστικῆς θεωρίας, διαίρει σήμερον τοὺς σοφοὺς. Τὸ ἀνωτέρω ζήτημα, οἱ παραδεχόμενοι τὴν διάφορον γέννησιν λύουσι καταφατικῶς. Κατ' αὐτοὺς, φυτικά καὶ ζωϊκά τινα γένη δύναται νὰ γεννηθῶσιν ἄνευ ἀμέσων γεννητῶρων. Ἡ νεκρὰ ὕλη ὀργανίζεται κατὰ μικρὸν ἔνθα τὸ φαινόμενον τοῦτο πρόκειται νὰ λάβῃ χώραν, καὶ μεμβράνα τις, παραπλησία σωματογόνου στρώματος, λαμβάνει ἐν ἀρχῇ γέννησιν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς μεμβράνης ταύτης, ἄμορφοι κόκκοι συνεννοῦνται ὅπως σχηματίσωσι διὰ τῆς συνελύσεως τῶν μικρὰ αὐτόματα ὡς πάραυτα τότε ἀναφαίνονται ἐν ἑκάστῳ τῶν ὡν τούτων ὀργανά τινα, διαγράφεται τὸ σχῆμά των, καὶ τὸ ζῶον, διασχίζον τὸ καλύπτον αὐτὸ περιέλημμα, ἐξέρχεται εἰς τὸ φῶς, πρῶτον αὐτὸ τοῦ γένους του, καὶ ἀνεξάρτητον τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ ζῶων.

Οἱ ἀντίπαλοι τῆς αὐτομάτου γέννησεως ἀντικρούουσι τοιαύτην θεωρίαν. Κατ' αὐτοὺς, ἅπαντα τὰ γένη ὑποτάσσονται εἰς τὸν νόμον τῆς διὰ προγόνων γέννησεως, καὶ νῆ μὲν ἡ μέθοδος, ἢ ἡ φύσις ἀκολουθεῖ ἐνίοτε ὡς πρὸς τὴν γέννησιν, ἔχει τύπον ἄλλοιον, οὐχ ἦττον ὅμως μένει ἡ αὐτὴ κατ' οὐσίαν. Ἄν εἰς τινα ὀργανικὰ ἐγγύματα βλέπομεν τὴν ζῶν ἀναπτυσσομένην χωρὶς ἐκ πρώτης ἄψεως ν' ἀναφαίνηται καὶ ἡ ἀπ' εὐθείας γενεαλογία τῶν ἐν αὐτοῖς διαβιούντων ὄντων, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἐγγυθεῖσαι οὐσίαι, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κόνις, εἰσάγουσιν ἐν τοῖς βρευστοῖς τούτοις ἐνόργανα σπέρματα, ἅτινα ἐν τῷ περιλαμβάνοντι αὐτὰ χώρῳ ἀνευρίσκουσι τοὺς ἀναγκαίους ὄρους πρὸς γέννησιν ὄντων ὁμοίων τῶν γεννησάντων αὐτὰ.

Ἡ συζήτησις, ἢ ἐρχόμεθα ἤδη νὰ καταπαύσωμεν, δὲν ἐγεννήθη ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν αὐτὴ ἔλαβεν ἀρχὴν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιότητι. Τότε τὸ ἀνοιχθὲν αὐτῇ στάδιον ἦν πολὺ εὐρύτερον τοῦ σημερινοῦ· οἱ πρόγονοι ἡμῶν οὐχὶ μόνον δὲν περιώριζον τὴν δύναμιν τῶν τῆς διαφορῆς γέννησεως μεθόδων ἐν τῇ παραγωγῇ τῶν τῆς κατωτέρας τάξεως ὄντων, ἀλλ' ἐπεξέτεινον αὐτὴν καὶ ἐν τῇ δημιουργίᾳ ὄντων ἀνωτέρας τάξεως. Οὐδὲν ὁ δ' ἀνερχόμενοι μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους, καθίσταται ἡμῖν εὐχερὲς ν' ἀνεύρωμεν ἐν τῷ δεκάτῳ ἐβδόμῳ αἰῶνι ἐξόχους νόας, παρ' οἷς οὐδὲν εἶχε τὸ παράδοξον ἢ ἰδέα τοῦ ὅτι γινώσκονται αὐτομάτως καὶ ἄνευ προπατόρων, μαστοφόρα ζῶα, οἷα εἰσὶν οἱ μύς, εἴτε βατραχοειδῆ οἷα εἰσὶν οἱ βάτραχοι.

Ἐν τοσοῦτῳ, τοιαύτην τερατώδη πλάνη ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ πολὺ ἀπέναντι τῶν τῆς ἐρευνῆς μεθόδων, ἃς μετ' οὐ πολὺ ἡ ἐπιστήμη ἐμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ. Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος, ἢ μετὰ προσοχῆς μελέτη τῶν φυσικῶν φαινομένων ἔπεισε πολλοὺς ὅτι ἡ τῶν ἀνωτέρας τάξεως ὄντων αὐτόματος γέννησις ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς μῦθος, ὁ δὲ περιφημὸς φυσικὸς Ρέδης, ὅστις ἔζη ἐν Φλωρεντίᾳ περὶ τὸ 1680, καὶ ὁ Βολλωνιέρης, ὁ ἐπὶ τινα βραδύτερον ἐξακολουθήσας ἐν Παδοῦνι τὸ ἔργον του, ἀπεδείκνουν ὅτι ἡ δι' ἑτερογενοῦς τρόπου παραγωγῆ τῶν σκωλήκων δὲν εἶναι πραγματικώτερα ἐκείνης τῶν μεγάλων γενῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ συνθέτου μικροσκοπίου περιέστειλεν ἔτι μᾶλλον τὸ πεδῖον τῆς αὐτομάτου γέννησεως, καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, ἡ ἀβεβαιότης ἐπὶ τῶν γενετησίου δυνάμεως τῆς φύσεως μεθόδων εὐρίσκετο περιορισμένη εἰς μόνον τὰ γένη ἐκεῖνα, ὧν τὰ τέκνα καθίστανται ὁρατὰ ἀφοῦ πλειστον μεγαλοποιήθωσι.

Πρὸ τινων ἐτῶν, ἐκκαθαρίζομένου καθ' ἑκάστην τοῦ ζητήματος ἀπέναντι τῶν φώτων τῆς πείρας, οἱ τῆς διαφορῆς γέννησεως ὀπαδοὶ περιώριζον τὴν θεωρίαν των ἐπὶ δύο μόνον γενῶν τῶν τῆς κατωτάτης τάξεως ὄντων, δηλονότι ἐπὶ τῶν αὐτοζωαρίων εἴτε τῶν παρασίτων σκωλήκων, καὶ ἐπὶ τῶν ζῶων καὶ τῶν μικροσκοπικῶν φυτῶν, ἅτινα ζῶσιν ἐν ταῖς σπηλαιαῖς ὑλαῖς, καὶ καλοῦνται τὰ μὲν πρῶτα μικροζωάρια, τὰ δὲ δεύτερα μικροφυτά.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποκρύφου γέννησεως ὄντων περιορίσθη ἔτι πλείωτερον ὑπὸ τῶν γενομένων ἐσχάτως ἐργασιῶν διαφορῶν φυσιολόγων. Αἱ ἐπιτυχεῖς ἐρευναι τοῦ K. Van Beleden ἐπὶ τῆς μεταναστεύσεως τῶν κυριαδεστέρων αὐτοζωαρίων, καὶ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως παρασίτων σκωλήκων ἐν τοῖς σώμασιν ὠρισμένων ζῶων, αἱ νεώτεραι ἀνακαλύψεις τοῦ M. Virehow ἐπὶ τῆς διαβάσεως τῶν τριχινίων, ἐξ ὧν ἐνίοτε γέμει ἡ σὰρξ τῶν χοίρων, καὶ οἱ μύς τοῦ ἀπὸ τοῦ κρέατος τούτου τρεφομένου ἀνθρώπου, ἀπέδειξαν ἐναργῶς ὅτι οἱ παράσιτοι σκωλήκας γινώσκονται καὶ πολυπλασιάζονται κατὰ τοὺς φυσικοὺς τῆς γέννησεως νόμους. Ὅθεν κυρίως ἐπὶ ἐνὸς μόνου εἶδους ἐκ τῶν ἀπείρων μικρῶν ὄντων, τῶν μικροφυτῶν καὶ μικροζωαρίων, εἶναι ὅπως συγχωρητέα σήμερον ἡ συζήτησις.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, δύο θεωρίαι ὑπάρχουσι πρὸς ἐξήγησιν τῆς γέννησεως τῶν μικρῶν τούτων ὄντων· ἡ θεωρία τῆς ἑτερογενήσεως, καὶ ἡ τῆς πανσπερμίας. Οἱ ὀπαδοὶ ἀμφοτέρων τούτων τῶν θεωριῶν ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ αὐτῶν τὴν πειραματικὴν μέθοδον· οἱ μὲν ἐπιζητοῦσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι αἱ ἀλλοιούμεναι ὀργανικὰ ὑλαί, εἰς οἰκνδήποτε ἂν τεθῶσι κατάστασιν, ἂν μόνον μείνωσιν εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ δὲν ὑποστῶσιν ἰσχυρὰν σήψιν, πληροῦνται ἀδιακόπως ὑπὸ ζῶντων ὄντων· οἱ δὲ, ἀπ' ἐναντίας, ἐπιμένουσι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι αἰεὶποτε δύναται ν' ἀπομονωθῇ ὁ ἀήρ ἀπὸ τῶν σπερμάτων ἅτινα περιέχει, νὰ ἀφαιρηθῶσιν ἀπὸ τῶν ἀλλοιωσίμων ὑλῶν τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ὑπάρχοντα, καὶ ἐπομένως, αἱ ὑλαὶ αὐταὶ νὰ τεθῶσιν εἰς τοιαύτην κατάστασιν ὥστε νὰ μὴ ἀλλοιωθῶσιν τὸ παράπαν.

Κατὰ τὰ μέσα ἔτι τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ὁ Necdham καὶ ὁ Spallanzani εἶχον ζητήσῃ διὰ τοιαύτης φύσεως πειραμάτων τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἡ μέθοδος ἦν ἀμφοτέροι ἠκολούθησαν, καὶ ἦν πρῶτος ὁ Necdham εἶχον ἐπινοήσει, συνίστατο εἰς τὸ νὰ εἰσαγάγωσιν ἐντὸς μιᾶς σειρᾶς ὑελινῶν ἀγγείων, πεπληρωμένων ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὀργανικὰς ὑλας εὐλόως ἀλλοιούμενας, εἴτα νὰ κλείωσι στεγανῶς τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, καὶ νὰ καθυποβάλλωσιν ἕκαστον αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν θερμότητος ἱκανῆς ν' ἀποκτείνῃ τὰ ἐνυπάρχοντα ζωϊκά εἴτε φυτικά σπέρματα. Ἄλλ' ὁ Necdham καὶ ὁ Spallanzani ἐξετίμων ἄλλως πως τοὺς ὄρους τῆς πρὸς καταστροφὴν τῶν ἀνωτέρω σπερμάτων ἀναγκαίας θερμοκρασίας. Κατὰ τὸν Necdham, ὀλίγα λεπτὰ καταθυθίσεως ἐν τῷ ζέοντι ὕδατι ἤρκουν πρὸς τοῦτο· κατὰ τὸν Spallanzani ὅμως τοῦλάχιστον τρία τέταρτα τῆς ὥρας θὰ ἦσαν ἀναγκαῖα. Τοῦτου ἕνεκα, τὰ ἐξαγόμενά των διέφερον πλείστον· ὁ Necdham ἀνεύρισκεν αἰεὶποτε ζῶντα προϊόντα, καθότι δὲν εἶχε καταστρέψει τὰ ὀργανικὰ σπέρματα· ἀλλ' ὁ Spallanzani οὐδέποτε ἀνεύρισκεν αὐτὰ καθότι τὰ εἶχε καταστρέψει.

Ἐν τούτοις τὰ ὑπὲρ τῆς πανσπερματικῆς θεωρίας συμπράσματα, ἃ ὁ Spallanzani ἐνόμιζεν ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν παρατηρήσεών του, εἶχον τρωτόν τι μέρος, καὶ ὁ Necdham, ἀναγνωρίσας τοῦτο ἀκολούθως, ἀπέδωκε τὴν στείρωσιν τῶν ἐγγυμάτων ἃ μετεχειρίζετο ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ, εἰς πιθανὴν τινα ἀλλοίωσιν τοῦ

ἐν τοῖς ἀγγείοις ἐγκλειομένου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Καὶ ἀληθῶς ὁ ἀήρ οὗτος εἶχε μεταβληθῆ· εἶχε δηλονότι ἀπολέσει μέρος τοῦ ἐξυγνοῦ, ὡς ἀπέδειξε τοῦτο κατὰ τὸ 1840 ὁ Gay-Lussac, καὶ, κατὰ συνέπειαν, δὲν ἦτο ἕκτοτε κατάλληλος πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς. Τοῦτου ἕνεκα τὰ τοῦ Spallanzani συμπράσματα ἐθεωρήθησαν, καὶ δικαίως κατὰ τινα τρόπον, ὡς ἀμφίβηλα, διὸ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λύσωσι τὸ ζήτημα τῆς αὐτομάτου γέννησεως. Οὐχ ἦττον ὅμως, ἐν τούτοις περιείχετο ἡ ἀληθὴς λύσις, ὡς τὸ ἀπέδειξε ἐσχάτως ὁ K. Pasteur ὑποστηρίζων ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τινῶν ζωαρίων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ συνδρομῆς τοῦ ἐξυγνοῦ, καὶ ὅτι, ἐπομένως, ἡ διατήρησις τῶν ζωικῶν ὑλῶν ἐν τοῖς πειράμασι τοῦ Spallanzani δέον ν' ἀποδοθῇ πραγματικῶς εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐπενεργείας παρατεταμένης θερμότητος ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τῶν σπερμάτων.

Τὰ τοῦ Necdham καὶ Spallanzani πειράματα, διεδέχθησαν, ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα, πολυάριθμοι πραγματεῖαι, ἀλλ' αἱ πραγματεῖαι αὐταὶ, μὴ συνοδευόμεναι ὑπὸ νέων πραγμάτων, οὐδὲν ὀδῶς προήγαγον τὸ ζήτημα πρὸς τὴν λύσιν του. Ἡ θέσις ὅθεν τῆς συζήτησεως οὐδὲν εἶχε μεταβληθῆ μέχρι τοῦ τέλους τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ὅτε κατὰ τὸ 1837, ὁ δόκτωρ Schwan εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς νέαν ὁδὸν· ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀντιβήσεις, ἃς αἱ ἀναλύσεις τοῦ Gay-Lussac συνεχώρουσαν ν' ἀντιτάξῃ τις πρὸς τὰ συμπράσματα τοῦ Spallanzani, ὁ φυσικὸς οὗτος συνέστησε σειρὰν ὑλῆν πειραμάτων, ἐν οἷς, ἀφοῦ πρῶτον ἀπῆλλαξε τὴν μεταβλητὴν ὑλὴν ἀπὸ τῆς περικυκλοῦσης αὐτὴν ἀτμοσφαιρῆς διαρκούσης τῆς ζυμώσεως, ἔθετε τὴν ὄλην ταύτην εἰς συνάφειαν μετὰ νέου ἀέρος οὐδεμίαν χημικὴν ἀλοιῶσιν ὑποστάσαντος, ἀπῆλλαγμένου ὅμως ὀργανικῶν σπερμάτων διὰ προηγουμένης ἀπανθρακώσεως. Τὰ πειράματα ταῦτα ἐπεβεβαίωσαν τὰ τοῦ Spallanzani, καὶ ἀπέδειξαν ὅτι ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θερμανθέντος ἀέρος, αἱ σήψεις δεκτικαὶ ὑλαὶ θερμαινόμεναι ἐναπομένουσιν ἀναλλοιώτοι. Ἀκολούθως ἕτεροι σοφοὶ, μεταβαλόντες τὸν τύπον τῶν πειραμάτων, καὶ ποιήσαντες χρῆσιν διαφορῶν μεθόδων ὅπως καθαρῶσιν τὸν ἀέρα προτοῦ θέσωσιν αὐτὸν εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν σπητικῶν ὑλῶν, ἐφθασαν μ' ὅλα ταῦτα εἰς τὰ αὐτὰ ἐξαγόμενα. Τινὲς μὲν, ὡς ὁ K. Schultze, ἐποίουν νὰ διέλθῃ ὁ ἀήρ πρῶτον διὰ χημικῶν ἀντιδραστικῶν, δυναμένων νὰ καταστρέψωσι τὰς ὀργανικὰς ὑλας· ἄλλοι δὲ,

ὡς οἱ K. K. Schroeder καὶ Dush, ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ στραγγίσωσι τὸ γάλ' διὰ τοῦ βάμβακος, εἰ, τρόπον ὥστε νὰ τὸ καθάρισαι δι' ἀπλῆς μηχανικῆς ἐνεργείας· ἀλλ' οἰονδήποτε τρόπον μεταχειρίσθησαν, καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐφθασαν εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα, καὶ ἠρνήθησαν τὴν ἐτερογενήνησιν.

Εἰ καὶ ἔμενον εἰσέτι ἀμφιβολίαί τινες, οὐχ ἦτον ὅμως τὰ πειράματα ταῦτα ἐφάνθησαν εἰς πολλοὺς ἰκανῶς πειστικά, καὶ πρό τινων ἐτῶν εἶδομεν πλείστους διακεκριμένους σοφοὺς ἐγκαταλείποντας τὴν θεωρίαν τῆς ἐτερογενήσεως καὶ καταταττομένους εἰς τὴν γνώμην τῶν μὴ παραδεχομένων δι' ἅπαντα τὰ θντα εἰ μὴ ἓνα καὶ μόνον τρόπον γεννήσεως, εἰς οἰονδήποτε βαθμὸν τῆς φυσικῆς ἱεραρχίας καὶ ἂν εὐρίσκονται ταῦτα θεωριμένα.

(ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.)

ΤΟ ΛΑΘΟΣ.

Ο Ἑρρίκος ἀνέβη δρομαῖος τὴν κλίμακα καὶ, ἀναικῶν τοὺς ξανθοὺς βοσρούχους τοὺς περικλείοντας τὸ χάριεν παιδικὸν αὐτοῦ πρόσωπον, ἤνοιξε θυρωθῶδες τὴν πρὸ αὐτοῦ θύραν καὶ δι' ἐνὸς ἄλματος εὐρέθη ἀναμέσον τοῦ σπουδαστηρίου τοῦ φίλου του. Ἀλλ' ἐσταμάτησεν ἐνταῦθα ἐκπληκτος ἰδὼν καθημένην βήματά τινα μακρὰν τοῦ Κυρίου Σεράν γυναικῆ σπανίας καλλονῆς, τῆς ὁποίας τὸ εὐγενὲς καὶ θελκτικὸν πρόσωπον καθάρριον ἦτον ἀπὸ δάκρυα. Εἰς τὴν θέαν τοῦ Ἑρρίκου, ἡ γυνὴ ἐκείνη ἀφῆκε κραυγὴν πεπνυμένην καὶ ἐκινήθη διὰ νὰ σηκωθῆ, ἀλλ' ἐν τοῦ Σεράν θλέμμα ἀνεχαίτισεν αὐτήν, πεσοῦσαν πάλιν ἐπὶ τῆς ἑδρας αὐτῆς καὶ καλύψασαν τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν. Ὁ Ἑρρίκος παρρητῶν τὴν ἄφρονον ταύτην σκηνὴν κατεσχέθη ὑπὸ παραδόξου τινὸς συγκινήσεως. Ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἦν πρῶτον τότε ἔβλεπεν, ἐνέπνευσεν αὐτῷ ἐνδιαφέρον τι δυσκατάληπτον ἢ ὠχρότης αὐτῆς, ἦν ἐπηύχασεν ἐτι τὸ λαμπρὸν τῆς κόμης αὐτῆς μέλαν, ἢ ἄλλους ἐμπλεως στάσις τῆς, τὰ πάντα συνετέλουν εἰς τὴν βαθεῖαν τοῦ Ἑρρίκου παραχίν· τὸ ὄμμα του ἐστράφη μετ' ἀνησύχου περιεργείας πρὸς τὸν Σεράν, ἀλλ' οὗτος ἀπέστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μετ' ὧν τὴν τετραγαμένην.

— « Ἑρρίκε, τῷ λέγει, διατί ἐμβῆκες ἐδῶ, χωρὶς τὴν ἀδείαν μου;

— Φίλε μου, ἐψιθύρισε τὸ παιδίον, δὲν μοι τὸ ἐμπόδισης ποτέ.

— Κύριε... εἶπεν ἡ ζένη μεθρηνώδῃ καὶ ἱκετικὸν τόνον, πρὸς τὸν Σεράν ἀπευθυνομένη.

— Κυρία... σοὶ τὸ ἀπαγορεύω.

Καὶ ὀρμητικῶς ἐπέπεσε κατ' αὐτῆς, ἔδραζε τὴν χεῖρά της καὶ, τοὺς χαρακτῆρας ἀλλοιωμένους ἔχων ὑπὸ τοῦ φόβου, τὸ δὲ ὄμμα ἀτενὲς ἐπὶ τῆς ὀδυρομένης δυστυχούς, ἐφαίνετο φοβούμενος τοὺς ὁποίους ἐμελλε νὰ ἐκφέρῃ λόγους.

— Θέλω ὑπακούσει, εἶπεν ἐκείνη μετ' ἡμιγλήν καὶ πνιγομένην φωνήν.

— Ἄλλως τε, κυρία, ἐξηκολούθησεν ἐκεῖνος συνελθὼν ἐκ τῆς ταραχῆς του, μίᾳ σημερινῇ ἀποκάλυψις εἶνε ἀδύνατος· σοὶ τὸ εἶπα, ἀσχολία κατεπίγουσαι δὲν μοι παρέχουσιν οὐδὲ μίαν διαθέσιμον ὥραν...

— Πρὸ δύο ἐτῶν, κύριε, ὑπέλαβεν εἰποῦσα ἡ ζένη μετὰ πικρίας, σοὶ ἐξαίτουμαι ματαίως τὴν συνέντευξιν ταύτην, καὶ κωφεύεις εἰς τὰς ἱκεσίας μου· μοι ἀπηγόρευσας νὰ πλησιάσω τὴν διαμονὴν σου. Ἐπίστευσα ὅτι διὰ τῆς ὑποταγῆς θὰ τύχω τῆς χάριτος ταύτης, ἀλλ' εἰς μάτην, ἔμεινες ἀκαμπτος... Σήμερον, κύριε, δὲν σε καθικετεύω πλέον, ἀπαίτῶ νὰ με ἀκούσης!...

Τώρα ἀδύνατον, κυρία, ἀργῶς ἐπέειπεν ὁ Σεράν, προσκατενίσας τὸν Ἑρρίκον. Θὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ σοὶ προσδιορίσω ὥραν συνεντεύξεως... Ἔσο βεβιαία ὅτι θὰ τηρήσω τὸν λόγον μου, ἂν καὶ δὲν βλέπω τὸ ὄφελος τῆς συνεντεύξεως ταύτης.

Ἡ ζένη, καλῶς πεπεισμένη ὅτι οὐδὲν πλέον θὰ ἐπετύγγασεν, ἀνέστη καὶ ἔκαμῆ τινα βήματα ἐν' ἀπέλθῃ ἐκείθεν. Διερχομένη δὲ πλησίον τοῦ Ἑρρίκου κατεβίβασε τὸν πέπλον τῆς, ἐτάχυνε τὸ βῆμα καὶ ἀπῆλθε δρομαίως.

« Τί ἐζητοῦσε λοιπόν, φίλε; εἶπεν ὁ Ἑρρίκος μετ' ὀλοκαυτικῆν φωνήν, πλησιάζων τὸν Σεράν εἰς βαθεῖαν συλλογὴν βυθισθέντα.

Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνεσκήρτησεν εἰς τὸν ἦγον τῆς φωνῆς τοῦ παιδός.

« Ἡ γυνὴ ἐκείνη, Ἑρρίκε, ... ὦ! ἐζητοῦσε πᾶν τι πέραν τῶν δυνάμεών μου! Ἀφοῦ τὰ πάντα μοι ἀφῆρσεν, ἤθελε νὰ με στερήσῃ καὶ τῆς τελευταίας μου εὐτυχίας!... Μὴ μοῦ εἰπῆς πλέον τίποτε περὶ αὐτῆς, παιδί μου.

— Ἀυτὴ βέβαια πολὺ θὰ σ' ἐβλάψῃ, φίλε μου, διὰ νὰ ἦσαι τόσῳ σκληρὸς σὺ ὁ συνήθως τόσον ἀγαθός!... Τὸ βλέμμα σου ἦτο αὐστηρὸν, βραχεῖα καὶ ἀγρία ἡ φωνή σου...

Καὶ ὅμως ἦτον ὠραία, φίλε μου... πολὺ ὠραία! τὸ βλέμμα της τόσον ἦτο γλυκύ!...

— Παῦσε τέκνον μου!...

Πικρὸν μειδίαμα διέστειλε τὰ χεῖλη τοῦ Σεράν.

— Ἑρρίκε, προσέθηκεν, ἄφες με μόνον καὶ προπάντων ἐξάλειψε ἀπὸ τὴν μνήμην σου τὴν λαθούσαν ἡμέραν σκηνῆς... Ἀπημόνησε, εἰ δυνατόν, τὴν γυναικῆ ἐκείνην!... πολλὰ τῆς ζωῆς μου ἐτι θὰ ἐδιδάξῃς νὰ τὴν λησμονήσω καὶ ἐγώ.

Ἐξῆλθεν ὁ Ἑρρίκος, ἀλλ' ἀντὶ, ὡς ἔθος, νὰ ὑπάγῃ νὰ διασκεδάσῃ εἰς τὸν παράδεισον, κατεκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν του. Διανοεῖτο τὴν ἀγνωστον καὶ ἔσπα τὴν κεφαλήν ἵνα ἀνεύρῃ τὴν κλειδα πολλῶν μυστηρίων, ὑπὸ πυκνοῦ δι' αὐτὸν διατελούντων πέπλου.

Ὁ Σεράν πρέπει νὰ ἦτο τεσσαράκοντα δύο ἐτῶν, ἀπὸ πολλοῦ δὲ ὁ ἰδιωτικὸς καὶ σχεδὸν μυστηριώδης βίος του ἐφαίνετο παράδοξος εἰς τοὺς ἀρχαίους φίλους του. Ἴδου τί περὶ αὐτοῦ ἐθρολλεῖτο.

Εἰκοσκαετῆς, ὁ Ὀκτάβιος Σεράν ἦτο εἰς ἓκ τῶν λαμπροτέρων καὶ ἐπιζήλοτέρων νέων τῶν Παρισίων. Εἶχε τότε ἀδελφόν, Ἑρρίκον Σεράν καλούμενον, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο διὰ τοσαύτης σφογῆς, ὥστε προῦκάλει τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν ἐπαινον τοῦ κόσμου. Μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γνωστός ἦτο εἰς τοὺς φίλους του ὁ πρὸς τὴν Εὐγενίαν Βεναβίλλην τοῦ Ὀκταβίου ἔρωσ, νέαν πλουσίαν καὶ κληρονομὸν εὐγενούς καταγωγῆς, ἀλλ' οἱ πόθοι τοῦ νέου τούτου ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τῆς Βεναβίλλης, δεδωμένης οὐσίας διὰ προηγουμένων ὑποχρεώσεων. Βαθεῖα ὑπῆρξε τοῦ Ὀκταβίου ἡ ἀπελπισία, ὅποταν ἄλλος εὐτυχέστερος αὐτοῦ ἀποκατέστη σύζυγος τῆς Βεναβίλλης, ἄλλο δὲ πλέον δὲν ἐμελέτα εἰμὴ πῶς νὰ αυτοκτονήθῃ. Ὁ Ἑρρίκος παρέλαβεν αὐτὸν μακρὰν ἐκείνης, ἦν τοσοῦτον ἡγάπα, καὶ ἐγκαταστῆθετες εἰς τερπνὴν τινα ἐξοχὴν, ἦν κατεῖχον παρὰ τοὺς Παρισίους, συνεθρήνον ἀμφοτέροι οἱ ἀδελφοὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς Βεναβίλλης.

Ἀλλ' οὐδέποτε διαρκῆς ἡ ὀδύνη. Ὁ Ὀκτάβιος ἀποκαμῶν εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ τοὺς κενούς αὐτοῦ πόθους, ὑπέστρεψεν εἰς Παρισίους διατηρῶν ἐτι ἐκ τοῦ ἀτυχούς πάθους του γλυκεῖαν τινα μελαγχολίαν. Ἐνταῦθα ἀνέμενον αὐτὸν ἡ εὐδαιμονία. Ἄγγελος, φέρων καὶ αὐτὸς τῆς Εὐγενίας τῶνομα, ἦλθε νὰ συνουλώσῃ τὴν αἰμάσσουσαν ἐτι πληγὴν του ἢ γλυκερὰ καὶ ἐναρμόνιος αὐτῆς φωνὴ ἐξέφερε τὰς παρηγόρους ἐκείνας λέξεις, αἱ αἱ γυναῖκες μόναι νὰ ἐκφράζωνται γινώσκουν. Ὁ Ὀκτάβιος ὑπέθεσεν

ἐαυτὸν πλανηθέντα εἰς προηγουμένον ἔρωτα, ἡ δὲ Εὐγενία Δεστάγγη, ἦτον εὐγενὲς καὶ πλουσία τῆς Εὐγενίας Βεναβίλλης, ἐνέπνευσεν αὐτῷ ζωηρότερον καὶ διαρκέστερον ἔρωτα.

Ἐν ἔτος μετὰ τὸ ὀλιώτερον τῶν συνοικεσίων πλήρης ἦτο τοῦ Ὀκταβίου ἡ εὐδαιμονία. Τὰ πάντα προανήγγελλον ὅτι τεκνίον τι ἦν ἐν τῷ γενέσθαι, μέλλον νὰ συσφιγῆ στενώτερον τοὺς μετὰ τῆς ὠραίας αὐτῆς γυναικὸς συνδέοντας αὐτὸν δεσμοῦς, ὅταν αἰφνης μαρμασώδες νόσημα ἠπέιλησε τοῦ παμφιλτάτου αὐτοῦ ἀδελφοῦ τὰς ἡμέρας. Ὁ Ὀκτάβιος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλ' ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγρούς του, ἀφίσας τὴν Εὐγενίαν, πάσχουσαν ὀλίγον, παρὰ τῆ ἰδίᾳ μητρὶ. Ἀλλ' ἄγονοι ἀπέβησαν τῆς τέχνης αἱ συμβουλαὶ καὶ τῆς ἀγάπης αἱ περιθάλψεις, καθόσον μετὰ μῆνα παθημάτων καὶ συνεχῶς φρενιτιδος, ὁ Ἑρρίκος ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τὴν νύκτα τοῦ θανάτου του, ὁ Ὀκτάβιος ἔμεινε μόνος μετὰ τοῦ θανατιῶντος. Παρατηρήθη δὲ ὅτι ἐπὶ ὀκταήμερον ἀπεδίωκεν ὄλους τοὺς ξένους ἐκ τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ τόση ἦτο ἡ βαρυθυμία του, ὥστε οὐδὲ λέξις προέδιδεν αὐτὴν, οὐδὲ δάκρυ ὑγρῖνε τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀλλ' ἦτο τρομερῆς ὠχρότης.

Ὅτε δ' ἔκλεισε πλέον τοὺς ὀφθαλμούς ὁ Ἑρρίκος διαπαντός, ὁ Ὀκτάβιος, πρὸς μέγαν ἀπάντων θαυμασμόν, μὲλις λαβὼν καιρὸν νὰ δώσῃ τὰς πρὸς ἐνταφιασμόν αὐτοῦ ἀναγκαίας διαταγὰς, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους. Τοιαύτη ὀλιγοῦρα, μετὰ τόσῳ μακρὰν καὶ σταθερὰν στοργήν, ἦτον ἀκατανόητος· πάντες δ' ἐπλανῶντο εἰς χιλιάς εἰκασίας περὶ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ διαγωγῆς.

Μυστηριώδης ἔκτοτε περιέβαλε πέπλος τοῦ Ὀκταβίου τὸν βίον. Δύο, τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἐπάνοδόν του μετέβη εἰς Ἰταλίαν συμπαραλαβὼν καὶ τὴν σύζυγόν του. Ἐπτὰ ἐτη διέβρευσαν χωρὶς ποτε περὶ αὐτοῦ νὰ κάμῃ τις λόγον, ἔπειτα ἐνεφανίσθη πάλιν ὁ Σεράν, ἀλλὰ μόνος καὶ τόσῳ κατηφῆς καὶ ὠχρός, τόσῳ ἔλασινός ἐκ τῆς τῶν χαρακτῆρων αὐτοῦ ἀλλοιώσεως ἐφαίνετο, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὸν ἐπερωτήσῃ, « Ποῦ εἶνε ἡ γυνὴ σου; ἢ εὐτυχία σου ποῦ; » Ἰπέθεσαν μῆτοι ἀπέθανεν ἡ Εὐγενία, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μυστήριον, ὅπερ οὐδεὶς ἐζήτησε ν' ἀνακαλύψῃ· ἄλλως οὔτε καιρὸν δὲν ἔδιδεν ὁ Ὀκτάβιος εἰς τὴν ἀδιάκριτον ταύτην περὶ αὐτοῦ πολυπραγμοσύνην, καθόσον ἀπεσῶρη εἰς ἐξοχὴν, ἐξ ἐλέγας μακρὰν τῆς Πρω-

τεύσης, μόνον δὲ δσάκις ἐπαίγουσαι ὑποθέσεις του υποχρεῶναν αὐτὸν μετέβαινεν εἰς Παρισίους. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀφωσιώθη σύνολος εἰς τὴν ἀνατροφὴν ὀκταετοῦς τινος παιδίου, ὑπερ παρουσίαζεν ὡς ὄρφανόν, Ἑβραϊκὸν καλούμενον, τοῦ ὀποίου αὐτὸς ὑπῆρξε πατήρ.

Ἐπτά ἐτη περῆλθον ἀπὸ τῆς εἰς Γαλλίαν ἐπιστροφῆς τοῦ Σερὰν ἄχρι τῆς στιγμῆς εἰς ἣν εὐρίσκομεν αὐτὸν πάλιν. Ἑβραϊκός, ὁ μαθητὴς του, ἄγει τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος, καλεῖ τὸν Σερὰν φίλον του, τὸν ἀγαπᾷ, τῷ εἶνε ἀφωσιωμένος· μακάριος δὲ θὰ ἦτο, μὴ ὄλας αὐτὰς τὰς περιθάλψεις καὶ τὴν τοῦ προστάτου του ἀγάπην, ἂν μὴ ἐτρύχετο ὑπὸ σπαρρακτικοῦ πάθους. Οὐδέποτε ὁ Σερὰν τῷ ὀμίλησε περὶ τῆς οἰκογενείας του, ὑπεξέφραγεν αἰεποτε τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τοῦ παιδὸς ἐρωτήσεις, μὴ γινώσκοντος τοῦ ταλαιπώρου οὐδ' αὐτὸ τοῦ πατρὸς του τὸ ὄνομα. Γεννηθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ συγκεκριμένος πως ἐνθυμείται ὁ Ἑβραϊκὸς τὴν πρώτην του νηπιότητα.

Νεὸς ἔτι, εἰσῆλθη εἰς τι παιδαγωγεῖον ὅπου ἀκριβῶς ἐπληρώνετο ἡ μισθοδοσία του· πλὴν οὐδεὶς παρέσχεν αὐτῷ τὸ μετὰ τσοκαύτης ζέσεως ποθούμενον, τὴν πολύτιμον στοργὴν πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς τὰ θωπεύματα. Μετὰ ἔτη πολλὰ μονώσεως, ὁ Σερὰν, ὃν τότε πρῶτον ἔδραπε, ἦλθεν εἰς ἀναζήτησίν του, καὶ παρέλαθεν αὐτὸν εἰς Γαλλίαν. Ἡ τρυφερότης, ἣν πρὸς αὐτὸν ἀνέπτυξεν, ἀνεζωπύρησε τὸν παῖδα, πολλάκις ὅμως ὁ Σερὰν ἦτο σκυθρωπὸς, καὶ μελαγχολικὸς, ἔλεγε δὲ ὅτι ἄλλος καθὼ εἶχεν ἐπαφίσει ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ οὐλὰς ἀνεξιτήλους. Ὑπῆρχον στιγμὰι καθ' ἃς ἡ ἀλγηδὼν αὐτοῦ καθίστατο καὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦς ἰσχυροτέρα, καὶ τότε δὲν ἀπώθει τοῦ θεοῦ υἱοῦ του τὰ θωπεύματα. Πολλάκις τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπ' αὐτοῦ μετ' ἀνεξηγήτου ὀμότητος, μαρτυρούσης ὅτι δεινὸν αὐτὸν ἐδδεύσσατο. Ἀνανεομένων δὲ τῶν σκηνῶν τούτων, ὁ Ἑβραϊκὸς ἠσθάνετο τὴν ψυχὴν του καταβιβρωσκομένην, πυριφλεγῆ, δάκρυα ἐκυλίσοντο διὰ τῶν παρεῖων του, καὶ δὲν ἐτόλμα οὐδὲ ἐν παράπονον νὰ ἐκφέρῃ· ἀλλ' εἰς τὴν θέαν τῆς ἀφάνου καὶ συνεσταλαμένης ταύτης πικρίας, ὁ Σερὰν ἐμυκτήριζε τὴν σκληρότητά του καὶ παραλαμβάνων αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του τῷ ἔλεγε,

— Συμπάθειαν . . . συγγνώμην . . . Ἑβραϊκὲ μου! . . . εἶμαι τόσῳ δυστυχῆς! . . . Ἑβραϊκὲ! . . . ὦ! διὰ τί δὲν εἶσαι υἱὸς μου! . . . »

Καὶ τὸ παιδίον ἀπέμασε τὰ δάκρυά του.

Ἐν καρδίᾳ μεμονωμένη ἀναμετρᾷ ὁ Θεὸς καὶ

τὴν λύπην. Ἡ εὐδαίμων τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀμεριμνησία ἀντεστάθμισε τὰ δεινὰ, ὧν δὲν ἔνοιε τὸ μέγεθος.

Καὶ ποῖος ἤξεύρει νὰ ὑποφέρῃ ἐν δεκαπενταετῇ ἡλικίᾳ;

Ἀλλ' ἡ ἐνώπιόν του διαδραματισθεῖσα σκηνὴ ἀνεβρίπισε τὴν εὐαισθησίαν του. Βλέπων ἑαυτὸν ἀπέναντι λύπης ἑτέρας, συνησθάνθη τὴν ἐδικὴν του. Τὰ γυναικεῖα ἐκεῖνα δάκρυα ἐγήρασαν τὴν ψυχὴν του, κάτιδὼν δὲ ὅτι δυνατόν νὰ ὑπάρξωσι καὶ ἕτερα θυμηδικῆ ἄλγη, σπαράσσοντα ἄγγελον, ἀκκληδῶτον ἔχοντα τὸ μέτωπον καὶ οὐρανοπρεπὲς τὸ βλέμμα, ἐζήτησαν ἑαυτὸν μήτοι καὶ ἐκεῖνη ἦτο μία τῶν λυπηρῶν τοῦ βίου ὑπάρξεων, ἢ μήποτε τὸ μυστήριον τῆς γεννήσεώς του, δ' ἀνευδῶτως ἐπεδίωκεν, ἦτο μυστήριον λυπηρῶν.

Ἐπὶ ὀκτὼ ὄλας ἡμέρας διετέλει ὧν σκυθρωπὸς, σοβαρὸς. Ἡ συλλογὴ τὸν ἀνδριζεῖ.

Ὁ Σερὰν ἠκολούθει ἀνησυχῶν τὴν ἐν τῇ νεαρῇ ἐκείνη καρδίᾳ ἀναφανομένην ἀναστάτῳσιν καὶ ἠσθάνετο ὅτι ἤγγιζεν ἡδὴ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν τὸ παιδίον θὰ τὸν ἔλεγε, Τώρα ὅτε μ' ἐδίδαξες, μοὶ ὑπέδειξες ἐν μέλλον, ἕνα σκοπὸν, ἀνάγκη νὰ γνωρίσω ἑμαυτὸν καὶ ν' ἀρχίσω νὰ ζῶ. Ἐκράτησάς με μακρὰν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ πρέπει νὰ κατέλθω ἐν αὐτῷ· δέον νὰ ψηλαφήσω ἐγὼ αὐτὸς ὅσα πράγματα μοὶ ἐδάκτυλοδείκτησας μόνον. Πρὸς τοῦτο δ' ἀνάγκη ἔχω ἀπόλυτον ὀνόματος, τοῦ πατρικοῦ μου ὀνόματος.

Τί θὰ τὸν ἀπεκρίνετο;

Ὁ Ἑβραϊκὸς μετὰ τὸ γεῦμα ἀπετύρθη εἰς τὸν κοιτῶνά του. Ὁ δὲ Σερὰν ἐνεχείρισεν αὐτῷ μετάρρασιν τινα ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἦτις θὰ τὸν ἀπασχόλοι πικρῶν. Ἐδοκίμασε νὰ ἐργασθῇ ὁ Ἑβραϊκὸς, ἀλλὰ ποῦ· τὸ μέτωπόν του ἔκλειεν, ἀθρόαι ἀνεκυκῶντο αἱ ἰδέαι του, μυριακίς ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ καλάμου, καὶ μυριακίς παρήτησεν αὐτόν. Τέλος ἀποκαμῶν ἐκ τῆς διαπάλης ταύτης ἠθέλησε νὰ καταβῇ εἰς τὸν κῆπον· ἀλλ' ὀποῖα ἐκπληξίς! . . . ἦτο κλειδωμένος.

Ἀνεκόχλασε τὸ αἶμα ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ἐκοκκίνισεν ὡς κεράσιον, ἠσθάνθη ἑαυτὸν κατατρωθέντα ὑπὸ τῆς δυσπιστίας ἐκείνης, ἥς ἦτο τὸ ἀντικείμενον, καὶ ἐπανεστῆ κατὰ τῆς ἐπιβλητῆς ἐκείνης αἰχμαλωσίας. Τί ἄρα ἦτο εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον, ἵνα οὕτω πως τὸν μεταχειρίζωνται; . . . Ἦνοιγεν ἡδὴ ἡ ψυχὴ ἐκείνη εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς αὐτοβοουλίας, τὴν παραχρῆν του δὲ μόνην ὑπακούων, ἔσεισε κρατερῶς τὴν θύραν, τυχῶς ἐνδόσασαν εἰς τὰς δομάς του.

Κατέβη τὴν κλίμακα καὶ ἀνέπνευσε τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα δίκην αἰχμαλώτου ἀπὸ πολλοῦ τὴν εὐτυχίαν ταύτην στερομένου. Ἀλλὰ θεωρήσας τὸ διακυγὲς στερέωμα κατὰστῆλπον ἀπὸ ἄστρα, ἀναπνεύσας τῶν ἀνθέων τὸ γλυκύοσμον ἄρωμα, ἀκούσας τὴν πραύγελων ἑσπερινῆν αὐρὰν γλυκοπαίζουσαν μετὰ τὰ μαλλία του, ἐπραῦθη καὶ ἐπαυθῶν εἰς ἑαυτὸν μετεμελήθη πικρῶς διὰ τὴν παραφορὰν του καὶ τὴν εἰς τὰς βουλήσεις τοῦ προστάτου του ἀντίστασιν του. Ἐκλινε τὸ ῥοδόχοκκινον νεαρὸν πρόσωπόν του καὶ ὤδευεν ἡδὴ πρὸς τὸν κοιτῶνά του, ὅτε αἴφνης ἐσταμάτησε. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισεν ἑαυτὸν πικρῶν ὀφθαλμαπάτης τινός· πέραν τῆς δένδρῳστικίας, πρὸς ἣν ἐτρέπη, εἶδε διολισθίζουσαν σκιὰν γυναικὸς διευθυνομένης πρὸς τινα σκιάδα, ὅπου οὐδέποτε αὐτὸς εἶχεν εἰσχωρήσει.

Τὸ παιδίον τότε, ὀρμώμενον ἐκ τινος τῶν ἀκχθέκτων ἐκείνων πύθων, οἴτινες οὐδὲ στιγμὴν ἐπιτρέπουσι νὰ κρίνη τις περὶ τοῦ διαπραχθησομένου λάθους, ἠκολούθησε τὴν ξένην, ἣν εἶδεν ἀπελευθῶσαν εἰς τὴν ἀναδενδράδα καὶ προσεπέλασεν ἡμῖανοικτὸν τι θυρίδιον ὅθεν ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ ἴδῃ καὶ ἀνακαλύψῃ.

Δ'.

Λαμπτῆρ ἀμυδρὸς ἐφώτιζε τὴν δρᾶναν. Ὁ Σερὰν ἐκάθητο πρὸ τραπέζιου, ἀντικρῶ αὐτοῦ ἔχων τὴν σκιάν, ἣν ἠκολούθησεν ὁ Ἑβραϊκός, τὸ ἀγλαόμαρρον μελαγχολικὸν ἐκεῖνο ἴνδαλμα, ὅπερ οὐδὲ στιγμὴν κατέλιπεν αὐτὸν ἐπὶ ὀκταήμερον. Ὁ Σερὰν ἔλεξεν εἰς αὐτὴν τάδε,

Ἐπεθύμησας, κυρία μου, μίαν ἐξήγησιν· αὐτὴ εἶνε ὄλας ἀνωφελής· καὶ τί δύνασαι νὰ μὲ εἴπῃς, τὸ ὄποῖον νὰ μὴ καταβάλωσιν εἰς ἔδαφος αἱ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου δραματισθεῖσαι σκηναὶ; Μοὶ ἔγραψας ὅτι ἐσπάραξα τὴν ζωνὴν σου, σὺ δὲ τί ἔκμας τὴν ἰδικὴν μου; Τί ἤλθες ζητοῦσα ἐνταῦθα; Ν' ἀναφλέξῃς εἰς τὸ στήθος μου ἀνάμνησιν πικρῶν, αἴτινες ἔπρεπε νὰ μὲ θανατώσωσι, καὶ ἂς ὁ χρόνος ἐξασθενίζῃ μὴ δυνάμενος νὰ τὰς ἐξαλείψῃ; Νὰ συνδαυλίσις μῖσος ὅπερ εἰς τὸν τάφον μόνον δύναται νὰ σβεσθῇ;

— Κύριε, Κύριε, ὁ Θεὸς συγχώρησέ σε . . . εἶσαι σκληρὸς, ἀμάλακτος!

— Ὅχι, ὄχι, κυρία μου, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Σερὰν, τοῦ ὀποίου τὸ βλέμμα ἐνεψυχοῦτο ὑπὸ ἀμυδρῶ φωτός, ὄχι· εἶμαι ὀλιγώτερον σοῦ σκληρὸς καὶ ἀμάλακτος. Κατέστρεψας τὴν εὐδαιμονίαν μου, ὅταν σὲ περιεκύκλωα διὰ τοῦ ἐρωτος μετ' ἀτίμα-

σε, ὅταν γονυκλυτῆς ἐνώπιόν σου, δὲν σοὶ ἐζήτητον εἰς ἀμοιβὴν τῆς λατρείας μου εἰμὴ πολλοσπημόριον τοῦ ἐρωτος ἐκεῖνου, ἂν πρὸς σε διέτρεπον! . . . μετ' ἡπάτησας, τὸν τόσῳ εὐπιστον εἰς τὴν ἀρετὴν σου! . . . ὦ! διὰ νὰ σὲ συγχώρησω, ἀρκατὰ ὑπέφερα, παραπολὺ σὲ ἠγάπησα.

— Δὲν σοῦ ἐζήτησα συγχώρησιν, ἀλλὰ δικαιοσύνην.

— Δικαιοσύνην! ὦ! καλὴν δικαιοσύνην σοὶ ἀπέδωκεν ὁ Θεός! Ἐθανάτωσε τὸν ἀνάξιον ἐραστήν σου, μ' ἔφερεν εἰς τὸ προσκεφάλαιον τῆς κλίνης του διὰ ν' ἀκούσω φρικτὴν ὁμολογίαν. . . Καὶ ἔπειτα σὲ ἐσυγχώρησε, διότι ἐγὼ, ὁ τοσοῦτον καιρίως προσβλήθεις, δὲν ἐξεδικήθην, ἀλλὰ σὲ περιεφρόνησα . . . ἴδου τὸ πᾶν. Μάθε ὅμως ὅτι μετ' ἐχρηάσθη ἀπειρος δύναμις ὅπως ἀνθέξω εἰς τὴν τῆς ἐκδικήσεως φρικτῆς δίψης, ὅταν μόνος εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦτον, ὅπου νῦν ἰστάμεθα, παρὰ τὴν κλίνην, ἐν ἣ ἐξέψυξεν ὁ Ἑβραϊκός, ἤκουσα αὐτὸν νὰ σὲ καλῇ κατ' ὄνομα ἐν τῇ παραφροσύνῃ του καὶ νὰ ἀνακαλύπτῃ εἰς ἐμὲ, τὸν σύζυγόν σου καὶ ἀδελφόν σου, τοὺς ἐγκληματικούς ἐρωτάς σου!

— Χριστὲ καὶ Παναγία! τοῦτο εἶνε ψευδέστατον!

— Μὲ νομίζεις λοιπὸν τρελλόν; Πῶς; νὰ μὴ δώσω πίστιν εἰς τὰ λόγια ἐνὸς θνήσκοντος, ἀλλὰ νὰ πιστεύσω σέ! . . . Ὅχι!, ὄχι! οἱ λόγοι ἐκεῖνοι ἐνεχαράχθησαν ἀνεξίτηλοι εἰς τὴν μνήμην μου, εἰς τὴν καρδίαν ταύτην, ἣν καὶ κατέσπαζαν . . . Ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀπόλωσα πάντα τῆς ζωῆς μου τὰ φίλτρα, σὲ καὶ ἐκεῖνον, τὰ μόνα ὄντα ἄτινα ἐδύναμην ν' ἀγαπήσω! Ὅταν μοὶ ἀπεκάλυψε τὸ φρικτὸν τοῦτο μυστικόν, ἐπῆλθέ μοι ἡ ἰδέα νὰ τὸν πνίξω! . . . ὦ! μὴ τρέμῃς· ἦτον ἀδελφός μου, καὶ πύδοκῃσεν ὁ Θεός νὰ τὸ ἐνθυμηθῶ . . . Ὅκτὼ ὄλας ἡμέρας παρέμεινα πλησίον του, ἐξέπια βραδέως καὶ μέχρι ἔραγδος τὸ δηλητήριον . . . Ὅταν δὲ ἐκρύωνεν, ἐπάγωνεν ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἦλθον πρὸς σε. Ἐγγὺς ἦσο νὰ γείνης μήτηρ, σ' ἐσπλαγχνίσθην, κατέφαγα τὸ ἄϊσχος καὶ τὴν λύσσαν μου, ὑπέκρυψα τὸ τρομερὸν μυστικόν, ἀλλ' ἐφοβήθην μὴ δὲν ἠμπορέσω ἐπὶ μακρὸν νὰ τὸ τηρήσω, μετ' ἐπέπνευσα! . . . ἀπάγαγόν σε ἐκ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν φίλων σου, σὲ ὠδήγησα εἰς Ἰταλίαν. Αὐτόθι, ἔλαθα τὸ θάρρος νὰ ὑπομείνω, καὶ μόνον ὅτε ὁ υἱός σου δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀνάγκην σου, ὁ υἱός σου, ὃν ἐτόλμησας νὰ ὀνομάσῃς Ἑβραϊκόν, σοὶ εἶπα «σὲ περιφρονῶ.»

— Καὶ τότε, ὡς καὶ σήμερον, Ὅκτάθιε,

εἶμαι ἀθάνα! Ἐπεσα πρὸ τῶν ποδῶν σου, ἀλλ' ἔμεινες ἀναλγος. . . Μὲ ἀπεδιώξεις, κύριε, μὲ κατεδικάσεις χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσης! Δὲν ἤμην ἔνοχος καὶ ἐδέησε νὰ κρυφθῶ, νὰ συγκαλύψω τὸν ὄνομά σου, τὸ ὅποιον ἐμπόδιζές με νὰ φέρω. Θεὸ! μόνον μου καταφύγιον ἦσαν τὰ δάκρυα. . . Ἐπὶ ἐξαιτίαν ἐπλανήθην κύκλῳ τοῦ κατακλείοντος τὸ τέκνον μου οἴκου, καρδακῶν ὡς εὐεργέτημα τοῦ Πλάστου, νὰ διαβῆ ἔμπροσθέν μου. . . Μιᾶ τῶν ἡμερῶν, μαθὼν ὅτι ἡ μόνη ἐναπομένουσά μοι ἀσθενὴς εὐτυχία ἦτο τὸ νὰ τὸ βλέπω, ἤλθες καὶ μὲ τὸ ἀφῆρπασας. Ἦμην ἔτι ἐπὶ τῆς φλιάς, καὶ οἱ ἵπποι σου ὀλίγου δεῖν μὲ κατεκύνλιον. . . Καὶ οὐχ ἦττον δὲν ἀπεκαρτέρησα, σὲ ἠκολούθησα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, σὲ ἠκολούθησα εἰς Παρισίους, ἔζησα αὐτόθι ἄγνωστος εἰς πάντας καὶ ἠρχόμην καθ' ἑβδομάδα εἰς τὴν κόμην ταύτην, ἵνα ἀπαξ μόνον ἴδω τὸ τέκνον μου, καὶ σὺ τὸ ἐβύλαττες μὲ τότεν σκληροκαρδίαν. Μοὶ ἀφῆρπασες τὴν ἀγάπην σου, μοὶ ἀπεποιήθης τὰ θεοπέσματά του καὶ ποτὲ δὲν τὸν ἐκραζες υἱόν σου, καὶ ποτὲ δὲν τῷ ὀνόμασες τὴν μητέρα του!

— Υἱόν μου! λέγεις. ὦ! ὄλον μου τὸ αἶμα σοὶ τὸ ἔδιδά, ἵνα πρὸς στιγμήν μόνον τὸ πιστεύσω! καθότι τὸν ἀγαπῶ! Πολλάκις ἤλθον εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ ὀρέξω πρὸς αὐτὸν τὰς χεῖρας, νὰ τὸν καλέσω υἱόν μου, ἀλλ' ἰδέα βαρύλυπος ὠρθοῦτο ἐνώπιόν μου. Ὅχι! Ὅχι! ἀδύνατον νὰ ἐνοήσης τί ὑπέστην δὲν ἤξεύρεις πόσῳ καίουν τὰ δάκρυα ταῦτα, τὰ διὰ τῶν παρειῶν μου καταβρέοντα καθ' ἡν στιγμήν λέγω « Δὲν εἶνε ἐδικόν μου! »

— Θεέ μου! ἐκραύγασεν ἡ Εὐγενία συνάπτουσα ἀπηλιπισμένως τὰς χεῖρας, αἱ ἀποδείξεις λοιπόν! αἱ ἀποδείξεις! . . . Ἄλλ' ἂν ἤμην ἔνοχος θὰ ἐλάμβαναν τόσον τὸ λυμὴν ὥστε νὰ ἔλθω ἐξαιτουμένη τὴν ἀπολεσθεῖσαν εὐδαιμονίαν μου! Καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη ἐν τῇ καρδίᾳ μου κατὶ τι ἰσχυρότερον τῆς ὀδύνης μου, ἡ φωνὴ τοῦ ἀμώμου συνειδότος, ἵνα ἀγωνίζωμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀκολουθοῦσά σε, δέκα ἔτη τότε, πλήρης ἀνιῶν καὶ περιφρονήσεως, ἐκτεθειμένη εἰς ὄλους τοὺς κινδύνους, εἰς ὅλας τὰς ταπεινώσεις, ἄγνωστος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν υἱόν μου; Ὁκτάβιε! ἔπρεπε βέβαια νὰ ὑπάρχη ἐν τῇ καρδίᾳ μου πηγὴ ἱερωτάτου καὶ πανισχύρου ἔρωτος, ἵνα μὴ σὲ καταρασθῇ ἡ φωνή μου ποτέ! . . . Ποῖοι λοιπὸν λόγοι ὑπάρχουσιν ἵνα σὲ πείσωσι! . . . Θεὲ παντοκράτωρ, τόσον εἶναι δύσκολον νὰ διακριθῇ ἡ ἔνοχος γυνὴ ἐκ τῆς ἀθώας; . . . Ὁκτάβιε! ὁπίους λοιπὸν ἐπιθυμεί;

ὄρους! . . . ὦ! εἰς τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ μου, δὲν εἶμαι ἔνοχος! »

Τὴν στιγμήν ἐκείνην κραυγὴ ἀντήχησεν ἐξ ὧ τῆς ἀναδενδράδος:

Μητέρα μου! μητέρα μου! . . . »

Ἦλθε δὲ περὶν κάτωχρος καὶ πνευστιῶν ὁ ἔβριχος εἰς τὰ γόνατα τῆς πολυτλήμονος ἐκείνης γυναικός.

Ἡ Εὐγενία ἐκπληκτος ἐξέφερε κραυγὴν καὶ βίψασθ' αὐτὴν δύο αὐτῆς βραχίονας περὶ τὸν πρᾶχλον τοῦ παιδός, « Υἱέ μου! υἱέ μου! ἀνεφώνει. Τὰ δάκρυά της κατέπιπτον θαλαρᾶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ νεανίσκου ἔσφιγγεν αὐτὸν φρενητιῶσα, τὸν ἐκάλυπτε φιλημάτων, ἐξαλλος δ' ἐκ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐκραζεν, « Υἱέ μου » καὶ τὸν κατησπάζετο.

« Πάτερ μου, πάτερ μου! ἐκραζεν ὁ ἔβριχος ἀποσπώμενος γλυκυθύμως ἀπὸ τὰς ἀγκάλας της, αὐτὴ δὲν εἶνε ἔνοχος δὲν θὰ εἶχε τὴν σπαρξικάρδιον ἐκείνην φωνὴν τὴν τόσῳ ἰσχυρὰν καὶ ἀληθινήν ὦ! ἀπόδος μοι τὴν μητέρα μου!

— Ὁκτάβιε! εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου! . . . ὁ υἱός σου σὲ παρακαλεῖ! Ὁκτάβιε εἶμαι ἀθάνα! . . .

Ὁρθίος ἦτο ὁ Σεράν, κάτωχρος, ὑποτρέμων, τετραραγμένος. Ὁ υἱός του εἰς τὰς ὠλένας τῆς Εὐγενίας συνεσφιγμένος, ἐκλιπαρῶν αὐτὸν διὰ τῶν βλεμμάτων, ἡ ὠραία ἔτι γυνὴ ἐκείνη, ἦν τοσοῦτον εἶχεν ἀγαπήσει, ἐμνύουσα αὐτῷ ὅτι ἦτον ἀθώα, ἡ ἰσχύς τῆς περικυκλούσης αὐτὴν ἀρετῆς, τῶν σκληρῶν αὐτοῦ ἀναμνήσεων τὸν ἐβασάνιζον ἄλλ' αἰφνης σύμπτωσις ἀπροσδόκητος ἦλθε νὰ μεταβάλῃ τὴν σκηνήν. Ὁ Σεράν ἐπὶ τινος σανιδώματος ἐπακουμῶν, ἠσθάνθη αὐτὸ ἐνδίδον ὑπὸ τὴν σύνθλιψιν τοῦ σώματός του ἐστράφη θορυβωδῶς, φάτνωμά τι δὲ ἠνέωχθη, ἀφῆσαν αὐτὸν νὰ ἴδῃ χαρτοδέσμην τινα ἐπιμελῶς κεκλεισμένην. Ἐδραζεν αὐτὴν ἀπλήστως καὶ ἠτοιμάζετο νὰ συντρίψῃ τὴν σφραγιδα. Ὁ ἔβριχος ἀνεσκιρτήσε καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν Εὐγενίαν ἐψιθύρισε χαμηλοφώνως:

« Μητέρα μου! . . . »

— Δὲν φοβοῦμαι, τέκνον μου, ἀπεκρίθη ἡ Εὐγενία, γλυκεῖα καὶ ἠσύχω τῇ φωνῇ.

Ὁ Ὁκτάβιος Σεράν ἐκάθητο αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐκράτουν τρέμουσαν τὴν ἀπαισίαν χαρτοδεσμίδα, ἦν δὲν ἐτόλμα ν' ἀναπτύξῃ. Μίαν ὥραν πρότερον, δέκα τῆς ζωῆς του ἔτη θὰ ἔδιδεν ἵνα συνταράξῃ τὴν ἔνοχον, καὶ τότε, ὅτε ἐπίστευε πλέον ὅτι ἀνά χεῖρας ἐκράτει τῆς ἀτιμωσύνης αὐτῆς τὴν ἔνδει-

ξιν, ἐδίσταζε. . . Διατί; διότι παρὼν ἐκεῖ θὰ ἦτο ὁ υἱός της, διότι ἐμελλε νὰ κάμῃ μίαν γυναικα νὰ ἐρυθρίασῃ ἀπέναντι τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἄκων συνεπίνει τὴν γυναῖκα ἐκείνην, διότι τέλος καὶ αὐτὸ τὸ παιδίον, τὸ τόσῳ καθαρὸν καὶ ἐντιμον τὴν ψυχὴν, ἐμελλε νὰ σπαραχθῇ ὑπὸ τοῦ ἐγκλήματος τῆς μητρός του, τὸ πρῶτον δὲ βῆμα ὅπερ θὰ ἔπραττεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ κόσμου θὰ ἐκλιδοῦτο ὑπὸ αἰσχύος καὶ ἀπογνώσεως.

Ἐνώπιον τῶν φρικωδῶν τούτων συνεπειῶν ἔδει νὰ ὀπισθοποδίσῃ ὁ Σεράν. Ἠγέρθη κατηφῆς καὶ ἀμφίβροπος καὶ προσπλησιάζας τὸν λαμπτήρα ἔκαμε νὰ πυρπολήσῃ τὰ ἀπαισία ἐκείνα ἐγγράφα. Ἡ Εὐγενία γοερὰν ῥήξασα κραυγὴν ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, λέγουσα,

Πρὸς Θεοῦ, κύριε, μὴ τὰ καύσης. Τὰ ἐγγράφα ταῦτα εἶνε ἡ πανυστάτη μου ἐλπίς σπλαγγνίσου με τὴν δεῖλαιον, ἂν τὰ ἐξαφανίσῃς θὰ βίξωσῃς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ υἱοῦ σου καὶ μίαν ἀκόμη ὑποψίαν. Ἀνάγνωσον αὐτὰ, κύριε, ὡ ἀνάγνωσέ τα! Εἶνε ἡ τελευταία χάρις, ἦν παρὰ σοῦ ἐξαίτουμαι.

— Τὸ θέλεις, πῶς; εἶπε πνιγόμενος τὴν φωνὴν ὁ Σεράν.

Ἐβρίψε τελευταῖον βλέμμα πρὸς αὐτὴν, πρὸς τὸν ἔβριχον. . . καὶ τὰ ἀπεσφράγισε.

Ὁ φάκελλος ἐμπεριεῖχεν ἐπιστολάς, καὶ ἐξ αὐτῶν κατέπεσεν εἰκὼν.

Τὸ ὁμοίωμα τῆς Εὐγενίας Βερεθλίλλης!

Αἱ ἐπιστολαὶ ἐπεγράφοντο « πρὸς τὴν Εὐγενίαν Βερεθλίλλην »

Ἡ πρώτη ὄθεν γυνὴ, ἦν ἠγάπησεν ὁ Ὁκτάβιος, κατέστη ἐρωμένη τοῦ ἀδελφοῦ του τὰ δύο ὁμοιογραφα ὀνόματα ἐπέφερον τὸ λάθος, ἕνεκα τοῦ ὁποῦ ἡ Εὐγενία Σεράν, ἡ ἀγνή καὶ ἐνάρετος αὐτῆ γυνὴ, ἐπὶ πενταετίαν ὄλην ἐγκεκολλημένον ἔφερον ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸ στίγμα τοῦ ἐγκλήματος ἐτέρας.

Ὁ Σεράν ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν του διὰ τῶν χειρῶν, καὶ ἔμεινε ἀφωνος ἐκ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ αἰσχύος ἐπὶ τινὰς στιγμάς.

Ἄχ! τί ἐπραξα! τί ἐπραξα! ἐψιθύρισε ταπεινοφώνως. . . Ἀφήσατέ με ἀμόφτεροι! Τὸ ἀξίζω.

Ἐπλησίασεν αὐτὸν ὁ ἔβριχος καὶ λαθόμενος αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς πάτερ μου, εἶπε μὲ δακρυφόρον φωνήν.

— Υἱέ μου! υἱέ μου! ἐπανέλαβεν ὁ Σεράν σφιγγὼν αὐτὸν εἰς τὰ στέρνα του.

Ὁ παῖς ἀνήγειρε τὸ ἀκτινοβολοῦν ἐκ τῆς εὐτυχίας ὠραῖον αὐτοῦ πρόσωπον καὶ παραστέρων τὸν

πατέρα του, ἔφερον αὐτὸν πρὸς τὰ γόνατα τῆς Εὐγενίας εἶτα εἰς τὸν βραχίονα τῆς εὐτυχούς γυναικός ἐκείνης περὶ τὸν πρᾶχλόν του,

— Οὕτω πῶς θὰ ἦσθε καὶ οἱ δύο, μήτέρ μου. . . πάντοτε, ἀλήθεια; καὶ νὰ τὸν συγχωρήσης, μητέρα μου διότι ὑπῆρξε τόσῳ δυστυχῆς!

— Εὐγενία.

— Φθάνει, σίγα! Πῶς θέλεις νὰ τὸ λησμονήσω; Δὲν εἶσαι σὺ, ὁ ἀποδίδων μοι τὸν υἱόν μου;»

(ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Ἐν Σέρω 1865.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Πραγματεία περὶ Δωδώνης, ὑπὸ Π. Ἀραβαρτινοῦ. Ἐν Ἰωαννίνοις, τύποις Δωδώνης 1862.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδ. 49.)

ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ ὅτι κατωρθώσαμεν ἐν μοίρᾳ ἐπισοδίου ν' ἀποδείξωμεν ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἀραβαρτινοῦ περιγραφόμεναι καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς περὶ τοῦ Δωδωναίου μαντείου γνώμης του φερόμεναι δεισιδαιμονίαι ἀπαντῶνται καὶ ἀλλαχοῦ, μάλιστα δὲ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν του προσφορώτεροι. Ἐπὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν δὲ τούτων τὸ πλεῖστον, ὡς θέλομεν ἰδῆ, στηριζόμενος ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης εἰς τὸ Πάτερον, καὶ νὰ κηρύξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅτι αὐτὸς καὶ μόνον εὔρε τὴν θέσιν τοῦ περιφύμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι μαντείου καὶ περιέρχον, ἐνῶ ὑπόσχεται ἐν τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐθμογραφίας νὰ γράψῃ περὶ τῶν ἐν Ἠπέρω ἀπαντωμένων δεισιδαιμονιῶν, προλήψεων καὶ τόσων ἄλλων, νὰ λέγῃ ἐν σελ. 44 τῆς πραγματείας του ὅτι « ἐὰν οὐχ (sic) ὑπῆρχεν ἀρχαιοτάτη παράδοσις περὶ τῆς ἐκεῖ προϋπάρξεως τοῦ μαντείου, οὐκ ἦν εὐκόλον, ἵνα βίξωθῃ τοιαύτη πρόληψις καὶ δεισιδαιμονία εἰς τὰς περιοικούσας χριστιανικὰς κοινότητας τοῦ Πατέρου » ἡ τοιαύτη ἐξήγησις καὶ ἡ πρὸς ταύτην πίστις τοῦ Ἀραβαρτινοῦ μᾶς ἠνάγκαζε καὶ περισσύτερον τοῦ δέοντος ἴσως εἰς βιβλιογραφίαν περὶ δεισιδαιμονιῶν νὰ ἐκταθῶμεν, συντόμως δὲ καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν νῦν πῶς ἐγεννήθησαν ἀνατρέχοντες εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τῆς Ἑλλάδος.

Ὅσον ἵνε βέβαιον ὅτι ὅλα τὰ πρῶτα μαντεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς εὕρισκοντο

εις σπήλαια, (1) χάσματα, χαράδρας, άντρα ή άλλο τι τοιούτον, διότι πᾶς ποιμενικός ή αγροτικός λαός νομίζει ότι εις τόπους ιδιαίτερον τι και έκτακτον έχονται κατοικήσεν ή κατοικεῖ και ἐπραξεν ή έπαθε θεός τις ή άλλο τι υπεράνθρωπον, τόσον εξ άλλου μέρους αναμφίλεκτον ένε ότι και ή χριστιανική θρησκεία παραδεχομένη γένεσι πονηρῶν δαιμόνων εύκολύνει τούς άπλουστέρους να φαντάζονται και πιστεύωσιν ότι τὰ χάσματα, τὰ σπήλαια, αἱ χαράδραι, οἱ λάκκοι, και αἱ πηγαί ενίστε, ένε τόποι ένθα κατοικοῦν άν ὄχι πλέον θεοί, αλλά διάβολοι, ξωθικαίς Νηραίδες κτλ. Τούτων ούτως έχόντων δέν πρέπει ὅπου και εύρίσκομεν τοιαύτας δεισιδαιμονίας τελουμένας να πιστεύωμεν ότι εκεί παρά τοῖς αρχαίοις υπήρχον μαντεῖα οὔτε πάλιν επί τῶν δεισιδαιμονιῶν στηριζόμενοι ν' αποφαινόμεθα ότι ὅπου τελουνται αὐται έκειτο τὸ Δωδωναῖον μαντεῖον, διότι και πολλά μαντεῖα τῆς Δωδώνης κατά δυστυχίαν δέν υπήρχον, και οἱ τόποι οὔτοι δέν κατοικοῦντο υπό τῶν αρχαίων. άν ὅμως ὁ κύριος Αραβαντινός θέλει ν' αναγάγη τὰ πάντα εις τούς αρχαίους, να με τοῦτο αποδείξη τὸν Fallmerayer άπατηθέντα εις τὰς σκέψεις και γνωματεύσεις του, ἄς μάθῃ ότι αἱ δεισιδαιμονίαι εις Πάτερρον, ὡς και εις Βιτισκό, προέρχονται εκ τοῦ φραγγιῶδους εκείνου τόπου, εκ τῶν χασμάτων και σκοπέλων και εκ τῆς επάμξεως, πρὸ πάντων δ' οὐκ ὀλίγον συντελεῖ πρὸς τοῦτο και τὸ ἄγριον και φοβερόν τοῦ τόπου εις τὰ βλέμματα τῶν άπλουστέρων, τὸ δὲ τῆς Δωδώνης μαντεῖον προήλθεν εκ τῆς πηγῆς και κρήνης εν τῇ πολυλήθῃ και εὐλείμωνι κοιλάδι τῆς Ἐλλοπίας. Και ταῦτα μεν περὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν.

Εντεῦθεν δὲ φαίνεται γεννηθεῖσα ή περὶ τῆς θέσεως τοῦ Δωδωναίου μαντείου ιδέα τοῦ κυρίου Αραβαντινοῦ πρὸς φιλόστοργον υποστήριξιν τῆς ὁποίας ήναγκάσθη διατάξας κατά τὸ δοκοῦν τὰ χωρία τῶν συγγραφέων να εξαγάγη τὴν συμφέρουσαν

(1) Τοιαῦτα τινα ἦσαν τὰ αρχαιότατα μαντεῖα τῆς Γῆς, τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ Ἀπόλλωνος ὁμοίως έκτακτόν τι έχουσι και τὴν πρώτην ἴσως θέσιν κατέχουσι τὰ φαινόμενα τοῦ οὐρανοῦ τὸ φῶς, τὰ νεοφάρα νέφη, αἱ ἀστραφαί, αἱ βρονταί, αλλά και οἱ ποταμοί, αἱ πηγαί, τὸ ὕδωρ εν γένει ὁ Ζεὺς ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε ὡς νεοφόρος ἐλατρεύετα εν τῇ Ἀττικῇ, ὡς πατὴρ δὲ τῶν π η γ ὦ ν και κ ρ η ν ὦ ν εν τῇ κοιλάδι τῆς Δωδωνιαίας χώρας ὁμοίως και οἱ τόποι πόθεν ἐξήρχετο πῦρ ἄνομίζουσι δὲ οἱ εκείνη ἄνθρωποι εν τῇ Ἰερῆ, ὡς ὁ Ἡφαιστος χαλκεύει, ότι τὴν νύκτα φαίνεται πῦρ ἀναδιδούσα πολύ και τὴν ἡμέραν καπνόν. Θεουκιδ. βιβλ. III, 3 πρὸλ. Παιστ. Γ. 23, 5.

αὐτῶ έννοιαν διότι να αποδείξη, ότι τὸ Ξηροβούνι (1) ένε ὁ Τόμαρος μετεχειρίσθη εν μὲν τῇ σελ. 43 εν χωρίον τοῦ Στράβωνος (βιβλ. Ζ. κεφ. 7. § 9), εν δὲ τῇ 45 εν ἕτερον τοῦ Πλινίου (IV, I) και τὸ μεν χωρίον τοῦ Στράβωνος έχει οὔτω « καίπερ οὔσα τραχεῖα και ὄρων πλήρης Τομάρου και Πολυάνου και άλλων πλειόνων ὅμως εὐάνδρει ή τε Ἠπειρος πᾶσα και ή Ἰλλυρίς » τὸ δὲ τοῦ Πλινίου « Tomarus mons centufondibus circa radices celebratur. » εκ τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος ανακαλύπτει ότι ὁ Τόμαρος ἐγεινιάζε πρὸς τὸν Πολύανον, και ότι ή νῦν Μπολυάνα παρίστησι τὸν πάλαι Πολύανον, ἀφοῦ δ' ἐκτενέστερον και οὐχὶ χθαμαλώτερον αἰ τοῦ κείται τὸ Ξηροβούνι, ἔπεται ότι τοῦτο ένε ὁ Τόμαρος αὐτῇ ένε ή ὄλη του ἀνακάλυψις ἄλλ' άν και κατά τὴν λογικὴν ταύτην ἐθαίνομεν, δηλ. ότι τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος ἀναφέρεται εις τὰ υπό τοῦ Αραβαντινοῦ υποδεικνύμενα ὄρη, πάλιν δέν ανακαλύπτεται τὸ Ξηροβούνι ὡς Τόμαρος, διότι άν ὁ Τόμαρος ἐγεινιάζε πρὸς τὸν Πολύανον, ή δὲ νῦν Μπολυάνα κατά τὸν Αραβαντινὸν γεινιάζει τῷ Ξηροβουνίῳ, ἔπεται ότι ή Μπολυάνα ένε ὁ Τόμαρος, τὸ δὲ Ξηροβούνι ένε ὁ Πολύανος, ἀφοῦ Τόμαρον λέγει ὁ Στράβων πρῶτον, και εἶτα Πολύανον τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος καθ' ἡμᾶς παρενοήθη πολύ υπό τοῦ κυρίου Αραβαντινοῦ, ὅστις ὄλων τῶν εις τὴν Δωδώνην μαρτυριῶν τῶν αρχαίων συγγραφέων μόνον τὰ χωρία ξηρὰ και ἄνευ τῶν προηγουμένων ή επομένων ἐξετάζει, και εκ τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως οὐ μόνον γεννῶνται στρεβλαί ιδεαί και παρανοήσεις συγγραφέων, αλλά και τὸ περὶ Δωδώνης ζήτημα περιπλέκεται μᾶλλον ή διευκρινεῖται ὁ Στράβων εν § 9 τοῦ ἐβδόμου βιβλίου και κεφαλαίου περιγραφῶν τὰς περὶ τὴν Τύμφην και Λάκμωνα κτλ. πόλεις ἐπιφέρει « τότε μεν οὔν, ὡς εἶπον (πρὸλ. § 3 και 8.) καίπερ οὔσα τραχεῖα και ὄρων πλήρης, Τομάρον θά έννοῆ βεβαίως τὴν πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Λάκμωνος κτλ. παράλληλον σειράν συνεχῶν

(1) μάτην προσπαθήσαμεν εν τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Αραβαντινοῦ να εὑρωμεν ἀναφερόμενον καν τὸ Ξηροβούνι του, τίς οἶδε με ποῖον τὸ συγγέει, ἀφοῦ μάλιστα ὄχι ὀρθῶς πολλαί πόλεις, ποταμοί, ὄρη παραλληλίζονται τοῖς αρχαίοις (πρὸλ. Πανδ. Τομ. Θ, φυλλ, 200 σελ. 182). ἀρκεῖ μόνον ν' ἀναφέρωμεν περὶ τῶν ὄρων ότι Λάκμωνα θεωρεῖ τὸ χωρίον τὴν Κόνιτζαν ἀπὸ τὸ Ζαγόριον βουνόν, Αὐγκον τὸ ἀρκτικώτερον και ὑψηλότερον τμήμα τοῦ Μιτσακείου, Τόμαρον τὸ νότιον τμήμα αὐτοῦ, και Πίνδον τὸ βουνόν τοῦ Μετσόβου (Ζυγός).

ὄρων τὴν χωριζομένην ἀπ' αὐτοῦ διὰ διακλαδισμού τινος τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ και έχουσαν πέντε μίλλια μήκος και ὅμοιον πλάτος αὐτῇ ή σειρά καλεῖται υπό τῶν Ἠπειρωτῶν σήμερον Μιτσακὲλ (1) και Πολυάνου (τὸ μεταξὺ τοῦ Ἀράχθου και Ἀχελῷου πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Λάκμωνος (Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου) και Τομάρου (Μιτσακείου) ὄρος Μπολυάνα σήμερον καλούμενον) και άλλων πλειόνων (τώρα ἄς προστεθῇ και τὸ ἐτι ἐκτενέστερον και οὐχὶ χθαμαλώτερον ὑπάρχον Ξηροβούνι) ὅμως εὐάνδρει ή τε Ἠπειρος πᾶσα και ή Ἰλλυρίς » διὰ τῆς ἀναλύσεως ταύτης τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος ἐγένετο φανερόν ότι τὸ Ξηροβούνι δέν ένε ὁ Τόμαρος, και ότι αὐτὸ τὸ χωρίον ὅπερ φέρει ὁ Αραβαντινός πρὸς υποστήριξιν τοῦ Ξηροβουνίου του ἀποδεικνύει ὡς Τόμαρον τὸ Μιτσακὲλ, καθὼς τὸ ἐπίστυεν ἔνα καιρὸ, και καθὼς πάντες οἱ περὶ τοῦτου γράψαντες υποθέτουσιν ἄλλὰ και τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου ότι ὁ Τόμαρος εἶχε πολλάς ναμάτων ἐκροάς και δὴ ἐκατὸν πηγὰς δέν δύναται να υποστηρίξη τὴν γνώμην τοῦ Αραβαντινοῦ, διότι αὐτὸ τὸ ὄνομα Ξηροβούνι = ὄρος ἄνυδρον και ἄδενδρον ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον, μία δὲ πηγὴ γούρμα καλουμένη (σελ. 40) πρὸς τὴν νότιον αὐτοῦ πλευρὰν και δύο τρεῖς βρύσεις πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν και αὐταί τὸ θέρος χωρὶς νερὸ δέν δυνάμεθα να πιστεύσωμεν ότι δύναται ν' ἀντικαταστήσωσι τὰς ἐκατὸν πηγὰς τοῦ Τομάρου, ή δὲ λίμνη, ή μᾶλλον Λούτσα τῆς Βαλτσώρας κατά τὸν χειμῶνα γίγνεται ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως, διότι ἀπὸ τὸ εν μέρος έχει τὸ Ξηροβούνι, οὔτινος τὰ ὕδατα τὸν χειμῶνα διὰ βυακίων χύνονται εις τὴν πεδιάδα τῆς Βαλτσώρας, και ἀπὸ τᾶλλα μέρη περικυκλοῦται ἀπὸ ὀροπέδια ἐξ ὧν ὀλίγα ὕδατα πρὸς αὐτὴν καταρρέουσιν ἡ δ' ἐξήγησις ἦν δίδει ότι αὐτῇ εκ τῶν ἀφανῶν ἐκροῶν τοῦ Ξηροβουνίου σχηματίζεται δέν φαίνεται να ἦ ἀληθής, ἀφοῦ μάλιστα τοιούτου εἶδους λίμναι ή Λούτσαις σχηματίζονται κατά τὸν χειμῶνα και εις πολλά άλλα ὅμοια τῷ Βαλτσώρα μέρη. Και τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου νομίζομεν ότι χρησιμεύει μᾶλλον εις τούς υποθέτοντας ότι τὸ Μιτσακὲλ ένε ὁ Τόμαρος, διότι τὸ βουνόν τοῦτο έχει και σήμερον ἀκόμη πολλάς βρύσεις εις τὴν πρὸς τὰ Ἰωάννινα ὑπώρειαν και ὁ κύριος Αραβαντινός εν τῇ χρονογ. Τομ. Β. σελ. 215 ἀποδεικνύων πῶς ἐσχηματίσθη ή λίμνη τῶν Ἰωαννίνων

(1) πρὸλ. Geographie Bursian, σελ. 20. Ἠπειρωτικῶν βιβλ. Α'. Σεμιτέλου σελ. 9.

λέγει « εκ τῶν πηγῶν ὅσαι εις πλῆθος ὑπεξέρχονται εκ τοῦ ὄρους Μιτσακείου » ὡς και τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου δέν δύναται ν' ἀποδοθῇ εις τὸ ἄνυδρον και ἄδενδρον Ξηροβούνι, και ὅμως ὁ κύριος Αραβαντινός ἐνόμισεν ότι ἀμφοτέρω υποστηρίζουσι τὴν γνωμάτευσιν του.

Ἄλλὰ τώρα τοῦ Ξηροβουνίου μεν ἀποδεικνυόμενον εκ τῶν παρουσιαζομένων μαρτυριῶν ὡς Τομάρου ένε ἀνάγκη να προχωρήσωμεν περαιτέρω, ἀφοῦ πρώτην θέσιν τοῦ Δωδωναίου μαντείου ὁ κύριος Αραβαντινός έχει, ότι έκειτο εις τὴν ὑπώρειαν αὐτοῦ; ἴσως ὅμως εἶπη ἡμῖν άν εκ τῆς πρώτης θέσεώς μου δέν ἀποδεικνύεται τοῦτο ἔχω και άλλας ένδεκα, και πρὸς τὸν σκοπὸν μάλιστα τοῦτον μετεχειρίσθη αὐτά; πρὸς ἀπάντησιν ἄς μᾶς ἐπιτρέψῃ ν' ἀναλύσωμεν και τινὰς τῶν άλλων του θέσεων, ὅπως γείνη φανερόν ότι οὐ μόνον τὴν θέσιν τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης δέν υποστηρίζουσιν, αλλά και αὐταί καθ' ἑαυτὰς ὡς θέσεις ἔνε ἐσφαλμένα, και ότι και ένταῦθα συνέθη τὸ αὐτὸ, ὅπερ και εν τοῖς ἐμπροσθεν εἶπομεν λάθος και ὡς παράδειγμα ἄς ἐξετάσωμεν τὴν τρίτην θέσιν.

Γ'. « Οτι ἐπλησίαζεν εις τὰς πόλεις Ἐλλαν και Δωδώνην οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἐλλοπίας χώρας. (Ἡσιόδ. Ζ'. 48. Εὐστ. Ζ'. 46, 47). (1)

Και τοῦ μεν Ἡσιόδου ένε έκείνο τὸ χωρίον ὅπερ εν ἀρχῇ ἀπεγράψαμεν.

« Ἔστι τις Ἐλλοπία πολυλήθιος ἡδ' εὐλείμων . . .

ἐνθάδε Δωδώνη τις εν ἐσχατιῇ πεπλόισται ἡν δε Ζεὺς ἐφίλησε ἐόν χρηστήριον εἶναι τοῦ δ' Εὐσταθίου τὰ ἐξῆς.

« Ἐλῶν ἀφ' ὧν και Ἐλλοπίαν τὸν περὶ Δωδώνην τόπον καλεῖσθαι. »

« Δωδωναῖος Ζεὺς ὁ περὶ Δωδώνην ή Ἐλλοπία κατά τούς παλαιούς ἐκαλεῖτο πρότερον ».

Εκ τῶν τριῶν τούτων χωρίων τῶν παρουσιαζομένων υπό τοῦ Αραβαντινοῦ άν δύναται να ἐξαχθῇ ότι ὁ ναός τῆς Δωδώνης ἐπλησίαζεν εις τὰς πόλεις Ἐλλαν και Δωδώνην οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἐλλοπίας χώρας ἄς ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται, άν υποθέσωμεν ὅμως ότι και τοῦτο ἦτο ἀληθές, ή πόλις Δωδώνη (1) και ή Ἐλλοπία ἀπέχουσι τόσον τοῦ

(1) Αἱ παραπομπαί γίνονται ἄχι εις τὰς πηγὰς, ἀλλ' εις τὰ κεφάλαια τῆς πραγματείας του, ὅποθεν και ἡμεῖς τ' ἀπεγράψαμεν.

(1) Κατὰ τυπογραφικὸν λάθος εν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς Χρυσάλλιδος ή ἀπόστασις τῆς πόλεως Δωδώνης ἀπὸ τὸ μαντεῖον ἐσημειώθη 6 ὥρας περίπου ἐνῷ ἀπέχεε

Δωδωναίου μαντείου ὅσον ἡ ἀνακάλυψις του τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἐν τῇ Γ'. θέσει ἔχομεν πόλεις Ἑλλαν καὶ Δωδώνην, καὶ τὸ περιεργότερον μανθάνομεν καὶ ποῦ ἔκειτο καὶ πόσον ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων ἐν τῷ ΙΒ'. κεφαλαίῳ, ὡς μανθάνομεν καὶ ποῦ ἔκειτο ὁ ναὸς τῆς Δωδώνης, καὶ τὸ Δωδωναίου μαντεῖον· ἡ δὲ θέσις τῆς Ἑλλάς καὶ αὐτὴ ἡ πόλις Ἑλλά ἵνε ἀνακάλυψις τοῦ Ἀραβαντινοῦ, διότι οἱ μέχρι τοῦδε γράψαντες καὶ ἀποφανθέντες περὶ Δωδώνης ἐθεώρουσαν ἄλλην τὴν πόλιν Δωδώνην καὶ ἄλλον τὸν ναὸν τῆς Δωδώνης, ὁ δὲ κύριος Δ. Σεμιτέλος καὶ συνεταύτισε τὴν Ἑλλάν καὶ τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ἢ ἄλλαις λέξεσιν ἔθηκε τὸν ναὸν τῆς Δωδώνης (Ἡπειρωτ. σελ. 56) ἐν τῇ Ἑλλά τὸ πῶς ἐν τῇ Δωδωναίᾳ χώρᾳ, διότι οἱ Λάκωνες κατὰ τὸν Ἡσύχιον (I, 1159, 1180. II, 1168) οὕτως ἐκάλουν τὸ μαντεῖον· τῆς Ἑλλάς ἵχνη ἀνεκάλυψεν ὁ Ἀραβαντινὸς εἰς τὸ Ἐπυροῦν, εἰς τὸ παλαιόκαστρον τοῦ Ντόμαρη, ἐνθα φαίνονται ἀσβεστόκλιστα τινα λείψανα· ἂν ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο ἀληθής, ἄξιός ἐπαίνου ἤθελεν εἶσθαι ὁ Ἀραβαντινός, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατὰ δυστυχίαν προήλθεν εἴτε ἐκ τῆς παρανοήσεως τῶν χωρίων τοῦ Ἡσύχιου εἴτε αὐτοῦ τοῦ Σεμιτέλου. Καὶ πρὸς περισσοτέραν τούτου διασαφήνισιν ἂς μεταβῶμεν εἰς τὴν δεκάτην του θέσιν, ἥτις στενώτατα συνδέεται μετὰ τῆς τρίτης.

4.) Τὸ χρηστήριον οὐκ ἦν ἐντὸς τῆς πόλεως Δωδώνης ἀλλ' ἀφίστατο αὐτῆς κείμενον εἰς τόπον ἐλώδη (σχολ. Ὁμ. Γ', 23. Ἀπολλοδ. Ζ, 10. Ἡσύχ. Ζ, 11).

Ἀνακτρέγομεν εἰς τὰ κεφάλαια τῆς πραγματείας καὶ εὐρίσκουμεν ὅτι ἐκ τοῦ σχολ. τῆς ὁδοσ. Ε, 327 δὲν ἐξάγεται ὅτι τὸ χρηστήριον οὐκ ἦν ἐντὸς τῆς πόλεως Δωδώνης, ἀλλὰ μόνον ὅτι αὕτη ἔκειτο εἰς τόπον ἐλώδη. Καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἀναφερομένων μαρτυριῶν δὲν δείκνυται ὅτι τὸ χρηστήριον οὐκ ἦν ἐντὸς τῆς πόλεως Δωδώνης· ἰδοὺ αὐτὰ.

Ἀπολλοδ. παρὰ Στεφ. «ἐκ τῶν Ἑλλῶν τῶν περὶ τὸ ἱερόν οἱ Ἑλλοί.»

Ἡσύχ. I, 1159. «Ἑλλὰ τὸ τοῦ Διὸς ἱερόν ἢ Δωδώνη· καὶ οἱ ἱερεῖς Ἑλλοί.»

Ὁ αὐτὸς I, 1180. «Ἑλλὰ· καθέδρα· καὶ Διὸς ἱερόν ἐν Δωδώνῃ· Λάκωνες.»

Ὁ αὐτὸς II, 1168. «Σελλήεις ποταμὸς Θεσπρωτίας, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἔθνος Σελλοί.»

τέσσαρας περίπου· τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως σημειοῦμεν ἐνταῦθα. (ὁμοίως ἐν σελ. 40 καὶ 11 ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ μαντείου).

Ἐκ τῶν τριῶν χωρίων τοῦ Ἡσύχιου ἐπήγαγεν ἡ Ἑλλά (1) τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ἐξ ὧν δ' ὁμοῦ προήχθη εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Δωδωναίου μαντεῖον οὐκ ἦν ἐντὸς τῆς πόλεως Δωδώνης, ὅπερ δὲν ἀποδεικνύεται. Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην ἔχουσι καὶ ἄλλοι καὶ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων, ὁ δὲ Γάλλος Rouqueville καὶ ὁ Ἄγγλος συνταγματάρχης Leake ὥρισαν καὶ τὴν πόλιν Δωδώνην καὶ τὸ Δωδωναίου μαντεῖον πλησίον τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ὅμως τολμῶμεν νὰ εἰπῶμεν ὅτι δὲν ἦτον εἰς ἄλλο μέρος τὸ ἱερόν καὶ εἰς ἄλλο ἢ πόλις Δωδώνη, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν παρουσιαζομένων μαρτυριῶν· καὶ πρῶτον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἡσιόδου μανθάνομεν.

Ἔστι τις Ἑλλοπία.

ἐνθάδε Δωδώνη τις ἐν ἐσχατῇ πεπόλισται

τῆρ δὲ Ζεὺς ἐφίλησε ἐὼν χρηστήριον εἶναι.

Ὁ δὲ Αἰσχύλος ἐν Προμ. 854 κφε. (προβλ. προγμ. σελ. 46, ἐνθα δίδει κακὴν τοῦ χωρίου ἐξηγήσιν).

«ἐπεὶ γὰρ ἦλθες πρὸς Μολοσσὰ γάπεδα,
τὴν αἰπύωντον τ' ἀμφὶ Δωδώνην, ἵνα
μαντεῖα θάκός τ' ἐστὶ θεσπρωτῶν Διός,
τέρας τ' ἄπιστον αἰ προσήγοροι δρῦες. κτλ.

Καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ἐνθα γίνεταί μνεῖα περὶ Δωδώνης, δὲν κἀμνεὶ διάκρισιν αὐτῆς καὶ χρηστηρίου· ὁ δὲ Εὐστάθιος σχολιαστὴς τοῦ Ὀμήρου λέγει «ὄρος γὰρ, κατὰ τὸν Γεωγράφον, Τόμαρος ὑφ' ᾧ κεῖται ἱερόν τὸ ἐν Δωδώνῃ κατὰ θεσπρωτίαν» καὶ ὁ Παυσανίης βιβλ. Α', 44 «τῆς δὲ γῆς τῆς Θεσπρωτίδος ἐστὶ μὲν που καὶ ἄλλα θεὰς ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ καὶ ἱερὰ τοῦ Θεοῦ φηγός.» ὁ δὲ Στράβων «ἐκλέποιπε δὲ πως καὶ τὸ μαντεῖον τὸ ἐν Δωδώνῃ» καὶ ὁ Πολύβιος Δ, 67. «παραγενόμενος δ' ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς πρὸς τὸ περὶ Δωδώνην ἱερόν τὰς τε στοὰς ἐνέ-

(1) Ὁ ἀξιότιμος κύριος Στέφανος Ράδος καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς εἰς Ἰωάννινα εἰς τινα διατριβὴν «ὁ Ἀραβαντινὸς καὶ ἡ καλὴ πίστις» ἐξέφρασε τὴν αὐτὴν περὶ Ἑλλάς γνώμην· ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ δὲν παραδέχεται καὶ ἐπιφέρει ὅτι τὸ ὄλον οἰκοδόμημα στηρίζεται ἐπὶ τῆς παρανοήσεως ἐνὸς χωρίου τοῦ Πολυβίου· ἡμεῖς ἤδη ἀπεδείξαμεν ὅτι τὸ ὄλον οἰκοδόμημα στηρίζεται εἰς τὰς δεισιδαιμονίας τῶν γυναικῶν καὶ εἰς τὴν παρανόησιν τῶν χωρίων τοῦ Στράβωνος καὶ Πλινίου· ἵνε ἀληθὲς ὅτι καὶ τὸ χωρίον τοῦ Πολυβίου παρενόησεν, ὡς θέλομεν ἀποδείξαι παρακατιόντες, ἀλλ' ἡ παρανόησις αὕτη ἵνε πολλὰ μικρὰ παραβαλλομένη ὡς πρὸς τὰς ἄλλας.

πρῆσε» τὰ περὶ Δωδώνην ἀρχαῖα ἀντίγραφα ἔχουσι περὶ τῆ Δωδώνη, καὶ ἄλλα παρὰ τῆ Δωδώνη, ὅπερ δηλοῖ καὶ τὴν τῶν ἀντιγραφῶν ἀμφιβολίαν μὴ δυναμένων νὰ συμβιβάσωσι τὴν ἐν τῇ Δωδώνῃ ὑπαρξίαν τοῦ μαντείου μετὰ τὴν σημασίαν τῆς περὶ προθέσεως· ἀλλὰ καὶ αὕτη δὲν ἔχει τὴν σημασίαν ἢν ἔδωκαν ἴσως οἱ χωρίσαντες τὸ μαντεῖον καὶ τὴν Δωδώνην· ἀλλὰ καὶ αἱ μαρτυρίαι τοῦ Ἡσύχιου (I, 1157. 1168) χρησιμεύουσιν εἰς ὑποστήριξιν ὅτι δὲν ἦτο ἄλλο τὸ ἱερόν καὶ ἄλλη ἡ πόλις Δωδώνη· καὶ ἐκ τῶν Λατίνων συγγραφέων, οἷς μνεῖα γίνεταί αὐτῆς τοῦτο ἠδυνήθημεν νὰ ἐξάξωμεν· ἡ παραδοχὴ δὲ τῆς γνώμης ταύτης καθίσταται εὐκολωτέραν καὶ τὴν θέσιν τοῦ Δωδωναίου μαντείου· ἐκτενεστέρον περὶ τούτου θέλομεν γράψω εἰς τὴν περὶ Δωδώνης διατριβὴν καὶ θέλομεν ἐξηγήσῃ πῶθεν προήλθεν ἡ διάκρισις πόλεως καὶ μαντείου, διότι ἐνταῦθα τοῦ καιροῦ ἐπιλαβόμενοι μικρὰν μόνον νύξιν ἐδώσαμεν τοῖς ἀναγνώσταις· ἐρχόμεθα δὲ πάλιν εἰς τὴν περὶ Δωδώνης πραγματείαν τοῦ Ἀραβαντινοῦ.

IA) Ὅτι ἄλλο ἦν τὸ ἱερόν καὶ ἄλλη ἡ ἱερὰ οἰκία. (Πολύβ. βιβ. 4. 67.) Καὶ ἐνταῦθα ὁ κύριος Ἀραβαντινὸς τὸ ἴδιον λάθος ἔκαμε, παρενόησε τὸ χωρίον τοῦ Πολυβίου· καὶ ἐν μὲν τῷ κεφ. Δ'. σελ. 45—46 εἰς τὰ συζητικά του ἱεροῦ προσθέτει καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν καὶ φέρει ἠρωτηριασμένον τὸ χωρίον «πρὸς τὸ περὶ Δωδώνην ἱερόν . . . κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν, δι' οὗ καὶ ἐκλυτὸν ἀπατᾷ καὶ τοὺς ἄλλους· καὶ τὸ νόστιμον εὔρε καὶ τὰς θέσεις ἀμφοτέρων πολλὴ ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένας, διότι λέγει, ἵχνη σώζονται· ἰδοὺ δὲ πῶς τὸ λέγει εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν. (προβλ. Πραγμ. σελ. 43—44). «ὁ μὲν ναὸς τῆς Δωδώνης (ἱερὰ οἰκία) ἔκειτο κατὰ τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Περσικεύης τοῦ Πατέρου, τὸ δὲ Δωδωναίου μαντεῖον (τὸ ἱερόν) μακρὰν τῆς μονῆς ἐν περιπτῶν τέταρτον ὥρας εἰς τόπον ἀπρόσιτον» ἵνα βεβαιωθῇ ὁ κύριος Ἀραβαντινός ὅτι τὸ περὶ Δωδώνην ἱερόν καὶ ἡ ἱερὰ οἰκία δὲν πρέπει ν' ἀφίστανται τόσον ἀπ' ἀλλήλων, διότι κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρουσιν ὅτι τὸ περὶ Δωδώνην ἱερόν ἵνε περιληπτικώτερον, δὲν ἵνε ἀνάγκη ν' ἀναζητήσωμεν ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦ Πολυβίου εἰς αὐτὸν τὸν Πολύβιον καὶ νὰ τὸ σχολιάσωμεν, ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ ἀπογράψωμεν ἐκ τοῦ Θ'. κεφαλαίου τῆς πραγματείας του σελ. 31, ἐνθα τὸ μετεχειρίσθη δι' ἄλλον σκοπὸν ὁλόκληρον· «παραγενόμενος δ' ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς Δορύμαχος πρὸς τὸ περὶ

Δωδώνην ἱερόν, τὰς τε στοὰς ἐνέπρησε καὶ πολλὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρε, κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν» καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως προσθέτομεν ἐνταῦθα καὶ τὴν τοῦ Πολυβίου λατινικὴν μετάφρασιν. «ad Dodonaeanum fanum ut venit Dorimachus, et porticus cremavit, et donaria multa corrumpit, ipsam denique sacram aedem funditus evertit.» προβλ. ἐπίμ. περιγ. Ἀκροτ. Δ. Π. σελ. 58—59· καὶ λέξιν τῆς ἀρχαιολ. Smith, μετάφρ. Δ. Π. σελ. 610.

Ἦδη ἐγένετο δῆλον ὅτι ἀναγκαζόμεθα ν' ἀνασκευάζωμεν αὐτὰς τὰς θέσεις τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ οὐχὶ τὰς τοποθεσίας, διότι ἀφοῦ ἔκειναι δὲν ἔχουσιν ὀρθῶς πολὺ περισσύτερον καὶ αὐταὶ ἀντὶ δὲ νὰ ἐνδιατριψόμεν ἐπὶ πολὺ εἰς τοιαύτην ἀνασκευὴν ἀρκούμεθα νὰ εἰπῶμεν ὀλίγα ἀκόμη καὶ περὶ τῆς τελευταίας του θέσεως.

113) Ὅτι τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης οὐ μακρὰν τῆς Ἀθαματίας καὶ τοῦ Ἀχελώου ἔκειτο. (Ἀριστ. Α. Στραβ. Ζ, 22. Ἡρόδ. Α.) Καὶ πάλιν ἐκ τῶν παρουσιαζομένων μαρτυριῶν δὲν ἀποδεικνύεται τὸ ἀληθὲς τῆς θέσεως· ἰδοὺ τὰ χωρία.

Ἀριστ. Μετεωρ. I, 14. «καὶ γὰρ οὗτος (ὁ καλούμενος ἐπὶ Δευκαλίονος κατακλυσμὸς) περὶ τὸν Ἑλληνικὸν ἐγένετο μάλιστα τόπον, καὶ τούτου περὶ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῶον, οὗτος γὰρ ποταμὸς τὸ βεῦμα μεταβέβληκεν, φῶκον γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα, καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοί, νῦν δὲ Ἕλληνες» προβ. Albanesische Studien von Hahn. σελ. 329.

Στραβ. βιβ. Θ. κεφ. 4. § 11. «Ἀθμῆνες δ' ὕστατοι τῶν Ἡπειρωτῶν εἰς ἀξίωμα προαχθέντες.»

Ἡρόδ. βιβ. Δ, 53. «ἐντεῦθεν δὲ (ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίας) πρὸς μεσημβρίαν προπεμπόμενα (τὰ τῶν Ἰπερβορείων τῆς Εὐρώπης ἱερὰ ἀναθήματα) πρώτους Δωδωναίων Ἑλλήνων δέκεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιαῖον κόλπον καὶ διεκπορεύεσθαι εἰς Εὐβοίαν.» προβλ. Πραγμ. σελ. 6. Τὰ περὶ τοῦ Δωδωνοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τοῦ Rouqueville παρανοήσεως ἀρετὰ ὁ κύριος Στέφανος Α. Ράδος ἀνέπτυξε καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα χάριν συντομίας δὲν κἀμνομεν λόγον.

Πρὶν δὲ δώσωμεν πέρας εἰς τὴν διατριβὴν ταύτην ρίπτομεν μικρὸν τι βλέμμα καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἀραβαντινοῦ προτεινομένης ἐτυμολογίας τῶν ὀνομάτων χωρῶν ἢ κομῶν ἢ καὶ τῶν κατοίκων τοῦ Κωτσανοχωρικοῦ τμήματος.

Οἱ Ντομαράδες, λέγει ὁ κύριος Ἀραβαντινός, ἵνε

οί Τόμουροι τῶν ἀργαίων τὰ δὲ Λουζέτσι, Αεσιανὰ, Βαλστώρα, Σελειὸ ἔνε οὐχὶ μικρὰ τεκμήρια τοῦ ὅτι ἐνταῦθα κατώκουν οἱ Σελλοί· παρατηρητέον ὅτι τοιοῦτους ἐξελληνισμοὺς κάμνει καὶ ἐν τῇ χρονογραφίᾳ π. χ. Γκιλύτσιανη (Γλωσσισιανή,) Μπροσκὸλ (Προσβολή,) Σουδενὰ (Ἔσωδινα) καὶ ἄλλα τὰ Λουζέτσι ὅμως ἐν τῇ χρονογ· θεωρεῖ Σλαβικόν, τὸ Αεσιανὰ (Ἀλεξιανὰ) καὶ τὸ Βαλστώρα ἄλθρανικόν. Περὶ τὴν ἐτυμολογίαν πολὺ ὁ κύριος Ἀραβαντινὸς ἀσχολεῖται, διότι πάντων τῶν ὀνομάτων εὐκόλα τὰς ἐτυμολογίας ἀνευρίσκει κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν καὶ κατὰ τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκει πρὸ ὀρθαλμῶν ἔχων μερικοὺς παλαιούς δασκάλους, οἵτινες ἀνευ βασιανισμοῦ εὔρον καὶ εὐρίσκουσι τὰς ἐτυμολογίας τῶν λέξεων χωρὶς νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν καταγωγὴν τούτων, εἰς τοὺς γραμμικτοὺς κανόνας, καὶ εἰς τὰς περιπετείας αἱς ὑπέστησαν καὶ ὑφίστανται ἢ γλώσσα, τὰ ἔθνη, αἱ χώραι.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων νομίζομεν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ γνωμάντευσις τοῦ Ἀραβαντινοῦ δὲν ἔνε ἀληθῆς καὶ ὅτι ἐκ τῶν δεισιδαιμονίων παραπεισθεὶς παρενόησε χωρὶς συγγραφέων καὶ ἔθεσε τὸν ναὸν τῆς Δωδώνης μακρὰν τῆς Ἐλλοπίας χώρας εἰς τὴν ὑπώρεικον τοῦ Ξηροβουνίου ὑπολαβὼν αὐτὸ ὡς τὸν κατάρρυτον Τόμκρον. Τώρα αἱ εἴπη ἡμῖν ὁ κύριος Ἀραβαντινὸς ἡ γνωμάντευσις του θεωρεῖται πειστικὴ καὶ ἐπαρκὴς ἢ ἔνε ἀντιφατικὴ καὶ ἀυθαίρετος ὅχι κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ἀπεκάλεσε τὰς γνωμάντευσεις τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καθ' ὅλα· Τουλάχιστον ἡμεῖς μὲ τὰς παρουσιαζομένας μαρτυρίας δὲν δυνάμεθα νὰ πεισθώμεν, ὅτι τὸ Ξηροβούνι του ἔνε τὸ ὄρος ὁ Τόμκρος, οὐδ' ὅτι τὸ δὲ Δωδωναῖον μαντεῖον κεῖται κατὰ τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Πατέρου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Νοεμβρίου 1864.

Γ. ΧΡ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ.

Η ΔΥΔΗ ΤΗΣ ΔΑΧΟΜΕΝΗΣ.

ΚΑΤΑ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὁ Κ. Ρίχάρδος Βούρτων ἐπεφορτίσθη παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως μὲ ἑκτακτον ἀποστολὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Δαχομῆς, κράτους τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς· σκοπὸς δὲ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἦν ἡ συνομολόγησις ἐμπορικῆς συνθήκης μετὰ τοῦ μαύρου ἐκείνου ἡγεμόνος, ἐπομένως συνοδεία πολυάριθμος καὶ δωρεα τιμαλφῆ συνοδῶσαν τὸν ἄγγλον ἀπεσταλμένον. Ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐπετεύχθη καὶ

διολκληρίαν, καὶ ὁ Κ. Βούρτων, ἐπιστρέψας εἰς τὴν γεννέτεραν γῆν, ἐδημοσίευσεν περιεργον περιγραφὴν τοῦ κράτους τῆς Δαχομῆς καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἠθίμων τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀσχάλλουσιν ἐνίοτε ἐπὶ παραλείψει δῆθεν αὐλικῶν τινῶν διατυπώσεων κατὰ τινὰς περιστάσεις, καλὸν νομίζομεν νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Κ. Βούρτωνος τὸ περὶ τῶν διατυπώσεων τῆς αὐλῆς τῆς Δαχομῆς μέρος, εὐτυχεῖς λογισθησόμενοι ἂν, ὑποδεικνύοντες αὐτάς, ὡς πρότυπον συντελέσωμεν, ἔστω καὶ ἐπὶ μικρὸν, εἰς τὴν ἄρσιν τῶν μεμφιμοιρῶν τῶν ἄγαν παρ' ἡμῖν μεμφιμοιρῶν.

Παραλείπομεν τὰ καθέκαστα τῆς ὁδοιορίας τοῦ Κ. Βούρτωνος, ἐκ Λονδίνου μέχρι Βυδάχ, πρώτης πόλεως τοῦ Δαχομῆϊκου κράτους, εἰς ἣν ἀφίκετο, καὶ ἐκεῖθεν μέχρι Ἀλλάδας καὶ Ἀγγίρης, διότι τοῦτο εἶνε ἀλλότριον τοῦ ἡμετέρου θέματος· ἀναγκαζόμεθα ὅμως νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης μέχρι Κάνα, ἥτις ἐστὶν ἡ πρωτεύουσα τῆς Δαχομῆς. Κατὰ τὸ μέσον λοιπὸν τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων ὁδοῦ, ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς ἀπήντησε πολυάριθμον συνοδείαν, σταλείσαν ἐκ μέρους τῆς Αὐτοῦ Δαχομῆϊκῆς Μεγαλειότητος ὅπως τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Τῆς συνοδείας ταύτης ἡγεῖτο εἰς τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, ὄνοματι Βο-Σου-Σῶ, κρατῶν τὴν βασιλικὴν βακτηρίαν· οὗτος, ἅμα ἰδὼν μακρόθεν τὴν ἀγγλικὴν πρεσβείαν, ἐπροχώρησε πρὸς αὐτήν, καὶ τῶν σαλπίγγων, τῶν τυμπάνων καὶ τῶν κροτάλων διαβολικὴν ἁρμονίαν προξενούντων, συνήντησεν αὐτήν. Ζητήσας δὲ καὶ εὐρῶν τὸν Κ. Βούρτων, διηυθύνθη πρὸς αὐτὸν, καὶ τρίξας ὑπὸ τὴν βίνα του τοὺς δακτύλους του (φιλοφροσύνη, ἥτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πρὸς ἡμῖν σφίγγιμον τὸν χειρῶν) τῷ ἐπαρουσίασε τὴν βασιλικὴν βακτηρίαν, ὡς διὰ νὰ τῷ δείξῃ ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν ἐπερίμενε. Κατόπιν διέταξε νὰ παραθέσωσι διάφορα ἀναψυκτικὰ ποτὰ καὶ ἕτερα τρωγάλια, καὶ αὐτῶν καθεσθέντων ἵνα ἀναπαύθωσιν, ὁ συνοδῶν τὸν Βο-Σου-Σῶ στρατὸς, ἔκαμε παρέλασιν πρὸ αὐτῶν, ἐξ ὧν, δέον νὰ εἴπωμεν, ὁ Κ. Βούρτων, δὲν ἐφαινετο λίαν εὐθυμῶς, διότι ἕκαστος στρατιώτης ὡς κοσμήματα τῆς λόγχης του ἔφερε πολλὰ ἀνθρώπινα κρανία. Ἡ μουσικὴ ταύτοχρώνως ἐπαιάνιζεν ἢ μάλλον ἐθορύβει καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου αὐτῆς φωναί τινες ἠκούσθησαν ὀλολύζουσαι πρὸς τιμὴν τοῦ Κ. Βούρτωνος τοὺς λόγους τούτους ὡς ἔγγιστα.

Ὁ Βούρτων, ὅστις τὸν κόσμον ὅλον μὲ τοὺς μονάρχας καὶ ἡ ἀθεσίρεις (ἀρχηγούς) ἄνω καὶ κάτω ἔκαμεν ἤδη Ἐφθασε τέλος εἰς Δαχομῆν ἥτις ὑπάρχει γοήτρων πλήρης. Τί ἄλλο μένει πλέον νὰ ἴδῃ;

Τῆς πολυαριθμοῦ συνοδείας τῶν μαύρων τὴν ἐπισθοφυλακὴν εἶχεν εἰς λόγους εἰνούχων, τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς ἤλθε κατόπιν νὰ τῷ ἀναγγεῖλη ὅτι ὠδῶσε πρὸς τὴν ἀπαρμιλλητον πρωτεύουσαν Κάναν. Ἀναλαβόντες τέλος τὴν πορείαν τῶν, ἀφίκοντο εἰς ἀθλίαν τινὰ πόλιν, καὶ διελθόντες ἀχρεῖας ὁδοῦ καὶ πενιχρὰς καλύβας, εἰσῆχθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Πρὸ τῆς πύλης ὅμως αὐτῶν, ἀφῆρθησαν παρὰ τῶν ἄγγλων τὰ ξίφη, καὶ ἐκλείσθησαν τὰ ἀλεξιβόρεια, ἅτινα οὐδόπως εἶν ἐπιτετραμμένον ν' ἀνοίγωνται πρὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπομένως τροχάδην διέτρεξαν τὴν πρώτην αὐλὴν τῶν ἀνακτόρων (διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ αὐλικὴ ἔθιμοταξία). Ἐκ τῆς αὐλῆς εἰσῆχθησαν εἰς περίφραγμά τι ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ μὲν συνοδεύοντες τοὺς ἄγγλους ἐγχώριοι ἐγονυπέτησαν, οὗτοι δ' ἐξαγαγόντες τοὺς πῖλους των καὶ σείοντες αὐτοὺς τῇ δεξιᾷ χειρὶ, ἐκλινον πρὸ ἀνθρώπου καθημένου ἐπὶ κλισίῳ τινος ἐκ καλῶν καὶ ὅστις ἦτον ὁ βασιλεὺς τῆς Δαχομῆς.

Ἡ Α. χαριτόβρυτος Δαχομῆϊκὴ Μεγαλειότης, ὅστις παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐπικαλεῖται Δαχομῆ-Δάδδα (μέγας πατὴρ τῆς Δαχομῆς) εἶνε τεσσαράκοντα μέχρι τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, καὶ ὀνομάζεται Ζε-λε-λέ. Ἐχει ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ ἀθλητικόν, πρόσωπον τετραγώνον, φυσιογνωμίαν ὅσον δύναται παρ' ἐνὶ μαύρῳ γλυκεῖαν, ὀδόντας λευκοτάτους, ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς καὶ φλογώδεις, βίνα σιμὴν, ὄνυχας μακροὺς, δίκην σαρκόβουρου τινος ὀρνέου, κοσμεῖται δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῇ βίνῃ μὲ διάφορα ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ κοσμήματα· πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς θελακτικῆς ταύτης εἰκόνας του δέον νὰ προσθέσωμεν ὅτι πολυάριθμα στίγματα εὐφυλογίας κοιλαινῶσι τὸ πρόσωπόν του.

Ὅπισθεν τοῦ βασιλέως ἐλάθηντο ἐν ἡμικυκλίῳ αἱ θαλαραὶ αὐτοῦ σύζυγοι, διακόσαι τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἡ μία ὑπῆρχε τῆς ἄλλης εἰδεχθεστέρα, διότι ἔχουσι πισσώδη χροιάν καὶ φυσιογνωμίαις ἀπυροπαίους· ἀλλὰ τὴν ἀσχημίαν αὐτῶν ἐξαγοράζουσι διὰ μυρίων περιποιήσεων πρὸς τὸν σύζυγον καὶ κίριόν των. Βλέπουσι σταγόνα τινα ἰδρωτός βρέχουσιν τὸ βασιλικὸν μέτωπον; ἀμέσως χεῖρες γυναικεῖαι σπεύδουσι νὰ τὸ σπογγίσωσι. Δει-

κνύει ὁ βασιλεὺς ὅτι θέλει νὰ πύση; ἀμέσως σπεύδουσι πλείσται γυναῖκες νὰ τῷ παρουσιάσωσιν εἰς ἀνάλογον ἀπόστασιν δοχεῖόν τι πρὸς τοῦτο. Ἐπταρτίσθη ὁ βασιλεὺς; πάντες οἱ παριστάμενοι κλίνουσι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν. Πίνει ὕδωρ ἢ ἄλλο τί; ἐξ ὧν τῶν στομάτων ἐξέρχεται μία κραυγὴ διὰ νὰ τῷ εὐχληθῇ εὐδαιμονίαν καὶ ὑγίαν. Τῇ ἀληθείᾳ, ἡ ἀφοσίωσις δὲν λείπει εἰς οὐδένα τόπον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐν μὲν Δαχομῆ ἢ πρὸς τὸν βασιλέα λατρεία ἐπιβάλλεται, ἐνῶ παρ' ἄλλοις μέρεσι, ὡς π.χ. ἐν Ἑλλάδι, ὑποκριτικῶς καὶ διπροσώπως ἐξασκεῖται...

Ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐπροχώρησεν ἐν τῷ μέσῳ διπλῆς σειρᾶς ἀμαζόνων ἢ γυναικῶν τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, γονυπετουσῶν, καὶ μετὰ τέσσαρας ἄλλεπαλλήλους ὑποκλίσεις, ἀφίκετο μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ βασιλέως, ὅστις τότε ἐγερούει ἔθηκεν εἰς τοὺς γυμνοὺς πόδας του τὰς ἐμβάδας του, κατέβη πρὸς αὐτὸν, καὶ τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα του. Μετέπειτα ἐπληροφόρηθη διὰ τοῦ διερμηνέως περὶ τῆς ὑγείας τῆς βασιλίσσης, τῶν ὑπουργῶν, τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους καὶ ἐπὶ τέλος περὶ αὐτοῦ τοῦ πρέσβεως. Προσκαλέσας δ' αὐτὸν νὰ καθίσῃ παρὰ τῷ θρόνῳ διέταξε νὰ φέρωσι βόμιον καὶ ἕτερα πνευματώδη ποτὰ, εἰς ἃ ἡ Α. Μ. ἐνασμενίζεται λίαν, καὶ ἤρξαντο ἀμφοτέροι κενοῦντες διάφορα ποτήρια, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀσμάτων τῶν ἀμαζόνων. Ἐν τῷ μεταξὺ δώδεκα αὐτῶν, ὠπλισμένοι μὲ μακρὰ δρέπανα, ἐχώρευσαν χορὸν τινα ἐξ ἄλλων, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἡ Ζι-μπί-βε-τὸν, ἡ λοχαγὸς τῆς σωματοφυλακῆς, γυνὴ ὑψηλὴ καὶ βρωμαλέα ἀπήγγειλε λόγον τινα πρὸς τὸν βασιλέα, κατενθουσιάσαντα πάντας, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ μιν-γγάμ (ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης) ἐπανέλαβε πρὸς αὐτόν. Ἡ Ζι-μπί-βε τὸν τότε σείουσα ὡς μαινὰς τις τὸ δρέπανον, ὡς διὰ νὰ κόψῃ κεφαλὴν ἀνθρωπίνην, ἀνέκραξε· «Τοιοῦτοτρόπως θὰ μεταχειρισθώμεν τοὺς ἄνδρας τῆς Ἀθεσκούτας.» Ἡ δὲ ἀπειλὴ αὕτη, ἀπευθυνομένη πρὸς λαόν τινα, καθ' οὗ οἱ Δαχομῆοι διετέλουν τότε εἰς πόλεμον, προῦκάλεσε ζωηρὰς χειροκροτήσεις, καὶ αἱ γυναῖκες ἐπανέλαβον τὸν χορὸν ζωηρότερον ἢ πρῶτον. Μετὰ τὰς ἀμαζόνους ἤλθεν ἡ σειρά τῶν ἀνδρῶν ὅπως χορεύσωσι, καὶ ἤρξαντο λοιπὸν πηδῶντες καὶ ὀργουμένοι παραδόξως, ἐνῶ αἱ γυναῖκες ἐτραγώδουν ἢ μάλλον ἐθρήνουν μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ὀρχήσεως οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῆς Ζι-μπί-βε-τὸν, ἐξεφώνησαν λόγους τινὰς πλήρεις καυχησιολογίας διὰ τῶν ὁποίων ὑπέ-

σχοντο εἰς τὸν βασιλέα νὰ κατασυντρίψωσι τὴν Ἀθεσκοῦταν. Ἐνθουσιασθεὶς τότε ἐκ τῆς γενικῆς μῆθης καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγέρθη καὶ διεκήρυξεν ὅτι μὴ εὐχαριστούμενος μόνον εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν κεφαλῶν τῶν ἐχθρῶν του, θέλει κατακόψει καὶ τὰ πτώματά των μεληδόν. «Τὸ δένδρον τοῦ δάσους, ἀνέκρξεν, ἔχει κλάδους ἐκτενεῖς καὶ ρίζας ἰσχυράς, ὁ δὲ ἄνεμος τοῦναντίον δὲν φαίνεται, καὶ ὅμως αὐτὸς συντρίβει καὶ κατακλά τὰ ὑψηλότερα καὶ δυνατώτερα δένδρα. Λοιπὸν τὸ δένδρον εἶνε ἡ Ἀθεσκοῦτα, καὶ ὁ ἄνεμος ἡ Δαχομένη.» Καὶ ἔξαρθεὶς ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης, ὁ Ζε-λε-λε προσεκάλεσε τὸν πρεσβευτὴν νὰ τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν του, μένων ὅμως ὀπισθεν τοῦ στρατοῦ διὰ νὰ παρατηρῇ καλῶς τὰς πολεμικὰς κινήσεις τῶν δύο ἀντιπάλων· ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς τῷ ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶνε ἴδιον τῶν ἄγγλων νὰ μένωσι μ' ἐστκρωμέναις χεῖρας ἐκεῖ ὅπου ἔχουσι τι νὰ πράξωσι. Μετὰ δὲ διαφόρους ὀμιλίας ὁ Κ. Βούρτων ἀπεχώρησε τῶν ἀνακτόρων, καὶ οἰκτρός τις οἶκος τῷ προσεφέρθη πρὸς κατοικίαν, ἔνθα καὶ κατέλυσε.

Ὁ βασιλεὺς προτίθετο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατὰ τῆς Ἀθεσκοῦτας ἐκστρατείαν, ἀλλὰ σκανδαλώδεις τι γεγονόσιν τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀναχώρησίν του. Ἐκατὸν πεντήκοντα ἀμαζόνες, εὐρίσκουσαι ἴσως τὴν λατρείαν τῆς Κύπριδος εὐαρεστοτέραν τῆς τοῦ ἀγρίου Ἄρεος, εὐρέθησαν εἰς κατὰστασιν ἐγκυμοσύνης, καὶ κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου, ἔπρεπε νὰ δικασθῶσι μετὰ τῶν συνενόχων των, διότι ἡ παράβασις αὕτη ἐν Δαχομένη θεωρεῖται ὡς ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, ἅτε τῶν ἀμαζόνων οὐσῶν συζύγων τοῦ βασιλέως. Δέκα τῶν ἐνόχων ἀνδρῶν, δικασθέντες, καταδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν δημοσίᾳ, αἱ γυναῖκες ὅμως ἐξετελέσθησαν ὑπὸ ἀξιοματικῶν τοῦ φύλου των καὶ ἐντὸς τοῦ πλάτιου, χωρὶς νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τὰ βλέμματα ἄλλων· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἐνόχων, οἱ μὲν καταδικάσθησαν εἰς εἰρκτὴν, οἱ δὲ εἰς ὑπερορίαν, διότι οὐδὲν τιμωρεῖται ἐν Δαχομένη αὐστηρότερον ἢ αἱ τοιοῦτου εἶδους παραβάσεις. Δι' αὐτὸ ἀπηγορευμένον εἶνε τοῖς ἀνδράσι ἐπὶ βαρεῖα ποινὴ νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸ χαρμίον, καὶ ὅταν αἱ γυναῖκες τοῦ βασιλέως πρόκειται νὰ ἐξέλθωσι πρὸς ὕδρευσιν ἢ ἄλλην τινὰ ἐργασίαν, πᾶσα προσοχὴ καταβάλλεται ὅπως ἀποφύγωσι τὰ βέβηλα ὄμματα· καὶ ὁσάκις ὁ προηγούμενος αὐτῶν εὐνοῦχος κρούῃ τὸν κωδωνίσκον ὡς σημεῖον τῆς δια-

βάσεώς των, πάντες οἱ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀποστρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ μὴ τὰς ἴδωσιν. Αἱ ἀποτελοῦσαι μέρος τοῦ στρατοῦ γυναῖκες πράγματι μὲν δὲν εἶνε σύζυγοι τοῦ βασιλέως, γίνονται ὅμως ἅμα ἡ Μεγαλειότης του ἐπινεύση. Μήτηρ τοῦ νῦν βασιλέως τῆς Δαχομένης ὑπῆρξε μία συνταγματάρχης.

Περαιωθείσας τῆς δίκης τῶν ἀμαζόνων, ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς συνοδείας του καὶ τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ, ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἀγοῖμ, κατηυθύνθησαν εἰς Ἀγ-βόμ, τὴν κυρίως διαμονὴν τῶν βασιλέων τῆς Δαχομένης. Ὅποια δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ, ὅταν ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα εἶδε τὰ ἐξωτερικὰ τείχη καὶ τὴν στέγην αὐτοῦ κεκοσμημένην, δίκην τροπαίων, ὑπὸ ἀνθρωπίνων πολυαριθμῶν κρανίων, τοῦτο ἀφίνομεν εἰς ἕκαστον νὰ φαντασθῇ. Τῇ ἐπιούσῃ δὲ τῆς ἀφίξεώς των ὁ Κ. Βούρτων προσέφερε πρὸς τὸν Ζε-λε-λε τὰ δῶρα τῆς βασιλείσεως καὶ τῷ ὑπέβαλε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἐν ᾧ περιελαμβάνετο καὶ ἡ κατάπαυσις τῶν ἀνθρωποθυσιῶν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὀργίλως ὅτι θὰ σκεφθῇ περὶ τούτων ἄλλην ἡμέραν, καὶ ἡ ἀπόκρισις αὕτη δὲν κῆχαρίστησε τοσοῦτον τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἤρξαντο τελεταί τινες φρικώδεις, ἐτησίως ἐν Δαχομένη ἐπισυμβαίνουσαι καὶ ἄφθονον τὴν χύσιν ἀνθρωπίνου αἵματος ἐπιφέρουσαι ὑπὸ πρόσχημα θρησκευτικόν. Ἰδοὺ δὲ εἰς τί συνίσταντο αἱ τελεταὶ αὗται, ὅπως ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς τὰς περιγράφει.

Ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ἀγορᾶς κατασκευάσθη ἰκρίωμα τι ἐπιστεγαζόμενον διὰ καλῶμων· εἴκοσι δὲ περίπου θύματα ἦσαν προσδεδεμένα διὰ σχοινίων εἰς πασσάλους, καὶ ὀπισθεν αὐτῶν ἴστατο ἕνα εἰς δούλος διὰ νὰ διώκῃ ἀπ' αὐτῶν τὰς μυῖας καὶ τοῖς δίδῃ τροφήν. Οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι ἐφάνοντο ἀδιάφοροι περὶ τῆς τύχης των, ὀμίλου, ἐγγέλων καὶ παρετήρουν τοὺς ἄγγλους μὲ εἰδός τι περιεργίας, ὡς εἰ οὐδέποτε εἶδον ξένους. Ὁ Ζε-λε-λε, ὅστις φαίνεται ὅτι κατέχεται ὑπὸ τῆς μανίας τῶν προσφωνήσεων (ὅπως καὶ ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ) τοῖς ἀπῆλθον παρουσίᾳ τοῦ λαοῦ προσκαλιάν τινα, τοιαῦτα ὡς ἐγγιστα περιλαμβάνουσαν. «Οἱ πρόγονοί μου καθιέρωσαν τὴν τελετὴν ταύτην. Ὁ πατήρ μου Γε-ζὸ τὴν ἐξηκολούθησε διὰ νὰ τιμῆσῃ τὴν σκιάν τοῦ πάππου μου Ἀ-γου-γο-ρό. Εὐτυχὴς εἶνε ὁ καταλιπὼν υἱὸς ἐκπληροῦντας ἀπρεγκλίτως τὰ χρέη, τὰ ἐπιβάλλόμενα

ὑπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῆς υἱικῆς στοργῆς, ἐλπίζω δὲ νὰ πράξῃ καὶ δι' ἐμὲ ὁ υἱός μου ὅτι καὶ ἐγὼ τὴν στιγμὴν ταύτην πράττω διὰ τὸν πατέρα μου.»

Ὁ Κ. Βούρτων, θέλων ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ νὰ προλάβῃ τὰς ἀνθρωποθυσίας ταύτας, ἔγραψεν ἐπιτήμω· πρὸς τὸν βασιλέα, ἱκετεύων αὐτὸν ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ ζώων τὰ ἀνθρώπινα θύματα, ἔλεγε δὲ ὅτι ἂν ἡ ἱκεσία του δὲν εἰσκηούετο, ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ αὐθημερόν. Ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὅτι πρὸς χάριν τοῦ ἔμελλε νὰ συγχωρήσῃ πολλὰ θύματα, ἐκτὸς τῶν ἀποδεδειγμένων κακούργων καὶ τῶν ἐπιφόβων αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους ἀδιστακτικῶς ἔμελλε νὰ φονεύσῃ· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ Κ. Βούρτων ἠναγκάσθη νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἀπάντησιν ταύτην.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Σο-σιν (οὕτω καλεῖται ἡ τελετὴ αὕτη) ὁ βασιλεὺς ἐχόρευσε τριάκοντα δύο φορὰς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες ὡς φρενητιῶντες ἐχειροκρότουσαν αὐτόν. Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐγένετο ἡ λιτανεία τῶν φητι-σῆς, ἤτοι μεγαίρων εἰδεχθῶν καὶ ἀποτροπαίων, αἵτινες εἰσιν ἐπιτετραμμένοι τὴν φρονῆσιν τοῦ τάφου τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως. Ἡ λιτανεία αὕτη ἐπηκολουθήθη ὑπὸ χοροῦ ἀμαζόνων, ὧν ἠγεῖτο ἡ Μιν-γγάν, ἀκολούθως δ' ὁ Ζε-λε-λε προβάς πρὸς τὸ ἰκρίωμα ἔβριψεν εἰς τὸ πλῆθος πολυαριθμὸν κορὶ, ἤτοι ἐγχώρια νομίσματα, καὶ τότε ἐπῆλθε σύγχυσις τις καὶ ταραχὴ ἀπερίγραφτος, διότι οἱ Δαχομαῖτι θεωροῦσιν ὡς τιμὴν τὸ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν διανομὴν ταύτην τοῦ βασιλέως. Πλούσιοι καὶ πένητες, μεγάλοι καὶ μικροὶ ὀρμῶσι τότε ὅπως λάβωσι τι νόμισμα, καὶ μάχη ἄρχεται σφοδρὰ, καὶ κεφαλαὶ συντρίβονται καὶ ὀφθαλμοὶ ἐξορύσσονται καὶ κνήμι ἢ βραχίονες συνθλώνται ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ βασιλέως, ὅστις θεωρεῖ τὴν ἀγρίαν ταύτην πάλην τῶν ὑπηκόων του ὡς δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεώς των. Ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς ἠθέλησε νὰ μακρυνθῇ τῆς σκηπῆς ταύτης, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τὸν προσεκάλεσε νὰ μιμηθῇ καὶ αὐτὸς τὸ παράδειγμα τοῦ λαοῦ του, καὶ ὁ Κ. Βούρτων ἵνα μὴ ἀπαρέσῃ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι σωτηρίας τινῶν θυμάτων, ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ. Ἀνεμίχθη λοιπὸν καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν Δαχομαίων, προσπαθῶν νὰ εὔρῃ νόμισμά τι μὴ δεικνύων ὅμως, ἐννοεῖται, καὶ τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς ἐγχωρίους πρὸς τοῦτο λύσαν. Τέλος μετὰ τινῶν ὤρων τοιαύτην πάλην, ὁ βασιλεὺς διευθύνθη

πρὸς τὸ ἰκρίωμα, ἔνθα ἦσαν τὰ θύματα, καὶ ἐκεῖθεν ἀνήγγειλεν ὅτι χαρίζομενος πρὸς τὸν ξένον τοῦ ἄγγλου χαρίζει τὴν ζωὴν εἰς τινὰς τῶν καταδικῶν, καὶ πραγματικῶς ἀπέλυσε περὶ τοὺς πεντεκαίδεκα αὐτῶν, οἵτινες, ὡς ἐγνώσθη ὀψιότερον, εἶχον σταλῆ πρέσβεις παρ' ὑποτελοῦς τινος φυλῆς, ἀλλ' ἀντὶ νὰ τῷ φέρωσι χρήματα, τῷ ἐκόμισαν ὡς φόρον καρπὸς φοίνικος. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὕβρις μεγίστη καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτῆς οἱ δυστυχεῖς ἀπεστακμένοι εἶχον καταδικασθῆ εἰς θάνατον.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν πλῆθος γυπῶν ἐφάνη περὶ τὴν πόλιν, ἴσως εἰθισμένων ὄντων τῶν πτηνῶν τούτων κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν νὰ εὐρίσκωσιν ἄφθονον τροφήν εἰς τὴν Ἀγ-βόμ· διότι ὄντως τὴν τετάρτην ἡμέραν γίνονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης αἱ σφαγαί. Εἰς Δαχομένη αἱ ἀνθρωποθυσίαι θεμελιούνται ἐπὶ θρησκευτικῆς ἰδέας, ἣτις οὐχὶ μόνον ἐνισχύει, ἀλλὰ καὶ διακινεῖ τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἡ θρησκεία θέλει ὥστε ὁ βασιλεὺς νὰ καταβαίνει εἰς τὸν ἄδην μὲ ὄλην τὴν ἐπίδειξιν τῆς βασιλείας, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν γυναικῶν, τῶν εὐνοῦχων, τῶν στρατιωτῶν, τῶν χορευτῶν, τῶν ψαλτῶν του κλ. ὥστε συμβαίνει ἐνίοτε νὰ θύωνται ἐτησίως μέχρι πεντακοσίων ἀνθρώπων πρὸς τιμὴν τοῦ θανόντος βασιλέως, ὁ δὲ ἀριθμὸς οὗτος δέον νὰ διπλασιασθῇ διότι πολυαριθμοὶ γυναικῶν θυσίαι ἐκτελοῦνται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τῶν ἀμαζόνων. Ἐκτὸς τῶν θυσιῶν τούτων, οἱ βασιλεῖς τῆς Δαχομένης τρέφουσιν ἀπερίοριστον σέβας πρὸς τὰς σκιάς τῶν πατέρων των, εἰς τὰς ὁποίας σπεύδουσι νὰ ἐξαγγείλωσι καὶ τὰς μικροτέρας τῶν συμβαινόντων λεπτομερείας. Ἐφεῦρεν ὁ βασιλεὺς νέον τι εἶδος τυμπάνου, ἐδέχθη τὴν ἐπισκεψίν λευκοῦ τινος, ἠλλαξε κατοικίαν; Ἀμέσως φονεύων ἕνα ὑπήκοόν του τὸν στέλλει εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ὡς διὰ νὰ ἐξαγγείλῃ εἰς τὴν σκιάν τοῦ πατρὸς του τὸ γεγονὸς τοῦτο· ἐνίοτε μάλιστα ὁ βασιλεὺς λησμονῶν νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ ὅσα ἐντέλλεται τῷ φονευομένῳ νὰ εἴπῃ ἐλάχιστόν τι πρᾶγμα, φονεύει παρὰ χροῆμα καὶ ἕτερον, ὅστις χρησιμεύει ὡς ὑστερόγραφον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πρώτου. Τὰ δὲ φρικώδη ταῦτα ἔθιμα ἐβρίζωμενα ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν παραδόσεων εἰς τὰς καρδίας τῶν Δαχομαίων, ὑποστηρίζονται καὶ ὑπὸ πολυαριθμῶν καὶ πανσθενῶν φανατικῶν ἱερέων.

Τὴν νύκτα πένθιμος ἦχος τοῦ τυμπάνου, συνο-

δευόμενος και υπό ενός πυροβολισμού, ειδοποιεί τὸν λαὸν ἅμα ἐπιπτε κεφαλή τις ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης ἢ τοῦ Ζε-λε-λε αὐτοῦ. Εἴκοσι καὶ τρεῖς τοιοῦτοι πυροβολισμοὶ ἠκούσθησαν, καὶ τὴν ἐπιούσαν εἴκοσι καὶ τρεῖς μὲν κεφαλαὶ νέαι ἐκόσμουσαν τοὺς τοίχους τῶν ἀνακτόρων, εἴκοσι δὲ καὶ τρία πτώματα ἔκειντο καθημαγμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὅλη ἡ σωματοφυλακὴ τοῦ βασιλέως, συγκειμένη ἐκ δισχιλίων καὶ πεντακοσίων γυναικῶν παρήλλαξε πρὸ τῶν πτωμάτων ἐκείνων, ἀλλάζουσα ἢ ἐκστρατεία αὐτῆ ἦτο πολυαριθμότερα ἄλλοτε, ἀλλ' ἔνεκ τῶν συνεχῶν πολέμων, ἰδίως ἐπ' ἐσχάτοις πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀθιοκούτας ὑπέστη ἐπικισθητὴν μείωσιν. Διαιρεῖται δὲ αὐτῆ εἰς τέσσαρας φάλαγγας, ὧν ἡ μὲν πρώτη ὄπλισται διὰ ἀγ-μπ-ρούα (πλατυστόμων πυροβόλων) καὶ σχηματίζει τὸ σῶμα τῶν ἐπιλέκτων, ὅτε τῶν ἀπαρτιζουσῶν αὐτὴν γυναικῶν ὑπερχουσῶν τὰς ἐπιλοίπους κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν ἀνδρίαν, ἡ δὲ δευτέρα ἀποκλειστικῶς προῶριται εἰς τὴν κυνηγεσίαν τοῦ ἐλέφαντος καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ συγκειμένη ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιδεδξιῶν καὶ εὐκινήτων στρατιωτῶν ἢ τρίτη ὄπλισται διὰ νυεκ-πλο-χεν-τό ἦτοι μεγάλων δρεπάνων καὶ σύγκειται ἐκ γυναικῶν αἰτινες διὰ τὴν δυσμορφίαν αὐτῶν δύνανται κάλλιστα νὰ πρακτῆσιν πρόσωπον Μεδούσης ἢ τετάρτη τέλος φάλαγγ, ὄπλισται διὰ πυροβόλων μὲ πυρίτιδας λίθους, καὶ ἀποτελεῖ τάγμα τι πεζικῶν ἀδιοργάνιστον ὅμως καὶ ἄθλιον ὡς ἐφεδρεία δὲ τῆς ὅλης σωματικῆς χρησιμεύει σῶμά τι ἐκ κορασιδῶν, γγο-χέν-τό, ὄπλισμένων διὰ τόξων καὶ βελῶν.

Αἱ τοιαῦται τελεταὶ ἐξηκολούθησαν πεντεκαίδεκα περίπου ἡμέρας, μετὰ τὸ τέλος τῶν ὁποίων, ὅπως γνωστοποιήσωσιν εἰς τὸν λαὸν ὅτι αὐταὶ ἔληξαν ἤδη, ἔχυσαν εἰς τὴν γῆν βαρέλια πολυάριθμα βρομίου καὶ συνέτριψαν τὰ ποτήρια, ἐν οἷς ἔπιεν ὁ βασιλεὺς, οἱ ὑπουργοί, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ξένοι του. Τότε τέλος ἀπεφάσισεν καὶ ἡ αὐτοῦ Δαχομακίη Μεγαλειότης νὰ λάβῃ ὑπ' ἑψὴν τὰς αἰτήσεις τοῦ Κ. Βούρτωνος καὶ προσκαλέσῃ εἰς ἰδιαιτέρην συνέντευξιν αὐτόν. Ὁ ἄγγλος πρεσβευτῆς τῷ ἐξέθεσεν ἐν ἐκτάσει τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλ' ἄνευ ἐπιτυχίας, διότι ὁ βασιλεὺς τῷ διεκήρυξεν ὅτι αἱ ἀνθρωποθυσίαι ἦσαν ὑπὸ τῶν προγόνων του διοργανισμέναι καὶ ὅτι αὐτὸς ἤθελεν ἐπιμόνως τὰς διατηρήσῃ, ὅπως μείνη πιστὸς εἰς τὰς πατρικὰς καὶ ἐθνικὰς παραδόσεις, καὶ ὅσον δι' ἀφορᾶ τὰ ἄλλα αἰτήματα τῆς ἀγγλι-

κῆς κυβερνήσεως πλαγίως ὑπεξέφυγεν αὐτὰ, καὶ ὁ Κ. Βούρτωνος ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ, πλεῖστα μὲν δείγματα φιλίας λαθὼν παρὰ τοῦ μαύρου ἀνακτοῦ, οὐχὶ ὅμως ἀπολαύσας καὶ τὴν κατάργησιν τῆς χύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος. Ἰσως ὁ χρόνος καὶ ἡ εἰσαγωγή τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἐκείνοις λαοῖς ἐπιτύχη ὅ,τι ὁ Κ. Βούρτωνος δὲν ἠδυνήθη.

Ἡ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΟΥΣΙΟΥ.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ τις ὀνόματι Ἰάκωβος ἐξήσκει ποταπὸν καὶ εὐτελές τι ἐπάγγελμα, ἐν δύνανται νὰ ταπεινώσῃ ἓνα ἄνδρα τὸ εὐτελές ἐπάγγελμα, καὶ εἶχεν οἰκογένειαν συμποσομένην ἐκ πέντε ἀτόμων, ἦτοι ἐκ μιᾶς γυναικὸς καὶ τεσσάρων τέκνων ἀνηλικῶν εἰσέτι. Ἡ ἐργασία του τῷ ἐχορήγει μόλις τὰ πρὸς διατροφὴν καὶ ζωάρκειαν αὐτοῦ τε καὶ τῆς δυστυχῆς οἰκογενείας του ἐν τούτοις ἐγεύετο τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας, ἡ καρδία του ἔπαλλεν ὑπὸ χαρᾶς ὁσάκις ἐβλεπε τὴν πενταμελῆ οἰκογένειάν του εὐθυμον, ἀρκουμένην τοῖς ὀλίγοις καὶ ἄδουσαν μετ' αὐτοῦ. Κατέτριβε δὲ νυχθ' ὅλην τε καὶ ἡμέραν εἰς τὴν ἀχάριστον ἐργασίαν του. Θὰ ἔλεγε τις ὅτι ἡ τύχη εἶναι κακεντρέχης τι πνεῦμα, ὅπερ ἀρέσκειται καταδιώκον τὰς ἐντίμους καρδίας, σπκράττον καὶ διαπερῶν αὐτὰς διὰ τῶν ὀξυτέρων βελῶν του.

Ὁ Ἰάκωβος προβεβηκῶς ἦδη ὦν τὴν ἡλικίαν καὶ παρὰ τὴν δυνάμιν του παλαιῶν κατὰ τῆς ἀνηλεοῦς τύχης του, εἶδεν ἑαυτὸν αἰφνης ἐμπεσόντα εἰς τὴν φρικωδέστεραν δυστυχίαν ἢ γυνὴ του ὡς καὶ τὰ τέκνα του καταπεπονημένα ἐστέναζον, ἔκλαιον, ἐζήτουν ἄρτον ὁ Ἰάκωβος ἀναλογίζεται τὴν δυστυχίαν του, συγκλαίει μετ' αὐτῶν, αἰσιθάνεται τὴν φρίκην τῆς κατασάσεώς του, ἀγνοῶν διὰ τίνος ἐντίμου μέσου δύναται νὰ ἐξοικονομήσῃ ὀλίγον ἄρτον, ὅπως δυσωπήσῃ τὴν δυσμενῆ εἰμυρμένην του, καταπαύσῃ τὰς σπαρακτικὰς τῆς οἰκογενείας του κραυγὰς καὶ ἀποσπογγίσῃ μικρὸν τὰ δάκρυα ἐκ τῶν παρειῶν τῶν τεσσάρων ἐκείνων ἀθῶων πλασμαμάτων, ὧν οἱ ἀδένες ἦσαν ἀεῖρόροι, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν καὶ προστασίαν τῶν γειτόνων του. Ἀνωφελές νὰ προσθέσω, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος δὲν καταδέχεται οὐχὶ νὰ τὸν ἀκούσῃ, ἀλλ' οὔτε κἀν νὰ τὸν ἴδῃ. Δακρύων ζητεῖ ἐλεημοσύνην, ἀλλ' οὐδεὶς δίδει ἀκρόασιν εἰς τὸ παῖγνιον τοῦτο τῆς τύχης, οὐδεὶς βλέπει τὰ κρονηθῶν βέοντα δάκρυα,

οὐδεὶς συγκινεῖται, ἀν δὲ τις τυχαίως πῶς τὸν ἀπῆντα καὶ αἰσθανόμενος πυμπάθειαν πρὸς τὴν ἀλγεινὴν θέσιν του παρεκινεῖτο νὰ τῷ παράσχῃ μικρὰν τινα ἀνακούφισιν δίδων αὐτῷ νόμισμά τι, εἰς οὐδὲν ἄλλο συνήργει ἢ πρόσκαιρος αὐτῆ βοήθεια πρὸς εἰς τὸ νὰ παρατείνῃ ὀλίγας ἐτι στιγμὰς τὴν πολυστένακτον ὑπαρξίν τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του. Ὁ Δυστυχῆς ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του τρέχει ἐνθεν κἀκεῖθεν ὡς παράφρων, αἰφνης δὲ συναντᾷ ἓνα τῶν συναδέλφων του τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπάγγελμα ἐξασκούντα, καὶ σχεδὸν ἐπίσης ἐνδεῆ. Οὗτος, τόσῃ ὑπὲρ τοῦ δυστυχῆς ἔλαβε συμπάθειαν, ὥστε ἐκπεπληγμένος τὸν ἐρωτᾷ πῶς ἐνέπεσεν εἰς τοιαύτην ἀξιοδάκρυτον θέσιν «ἀπόλωσα» ἀπεκρίθη, ὁ τάλας, τὴν γυναικᾶ μου, ἀπόλωσα τὰ τέκνα μου, ἀπὸ τῆς χθὲς γερούνται τοῦ ἐπιουσίου οὐδ' οἶδα οὐδ' ἐγὼ αὐτὸς ποῦ διευθύνομαι. . . ἄχ! θὰ ἀποθάνουν» ἀνέκραζεν ἐκτὺς ἑαυτοῦ. — «Φίλε μου, τῷ λέγει ὁ ἄλλος λίαν περιλυπὸς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ, ἰδοὺ δύο σολῆδία, ἐν τούτοις συνίσταται ἅπασα ἡ περιουσία μου, λάβε ταῦτα ἂν δὲ ἐπιθυμῆς νὰ κερδίσῃς» καὶ ἕτερα, ἐγὼ θέλω σὲ συμβουλεύσει ἐν μέσον, ἄρκει νὰ ὑπάρχῃ ἐν σοὶ θέλησις καὶ γενναία καρδία.»

«Εἰμὶ πρόθυμος νὰ πράξω ὅ,τι δήποτε, ἀπεκρίθη μετὰ ζωηρότητος ὁ Ἰάκωβος, φθάνει νὰ μὴ ἀντίκειται εἰς τὴν τιμὴν καὶ τὴν θερησκίαν.» — Ἐχει καλῶς, ἠκολούθησεν ὁ συναδέλφος του, ὑπάγε εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἀνάβα εἰς τὸ ὑπ' ἀρ' 3,440 οἰκημα, ἐκεῖ κατοικεῖ τις ὅστις φλεβοτομεῖ ἐπὶ μισθῷ, ἀν δὲ ἀποφασίσῃς νὰ φλεβοτομηθῆς θέλεις πληρωθῆ.» Ὁ Ἰάκωβος ἀμφιταλαντεύεται πρὸς στιγμὴν, ἀλλ' αἰφνης ἀναλογίζεται τὴν θέσιν του, ἀποφασίζει καὶ ὡς πτηνὸν πετᾷ εἰς τὸ ὑποδειχθὲν παρὰ τοῦ συντεχνίτου του μέρος, προτείνει τὸν δεξιὸν βραχίονα, φλεβοτομεῖται καὶ λαμβάνει 6 σόλδια. Ἀκούσας δὲ ὅτι καὶ ἕτερός τις ἰατρός ἐπιχειρεῖ τὸ αὐτὸ πείραμα ἀντὶ χρημάτων, δράττεται τῆς εὐκαιρίας, τρέχει ἐν σπουδῇ καὶ πρὸς αὐτόν, τῷ προτείνει τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἐκτελεῖται ἡ φλεβοτομία, καὶ λαμβάνει ἀδροτέραν τὴν ἀντιμισθίαν. Ἦδη ἐξᾶλλος ὑπὸ χαρᾶς, διευθύνεται εἰς τι παντοπωλεῖον, ἀγοράζει ἄρτον, ἐπανακάμπτει δρομέως εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὸν διανέμει εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του. Ἄλλ' αἰφνης τὸ πρόσωπόν του μεταβάλλει χροιάν. Κάθηται καὶ τὸ αἶμα βέει ἐκ τῶν βραχιόνων. «Σίζυγέ μου, πάτερ μου, ἀνακραζούν

συναίμα μήτηρ καὶ τέκνα, σπαραττόμενοι καὶ ἀναλυθέντες εἰς δάκρυα, τί ἔχεις; πρὸς Θεοῦ, ὁποία ἀνάγκη σὲ ἐβίασε νὰ φλεβοτομηθῆς;» « Ἀγαπητῆ μοι γύναι, προσφιλῆ μοι τέκνα, τοῖς λέγει βαθέως φενάζων καὶ ἐναγκαλιζόμενος τούτους σφιγκτότατα. Ἡ ἀνάγκη... μὲ ἐβίασε τοῦ νὰ πράξω τοῦτο... ναὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐξοικονομήσω... ὀλίγον... ἄρτον... Μόλις ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας καὶ ἐξέπνευσε.

Χύνονται τὰ τέκνα του περὶ τὸν τράχηλόν του, τὸν κατασπάζονται, τὸν λούουν μὲ δάκρυα, ἀλλ' ἀνωφελῶς, διότι ὡς εἶπομεν ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰακώβου διεπορθμύετο ἤδη ὑπὸ τοῦ Χάρωνος. Ὅποιον παράδειγμα πατρικῆς ἀγάπης!

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῇ 22 Δεκεμβρίου 1864.

I. Π. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἡ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ.

(Κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Τυρταίου.)

(ποιηθὲν τῷ 1824)

Εἶν ὥραϊο μεσ' τοὺς πολέμους
νὰ χῆς χεῖρα δυνατὴ
σταῖς φωταῖς καὶ σ' τὴν καπνοῦρα
νὰ σοῦ χαίρεται ἡ ψυχὴ.
Δεξιᾶ, ζέροβια σου τὸ βόλι
θυμωμένο νὰ φουᾶ
καὶ σὺ τόσο νὰ μανίζης
εἰς τὴν ματοχειλιαία.
Νὰ πατῆς θανατωμένους
στὸ στομάχι τοὺς ἐχθροὺς
καὶ ν' ἀφίνης σαπημένα
τὰ κορμιά τους στοὺς ἀγρούς.
Τὴν πατρίδα σου δοξάζεις,
ἔχεις ἄσβυστη ζωὴ
καὶ στὰ τέκνα, εἰς τὰ κορτίσια
μένει ἀπείραχτη ἡ τιμή.
Οὐτ' ἐχθρὸς θὰ ἔξολοθρεύσῃ
τοῦ σπητιοῦ σου τὴν γωνιά
καὶ τοὺς τάφους τῶν γονηῶν σου
δὲν θὰ σκάψῃ ἢ ἀραπιά.
Εἰς τὴν μάνητα τῆς μάχης
τ' ἄλογα τὰ ἀραβικά
Εἰς τὰ χεῖρα μας θὰ ἴθουνη
ἀπ' τὰ χεῖρα τὰ ἐχθρικά.

Καὶ μετ' ἄτια πηλαλώντας
ἔπειτα σταῖς γειτωνικῆς
νικητάδες θὰ μάς ψάλλουν
τῶν ποιητάδων ἢ φωναῖς.
Διὰ μιὰ τετοια ἀνδρειοσύνη
τοῦ Φιλίππου τὸ παιδί
χαίρεται μετ' τοὺς μακάριους
μακαριώτατη ζωὴ.

Πότ' εἰς τὰ ἄστρα λιμεριάζει
πότε γέρνει ἐδῶ στήν γῆ,
πεθυμῶντας νὰ ξανοίξη
τοῦ πολέμου ἀνακλμπή.

Ἄλλ' ἂν θέλω ἐγὼ νὰ ψάλλω
ψάλσιμο ἥρωϊκὸ
τοὺς ἀνδρείους νὰ μὴ γυρεύω
στὸν καιρὸ τὸν παλαιό.

Μικροὶ τώρα καὶ μεγάλοι
μελετοῦνε τὰ Ψαρά,
ποῦ ἀφάνισαν χιλιάδες
εἰς τὴν φρικτὴν ἀκρογιαλιά.

Καιρὸς ἦτον καλοκαίρι
τὰ λιβάδια μυριστὰ,
στὰ κλονάρια ὠριμασμένα
καὶ τ' ἀφράτα ὀπωρικά.

Ἡ γλυκόμεγη ἀρχινοῦσε
τῆς αὐγῆς φεγγεβολὴ
ὅταν τὰ ἐχθρικά τὰ πλοῖα
ξάνοιζαν οἱ Ψαριανοί.

Ἀναρίθμητα κινοῦνται
εἰς τὸν ἔρημο γιὰ τὸ
ἀπ' τοῦ ἀνεμους φερμένα
κ' ἀπ' τὸ κύμα τὸ ἀλμυρό.

Πότε κίτρινοι χλωμιάζουν
τοῦ πολέμου εἰς τὸν χορὸ,
πότε γίνονται ὡσὰν φλόγα
ποῦ ἀφανίζει ἕνα χωριό.

Ἄλλ' ἡ μάχη ὡς περισσεύει
ἀρχινοῦν οἱ Ψαριανοί
νὰ πλάκωνονται ἀπ' τὸ πλῆθος
στὴν δακρύχαρη σφαγὴ.

Τότε ἕνας ἀπὸ ἐκείνους
τοὺς γενναίους τοὺς Ψαριανούς
χύνει μέσα στήν μπροῦτι
δύο σπινθόβολουσ δαυλοῦς.

Λάμπι πέρνει ὅλο τὸ κάστρο
κ' ἀπ' ταῖς ρίξαις ταῖς βαθιαῖς
εἰς τὰ νέφαλα πετιέται
μετ' γλωσσότρεχες φωτιαῖς. (Γ. Γ.)

Η Κ. ΡΙΣΤΟΡΗ

ΚΑΙ Η ΜΗΔΕΙΑ ΤΟΥ Κ. LEGOUVE.

ΟΣΟΙ, ἀναγνώσαντες ἐντὸς τοῦ σπουδαστηρίου
των τὰ ἔργα τῶν μεγάλων τραγικῶν, νομίζουσιν
ὅτι κέκτηνται τελείαν γνῶσιν τῶν ἀριστουργημά-
των τῆς διανοίας ἐκείνων, πολὺ ἀπατώνται. Ὅπως
εἰσδύση τις εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ, δὲν ἀρκεῖ
ν' ἀναγνώσῃ τοὺς στίχους ἐνός τινος δράματος·
εἶναι ἀνάγκη νὰ παρεῖθῃ εἰς τὸ θέατρον, καὶ τότε
ἂν κατὰ καλὴν του μοῖραν, οἱ ὑποκριταὶ ἐννοοῦσι
τὸ ἔργον των, δύναται νὰ εἴπῃ καὶ οὗτος ὅτι ἔλα-
βεν ἀρκούσαν γνῶσιν τοῦ διδαχθέντος δράματος.
Τὸ γραπτὸν δράμα εἶναι τὸ ἀπλοῦν τοῦ πίνακος
σχεδιογράφημα. Ὀλίγα γραμμικὰ καὶ οὐδὲν ἑτε-
ρον· τὰ χρώματα εἰσέτι δὲν ἐρρίφθησαν ὅπως δώ-
σωσι ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὰ διαγραφέντα εἰδω-
λα. Μετὰ τινὰς στιγμὰς, ἂν τις 'Ρουθίνσιος ἢ Τι-
σιανὸς κενώσῃ τὸ χρωματοῦχον ἀθάκιόν του ἐπὶ
τῶν γραμμῶν ἐκείνων, ὅποια ζωὴ δὲν θὰ διαχυθῇ
ἀρὰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ ἐκείνου ὑφάσματος!

Εἰς τὴν πλάνην ταύτην ὑπεπέσαμεν καὶ ἡμεῖς
πολλάκις· ἀνεγνώσαμεν ἅπαξ ἢ δις τραγωδίας
τινάς, καὶ ἡ ἀνάγνωσις των διήγειρεν ἐν ἡμῖν τερ-
πνόν τι αἶσθημα· πολλάκις μάλιστα, κλείσαντες
τὸ βιβλίον, ἐχειροκροτήσαμεν καὶ ἡμεῖς, μετὰ το-
σοῦτων ἄλλων, τὴν Μῆδειαν τοῦ Εὐριπίδου ἢ τὸν
Οἰδίπου τοῦ Σοφοκλέους, καὶ ἐμείναμεν μετ' ἡσυ-
χον τὴν συνείδησιν καὶ ἀναπαυμένην τὴν περιέρ-
γειν ὅτι ἀπεκτήσαμεν πλήρη γνῶσιν τῶν ἀνα-
γνωσθέντων δραμάτων. Ἀληθῶς ὑποψία τις ἐνί-
οτε διηυλάκου τὸ μέτωπόν μας μὴ ἢ γνῶσις ἡμῶν
δὲν ὑπάρχῃ τελεία, καὶ τότε ἐσπεύδομεν εἰς τὸ
θέατρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου πολὺ σπανίως ὑπὸ ἀδε-
ξίων ὑποκριτῶν ἐδιδάσκοντο ἀδεξιώτερα δράμα-
τα· ἀλλ', ὡς ἕκαστος ἐνοεῖ, τότε ἡ περὶ δράματος
ὑπόληψις ἡμῶν ἐξέπιπτεν ἐτι μάλλον. Βλέποντες
μάλιστα τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ εἰς τὰς δρα-
ματικὰς παραστάσεις, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ μελοδρά-
ματος ἐνθουσιασμόν του, ἐπιστεύσαμεν, ἐν τῇ ἀ-
πελπισίᾳ ἡμῶν, ὅτι τὸ ἀληθὲς θέατρον ἀπωλέσθη
διὰ παντός, καὶ ὅτι ὁ θρίαμβος τοῦ μελοδράμα-
τος ἐγένετο ἐντελής. Ὁ Ὀδυσσεὺς, εἶπαμεν κατ' ἑ-
αυτοῦς, ἐνίκησε καὶ πάλιν τὸν Αἴαντα!

Ἄλλ' αἱ ἀνωτέρω ἰδέαι ἡμῶν ἀνετράπησαν ἄρ-
δην, ὅτε εἶδαμεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν μεγάλην τῆς
Ἰταλίας τραγωδόν. Ἡ Ἀδελαῖς 'Ριστόρη μετ' τὴν
ἡχηρὰν αὐτῆς καὶ εὐστροφον φωνήν, μετ' ἡρωϊ-

κόν τῆς ἀνάστημα, ὅλη πάθος, ὅλη πῦρ, ὅλη χά-
ρις καὶ ὑπόκρισις, ἀληθῆς Μελοπομένη ἐπὶ τῆς σκη-
νῆς, ἔδωκεν ἡμῖν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀληθῆ τοῦ
δράματος ἀξίαν. Ἀκροαζόμενός τις τὴν τραγωδὸν
ταύτην λησμονεῖ ἐντελῶς τὸν ποιητὴν. Καὶ ἀλη-
θῶς, εἰς στεναγμὸς ὑπὸ τοῦ παρητοῦ ἐκφραζόμε-
νοι, εἶναι ἀπλῶς μονοσύλλαβόν τι καὶ ξηρὸν ἐπι-
φώνημα, ὃ πολλάκις, ἀναγινώσκων τις τὸ δρά-
μα, παραλείπει νὰ σημειώσῃ. Ἄλλ' εἰς τὸ στόμα
τῆς 'Ριστόρη ὁποῖος κόσμος ἰδεῶν καὶ αἰσθημά-
των ἐκτυλίσσειται ἐν τῷ ἀπλῷ ἐπιφωνήματι τού-
τῳ! Ὁ ποιητὴς σιωπᾷ πολλάκις, ἀλλὰ τότε μία
κίνησις τῆς μεγάλης τραγωδοῦ, ἐν βλέμμα αὐτῆς
ἐκφράζει ὅσα ἐν οὐδεμιᾷ οὐδενὸς λαοῦ γλώσση
δύνανται νὰ ἐκφρασθῶσι. Ἡ γυνὴ αὕτη γίνεται
δικδοχικῶς μουσικὸς, ζωγράφος, ἀνδριαντοποιός·
εἶναι μάλιστα ἀρπάζουσα πότε μὲν τὸ πλῆκτρον
τοῦ Ὀρφέως, πότε τὴν γραφίδα τοῦ Ἀπελλοῦς,
καὶ ἄλλοτε τὴν γλυφίδα τοῦ Φειδίου. Ἡ ἀργυρό-
χος αὐτῆς φωνὴ χρωματίζεται θυμασίως ὑπὸ
τῆς εἰρωνίας, τῆς ἀπελπισίας, τῆς ὀργῆς, τῆς ζη-
λοτυπίας· τὰ πάθη τῆς ψυχῆς εἰκονίζονται ἐν αὐ-
τῇ, ὡς εἰς λεῖον κάτοπρον τὰ ἀπέναντι παρουσια-
ζόμενα ἀντικείμενα. Αἱ κινήσεις αὐτῆς εἶναι κι-
νήσεις προφητικῆς ἐν τῇ *Ἰουδίθ*, μαινομένης ἐρω-
τολήπτου ἐν τῇ *Φαίδρα* καὶ *Μύρρα*, ζηλοτύπου
καὶ αἰμοβόρου γυναικὸς ἐν τῇ *Μηδεῖα*. Ὅταν
λαμβάνῃ τὸ ξίφος ὅπως ἀποτάμῃ τὴν κεφαλὴν
τοῦ Ὀλοφέρνηος ὁμοιάζει ἄγαλμα τῆς Θέμιδος·
ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει τῆς *Φαίδρας*, ὡς ἀρχαία τις
Μαινὰς περιτρέχει τὴν σκηνήν, καὶ ἐν τῇ *Μύρρα*,
ὅτε κἀθηται κατὰ γῆς παλαιούσα κατὰ τοῦ θα-
νάτου, νομίζει ὅτι καθορᾷ ἄγκυμὰ τι ἐκ τῶν ἐν
τῷ ἀετώματι τοῦ Παρθενῶνος ἀνακεκλιμένων,
καὶ ἐκεῖθεν ἐκκυλισθὲν ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Τὸ κοινὸν τῆς πρωτευούσης συνέβρευσεν ἀθρόον
εἰς τὰς τέσσαρας παραστάσεις ταύτας, καὶ ὁ ἐν-
θουσιασμός αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς κ. 'Ριστόρη ἐκορυ-
φουτο ἐν ἐκάστῃ κατὰ γεωμετρικὸν λόγον. Ὁ ἐν-
θουσιασμός οὗτος ἦτο ἀμιγῆς παντός ἄλλου αἰ-
σθηματος, ἦτο ἐνθουσιασμός καθαρῶς καλλιτεχνι-
κός, καὶ ἐπομένως εἶχε τι ἀρχαϊκόν, εἶχε τι ὑψη-
λόν. Τὰ ὀνόματα τῆς *Μηδεῖας* καὶ *Φαίδρας* ἀνε-
κάλεσαν εἰς τὴν μνήμην ὅλων ἡμῶν τὰς ὥραιας
τῆς ἐλληνικῆς δραματουργίας ἐποχάς. Καὶ στί-
μερον, ἐν τῷ σημερινῷ θεάτρῳ, ὡς ἄλλοτε ἐν τῷ
ὀλίγα βήματα ἀπέχοντι διονυσιακῶ, ἠκούσθησαν
αἱ οἰμωγαὶ τῶν πολυθρυλλήτων τούτων γυναικῶν,
καὶ τῶν ἐγκλημάτων των τὸ ἀποτρόπαιον, ὡς καὶ

τοῦ πάθους των τὸ ἔπακρον συνετάραξαν καὶ συ-
νεκίνησαν τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Ὁ ἐνθουσιασμός
οὗτος τοῦ κοινοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρὸς τὸ δρά-
μα ἔφεσις δὲν ἀπεσβέσθη· ἀρκεῖ νὰ εὐρεθῶσιν εἰ
κατάλληλοι ὑποκριταί, καὶ τότε τοῦτο θριαμβεύει.

Ἄλλὰ τίς εἶναι ἡ νέα αὕτη Μῆδεια, ἦν ἡ κ.
'Ριστόρη δις ἐδίδαξεν ἰταλιστὴ ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ
θεάτρῳ, καὶ ἦν ὁ ἀκαδημαϊκὸς γάλλος, ὁ κ. Le-
gouvé, διεσκεύασε, λαβὼν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὁμωνύμου
Εὐριπίδειου δράματος;

Πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κορίνθου, ἐν τῷ πλατεῖᾳ
ὅπου ἴδρυται ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἄγαλμα
τῆς θεοῦ, κεκμηκυῖα καὶ περίλυπος φθάνει ζῆνη
τις καὶ ἄγνωστος γυνή. Τὰ δύο αὐτῆς τέκνα, ἀ-
ππυδημένα ἐπίσης ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ στε-
ρήσεων, μόλις δύναται νὰ βαδίσωσιν. Ἡ δυστυχὴς
μήτηρ ἐνθαβρύνει αὐτὰ νὰ προχωρήσωσι, καὶ λαμ-
βάνουσα τὸ ἐν ἀπὸ τῆς χειρὸς, θαρρεῖτε, λέγει
αὐτοῖς· θαρρεῖτε, ἀγαπητὰ μου τέκνα!

Coraggio, amati figli miei, coraggio!

Un passo ancora! non é lunge il porto!

Ἡ γυνὴ αὕτη εἶναι ἡ τρομερὰ μάλιστα τῆς
Κολχίδος, ἥτις ἀναζητοῦσα τὸν Ἰάσονα φθάνει εἰς
Κορίνθον, κατ' ἣν στιγμὴν ὁ ἄπιστος αὐτῆς σύ-
ζυγος, ἐπιλήσμων τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἔρωτος,
νέους ἐτοιμάζεται νὰ συνάψῃ γάμους μετὰ τῆς
Κρεούσης, θυγατρὸς τοῦ τῆς Κορίνθου βασιλέως
Κρέοντος. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην βλέπει γυ-
ναϊκὰ ἄτινα προσερχομένη ἐν τῷ ναῷ, τὴν τροφὸν
τῆς Κρεούσης, καὶ ἐκεῖ παρ' αὐτῆς μανθάνει ὅτι,
εὐρίσκειται εἰς Κορίνθον, καὶ συνάμα ὅτι κατὰ τὴν
αὐριον θέλουν τελεσθῆ οἱ γάμοι τῆς θυγατρὸς τοῦ
βασιλέως. Ἐν τῷ προσώπῳ τῆς *Μηδεῖας* ἡ λύπη
καὶ ἡ ἀπελπισία ὑπάρχουσιν ἐξωγραφημέναι· εἶ-
ναι δυστυχῆς τις μόλις δυναμένη ν' ἀρθρώσῃ λέ-
ξεις τινάς· οὐδεὶς δύναται νὰ μαντεύσῃ ὅποια ἄ-
γρια πάθη ἐγκλείονται εἰς τὰ στήθη τῆς γυναι-
κὸς ἐκείνης, καὶ ὅποσον στυγερὰ ἔσονται τ' ἀπο-
τελέσματά των. Μικρὰ τις ἀκτὴς φωτὸς ἐπὶ τοῦ
χαρκατῆρος τῆς *Μηδεῖας* ρίπτεται κατὰ πρῶτον,
ὅτε, ἐρωτηθεῖσα περὶ τῆς λατρείας τῶν θεῶν τῆς
ὑπὸ τῆς τροφῆς ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ λατρεία τῶν θεῶν
αὐτῆς εἶναι τρομερὰ, εἶναι λατρεία πληρουμένη
φόνων. «Καὶ αὕτη, λέγει, ἡ ἡμετέρα 'Αφροδίτη
διψᾷ τὸ αἷμα!»

. . . il lor culto é spaventoso

È un sempiterno avvicendar di stragi

Venere nostra d'uman sangue ach' ella

Hasete! . . .

Ἐκ τῶν λόγων τῆς τούτων δεικνύεται τί δύνανται ἄρα νὰ πράξῃ τοιαύτης θρησκείας ὀπαδός.

Ἡ νέα Κρέουσα, ἡ μελλονύμφος τοῦ Ἰάσονος, ἐξερχομένη τότε τοῦ ναοῦ, ἀπαντᾷ τὰ δύο τῆς Μηδείας τέκνα, καὶ ὑπὸ οἴκτου κινουμένη ἀπευθύνει ἐρωτήσεις τινὰς πρὸς αὐτά, ἀλλὰ, κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην, συναντᾶται μετὰ τῆς Μηδείας, καὶ τότε ὠραῖος καὶ ἔντεχνος διάλογος διεγείρων βαθμηδὸν τὴν περιέργειαν τοῦ ἀκροατοῦ, ἀρχεται μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων, ἀγνωσῶν ἀλλήλας. Ἡ Μηδεία διηγᾶται τὸν ἔρωτά της, περιγράφει τὰς περιπετείας του καὶ τὰ ἐγκλήματα εἰς ἃ ὑπέπεσε πρὸς κορσεμὸν τοῦ φλογεροῦ πάθους της. Ἡ συγκίνησις τῆς αὐξεται βαθμηδὸν, κλαίει τότε, καὶ ῥίπτουσα βλέμμα ἐπὶ τῶν δύο τέκνων της, ἀφίνει ἐκ τῆς ταραχῆς της νὰ τῆ ἐκφύγῃσι λέξεις τρομερᾶι τιμωρίας καὶ ἐκδικήσεως. Οἴμοι! ἀρχίζει ἤδη νὰ ὀσφραίνεται αἵματα ἢ ζηλότυπος γυνή.

Qui si respira

odor di sangue!

Ἡ δυστυχὴς Ἕλληνίς φοίσει ἀκρωμένη τὰς ἀγρίας φράσεις τῆς βαρβάρου Κολχίδος, καὶ ἔντρομος ἐρωτᾷ τὸ αἷτιον τῆς τοσαύτης ταραχῆς καὶ παραφορᾶς της. — «ὦ, λέγει τότε πρὸς αὐτὴν ἡ Μηδεία ἔδοκίμασες σὺ ζηλοτυπίαν;»

Provasti tu gelosia!

«Ναί! τῆ ἀπαντᾷ ἡ Κρέουσα, ἥτις ἐγίνωσκε τοὺς μετὰ τῆς Μηδείας ἔρωτας τοῦ μελλονύμφου της. Καὶ τότε ἡ Μηδεία μετὰ τρομερᾶς φωνῆς ἐξηγεῖ ὅπως τρομερὰ θὰ ἦτο ἡ ἐκδικήσις της, ἐὰν καταλάβῃκε τὸν Ἰάσονα εἰς τοὺς πόδας ἑτέρας γυναικός.

se vivesse ei queto d'altra donna al piede.

Ἡ ἀθῶα Κρέουσα τρέμει ἀκούουσα τὰς ὠρυγὰς τῆς λεοπαρδάλεως, καὶ ὡς προαισθανομένη τὴν θέσιν της, ἐκπέμπει καὶ ἄκουσα κραυγὴν τρόμου. «Τί λοιπὸν λέγεις ὅτι εἶσαι ζηλότυπος;» ἀπαντᾷ τότε πρὸς αὐτὴν, σκώπτουσα τὸν τρόμον της, ἡ Μηδεία.

Che dicesti allor d'esser gelosa!

Ἄλλ' ὁ διάλογος ἐξακολουθεῖ, καὶ ἡ πτωχὴ Κρέουσα ἐκθέτει καὶ αὐτὴ τοὺς περὶ τῆς ἀντιζήλου φόβους τῆς ψυχῆς της καὶ ὅτε ἀκούει παρὰ τῆς Μηδείας ὅτι οἱ φόβοι της οὗτοι εἶναι παιδαριώδεις! ὦ, λέγει, ἂν ἐγίνωσκας τὸ τρομερὸν ὄνομά της!

Πτωχὴ νεάνις! ἀγνοεῖ ὅτι ἀπέναντι αὐτῆς ἴσταται ἡ Ἐρινὸς ἢ φοβεῖται μετ' ὀλίγον ὅμως, ὅτε ἡ Μηδεία, ἀναλαμβάνουσα τὴν διήγησίν της

ἀναφέρει τὸ χρυσοῦν δέρας, τὸ μυστήριον ἀρχεται νὰ τῆ ἀποκαλύπτεται φοβερόν. Ἐν δὲ τῆ ἐπισημνῆ σκηνῇ, ὅτε ἡ Μηδεία, βλέπουσα τὸν Ὀρφέα, ἐρωτᾷ αὐτὸν ἂν ζῆ. — Τίς; ἐρωτᾷ ἔντρομος ἐκ τῶν ὑποψιῶν της ἡ Κρέουσα. Ἄλλ' ἀκούει τότε παρὰ τῆς Μηδείας τρομερὰν ἀπάντησιν. — Ὁ νικητὴς τοῦ δράκοντος τῆς Κολχίδος!

Del dracone di Colco il vincitore!

— Σὺ, λοιπὸν εἶσαι ἡ τρομερὰ Μηδεία!

Dunque tu sei la terribil Medea!

ἀναφωνεῖ ἡ Κρέουσα, ὅτε τὸ μυστήριον ἀνακαλύπτεται ἔντελως! ἀλλὰ καὶ ἡ Μηδεία ἐνόησεν ἤδη τὸ θῦμά της. — ὦ! τὰ πάντα ἐνόησ'! Σὺ εἶσαι, λέγει καὶ αὐτῇ, ἡ ἄτιμος, ἡ ἄπιστος ἢ ἡ καρδίκα μου προὔκωπτουσε!

Ah! tutto intendo . . . tu l' infame sei,

La perfida che il mio cor presentia!

Ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει ἡ Μηδεία παρουσιάζεται εἰς τὴν σκηνὴν, καθ' ἣν στιγμήν ὁ Ἰάσων, ὠθούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως οἰκτερόντος αὐτὴν, καὶ ὡπως καθησυχάσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ ἐκ τῆς ἀπίστεως τῆς Μηδείας ταραχθέντος Κρέοντος, προσπαθεῖ νὰ λάβῃ τὴν εἰς τὸν μετὰ τῆς Κρέουσας γάμον του συγκατάθεσιν τῆς Μηδείας. Εἰς τὴν θέαν τοῦ Ἰάσονος μαλακύνεται ἡ ἐξωργισμένη τῆς συζύγου ψυχὴ, καὶ ὁ ἀρχαῖος ἔρωσ ἀναλαμβάνει ἐπ' αὐτῆς τὴν προτέραν ἰσχύον. — ὦ! τὰ πάντα λησμονῶ, ἀνακραῖζει ἐν τῇ ἐκπλήξει της ἐκείνη. Ἄλλ' ὁ Ἰάσων σιωπᾷ ἕτερος ἔρωσ κατέχει ἤδη τὴν ἄστατον καρδίαν του! αἱ προτάσεις, ἃς προτίθεται νὰ κάμῃ πρὸς τὴν Μηδείαν, πολὺ ἀπέχουσι τῶν ἐρωτικῶν αἰσθημάτων ὑφ' ὧν κυριεύεται αὐτῇ. Ἐκείνη δὲν βραδύνει νὰ τὸ ἐνοήσῃ, καὶ τότε ἐκάστη πρὸς αὐτὸν λέξις της περιέχει καὶ μίαν πικρὰν εἰρωνεσίαν. Ἀκούει μετὰ ψυχρότητος, ὑποκυρπούσης τρομερὰν ἐκδικήσεως δίσψαν, τὰς περὶ διαλύσεως τῶν γάμων των προτάσεις τοῦ Ἰάσονος, καὶ τὴν φροντίδα ἣν δεικνύει περὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς της εἰς μεμαρυσμένην τινὰ γῆν, ὃ πρόφην ἐραστής αὐτῆς. Ψυχρὰ δὲ καὶ εἰρων ἀείποτε, τῷ ὑπενθυμίζει ὅτι ἀπανταχοῦ ὅπου ἂν ζητήσῃ ἄστυον, θέλει εὐρεῖ ἐχθροὺς οὗς ἀπέκτισε κακουργοῦσα ὑπὲρ αὐτοῦ. — Τὰ πάντα λέγει, ἔχουσι καλῶς! ἀλλὰ προτοῦ ν' ἀπολύσῃς τὸ πλοῖον εἰς τοὺς ἀνέμους, εὐρὲ πρῶτον μεμαρυσμένην τινὰ παραλίαν, εἴτε μεμνημένον βασιλεῖον, ἔνθα νὰ μὴ με καταρῶνται δι' ὅσα ὑπὲρ σοῦ ἐπραξα, ἢ νὰ μὴ καταδιώκωσιν ἀμφοτέρους ἡμᾶς διὰ τὰ κοινὰ ἡμῶν κακουργήματα.

Orsù; pria di fidar la nave ai venti,
Cerca lido lontan, cerca reame,
Che a mie gesta per tè non maledica,
Che misfatto comun non ci rampogni.

Ἡ ταραχὴ τῆς Μηδείας αὐξεται ἐνταῦθα τρομερῶς, ἡ δεικνυμένη ψυχρότης αὐτῆς ἀφανίζεται, καὶ τέλος, ἐγκαταλείπουσα τὴν εἰρωνεσίαν, διὰ τρομερῶν λέξεων τῷ ὑπενθυμίζει μίαν πρὸς μίαν τὰς φρικώδεις λεπτομερείας τῶν ἐγκλημάτων των. — Τοιοῦτος ὕμνιος, ἐπὶ τέλος τῷ λέγει, νομίζεις ὅτι δύναται νὰ λυθῇ, καὶ ὅτι δύο ὄντα ἡνωμένα διὰ τῶν ἐγκλημάτων δύναται νὰ εὐρωσὶ τὸν ἔρωτα ἀλλοχού ἢ εἰς ἑαυτοὺς μόνους;

. . . . Tu credi che due alme,

Cui siffatto anatema è sacramento,

Amore altro che in lor ritrovar ponno?

Ἀπεισιθῆς ὁ Ἰάσων τοῦ νὰ μεταπέσει τὴν Μηδεῖαν ἀπέρχεται, αὐτῇ δὲ, μόνη μείνασα, σκέπτεται νὰ εὕρῃ τιμωρίαν δι' αὐτὸν ἰσαχίαν τοῦ μίσους της. Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην βλέπει τὰ τέκνα της, ἀλλ' ἡ θέξις τῶν ἀθῶων ἐκείνων οὐδὲ ἔξυπνίζουσι τὸ μητρικὸν αἰσθημὰ της· οὐδὲ θέλει κἄν νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἴδια αὐτῆς τέκνα. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰάσονος δὲν εἶναι υἱοὶ μου, ἀπαντᾷ εἰς τὰ ψελλίσματα τῶν.

figli di Giason non miei figli.

. . . . Funesta razza!

Via! . . . odio tutti, e sopra tutti, voi! . . .

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ φυσικὴ τῆς μητρὸς στοργὴ ἐπανέρχεται ἢ σκληρὰ ἐκείνη ψυχὴ μαλακύνεται, καὶ τὰ δάκρυα βέουσιν ἀρθῶνως ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν της. Ἢδη εἶναι ἐγγὺς νὰ τὰ συγχωρήσῃ. Ἄλλ' οἴμοι! τὸ ὄνομα τῆς ἀντιζήλου της, τὸ ὄνομα τῆς Κρέουσας ἐρχεται τυχαίως πως εἰς τὰ χεῖλη της, καὶ τότε νέκι ἀπαισίαι ἰδέαι κατακυριεύουσι τὴν ψυχὴν της. Ἡ ἡδονὴ τῆς ἐκδικήσεως εἶναι ἤδη τὸ κύριον αὐτῆς μέλημα, καὶ μετ' αἰμυρόρου χαρᾶς φαντάζεται αὐτὴν.

Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἡ Κρέουσα ἐπανέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ἢ ἀγαθὴ νεάνις, μαθοῦσα ὅτι ὁ λαὸς, χάριν τοῦ Ἰάσονος, στασιάζει κατὰ τῆς Μηδείας, σπεύδει ἵνα σώσῃ αὐτὴν. Τότε ἡ Μηδεία, βλέπουσα τὴν Κρέουσαν μεριμνῶσαν ὑπὲρ τῆς ζωῆς της, ἐλπίζει, καὶ προσλιπαρεῖ αὐτὴν ἵνα τῆ ἀφήσῃ τὸ μόνον ἀγαθὸν ὃ κέκτηται, τὸν Ἰάσονα. Ἄλλ' ἡ ἀόριστος καὶ ἄνευ ἐννοίας ἀπάντησις τῆς Κρέουσας δὲν εὐχρησταί τὴν φλεγμαινοῦσαν ψυχὴν τῆς Μηδείας· τὸ μῖσος αὐτῆς ἐπανέρχεται ἔτι ὀρμύτερον, καὶ ὅταν ἡ Κρέουσα, ἐπαναλαμβάνουσα

σα τὰς προτροπὰς της, παροτρύνει αὐτὴν νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. — ὦ! δὲν ἐνοεῖς, τῆ λέγει, ὅτι σὺ ἔχεις ἀνάγκην νὰ σωθῇς; Καὶ ἡ μανία τῆς Μηδείας αὐξεται τρομερῶς, οὐδὲ προσπαθεῖ τὸ παράπαν νὰ κρύψῃ αὐτὴν. — Ἀναίσθητε! κραυγάζει τέλος πρὸς τὴν Κρέουσαν. Τί λοιπὸν; ἀπώλεσας καὶ τὴν μνήμην καὶ τὸν νοῦν σου; τὴν πρῶταν ταύτην δὲν σοὶ εἶπα, ἐν τῷ νῶ, ὅτι ἂν ἡ τύχη μοὶ ἐφῆρεν εἰς τὰς χεῖράς μου τὴν ἀντίζηλόν μου. . . .

Ἀλλὰ πρὶν ἢ τελειώσῃ τὴν φράσιν της, ὁ λαὸς ἐφορμᾷ ὅπως θανατώσῃ αὐτὴν, καὶ τότε ὁ Ὀρφεὺς μεσολαβήσας ἀποτρέπει τὸν λαὸν καὶ σώζει τὴν Μηδεῖαν, εἰς ἣν συγχωρεῖται, κατ' αἰτησίαν της, μῖσος ἔτι ἡμέρας διαμονὴ ἐν Κορίνθῳ. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἢ φιλέδικος γυνὴ ἐζήτησεν ὅπως προπαρασκευάσῃ τὰ τοῦ ταξιδίου, ἀληθῶς ὅμως ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ κακούργημά της· παρουσιάζεται δὲ εἰς τὴν σκηνὴν ἐν τῇ τρίτῃ πράξει, καθ' ἣν στιγμήν ὁ Ἰάσων, συστήσας τὰ τέκνα του εἰς τὴν νέαν του σύζυγον, ἀποχαιρετᾷ αὐτὴν μετὰ ἐρωτικῆς περιπαθείας. Τοῦτο ἰδοῦσα ἡ Μηδεία λυσσᾷ ὡς μανιακὴ διότι πρὸ ὀλίγου ἠναγκάσθη νὰ κρύψῃ τὸ μῖσός της. «Ἀχρεῖοι! κραυγάζει μετ' ἀπειλητικῆς φωνῆς μείνασα μόνη ἠναγκάσατε τὴν λέαιναν νὰ ἐρπῆ ὡς ἐχίδνα.»

. . . . Vili, forzaste

Qual vipera a strisciar la lionessa.

Εἶτα παραδιδόμενη εἰς τὴν μανίαν της, ἐκφράζει ἐν τρομερῷ μονολόγῳ τὰς ἐλπίδας της ὅτι ὁ πέπλος, ὃν ἐπέμψε δῶρον τῇ Κρέουσῃ, θέλει ἐκδικᾶται ἐντὸς ὀλίγου αὐτὴν. Ἐν τούτοις ὁ Ὀρφεὺς ἐπιστρέφει καὶ τῇ ἀναγγέλλει ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως, καθότι οἱ μάντιες προλέγουσιν ἀπαισίαν τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου παρουσίαν της. Αὕτη ζητεῖ τοῦλάχιστον νὰ λάβῃ μετ' ἑαυτῆς τὰ τέκνα της, ἀλλ' ὁ Ὀρφεὺς τῇ ὑπενθυμίζει ὅτι ὑπεσχέθη ν' ἀναχωρήσῃ μόνη. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ θανατώσῃ αὐτὰ, εἰσέτι δὲν ὤρισθη καθαρῶς ἐντὸς τῆς ψυχῆς της. Ἐλπίζει νὰ τὰ λάβῃ μετ' ἑαυτῆς καὶ νὰ φύγῃ. Τὰ ἀθῶα ταῦτα φέρονται κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ὑπὸ τῆς τροφῆς των, ὅπως ἀποχαιρετήσῃ τὴν μητέρα των, καὶ τότε αὕτη, ὅπως πείσῃ τὸ Ἰάσονα καὶ λάβῃ αὐτὰ εἰς τὴν ἐξουσίαν της, τὰ πάντα μηχανάται καὶ στοργὴν, καὶ δάκρυα, καὶ ἰεσίας, καὶ ὅ,τι ἡ πανουργία μητρὸς δύναται νὰ ἐπινοήσῃ. Ὁ Ἰάσων, κηρυχθεὶς ἐπὶ τέλους, τῇ προτείνει νὰ ἐκλέξῃ καὶ λάβῃ τὸ ἐν αὐτῶν, ἀλλ' ἡ Μηδεία ἀδυνατεῖ νὰ κάμῃ τὴν ἐκλογὴν. — «Πῶς δύναμαι λέγει, νὰ διαχωρίσω τὴν

ψυχὴν μου εἰς δύο; Ἀφότερα εἰσι καλά. Ἢ ἰάσων, ἄφες μοι καὶ τὰ δύο!

io scegliere! il potrei
io forse mai? Chè l'anima si puote
in due partir? . . .

O Giason, caro Giasone!
Lasciami i due!

Ἀλλ' ὁ ἰάσων χάνει τὴν ὑπομονὴν καὶ διατάσσει τὴν τροφὸν ἢ ἀπαγάγη ἀμρότερα, καὶ τότε ἡ Μήδεια, μαρτυρομένη ὅτι ἐξανγκάζεται ἀκουσίως εἰς τὴν ἐκλογὴν, — ὅστις τῶν δύο λέγει πρὸς αὐτὰ, θρηνεῖ περισσότερον τὴν δυστυχίαν μου, ἐκείνος ἂς πλησιάσῃ καὶ ἂς ἀκολουθήσῃ τὴν μητέρα του!

Chi mia miseria dei due piu compiangi,
s' appressi e segua pellegrin la madre!

Ἄλλ' οἴμοι! ἡ ἀγρία τῆς Μηδείας φωνὴ ἐμπνέει εἰς τὰ δυστυχῆ ἐκείνα τρόμον, καὶ δισταζουσιν ἀμρότερα νὰ πλησιάσωσιν αὐτὴν καὶ ὁ δισταγμὸς οὗτος ἀποφασίζει τὴν τύχην των. Τέλος ἐν ἐξ αὐτῶν, ὁ Λυκάων, ἀποσπᾶται ἀπὸ τῆς Κρεούσης, καὶ βραδέως κινούμενος πλησιάζει τὴν μητέρα του, καὶ κλαίων ῥίπτεται εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Ἡ Μήδεια δὲν εἶναι ἤδη ἀντίζηλος ὡς σύζυγος μόνον· εἶναι ἀντίζηλος καὶ ὡς μήτηρ· νομίζει πλέον ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα τῆς τὴν μισοῦν καὶ τὴν ἀποστρέφονται, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀγαπῶσι πλειότερον τὴν Κρέουσαν. Ἡ ἀπαισία αὐτῆς ἰδέας ἀποκαθιστᾷ τότε αὐτὴν μανιακὴν καὶ ὑπαγορεύει αὐτῇ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, τρομερὰς ἐκφράσεις. Ἡ γλῶσσά τῆς εἶναι γλῶσσα φαρμακερᾶς ἐχιδνης ἐξακοντιζομένη κατὰ τῆς ἀθώας Κρεούσης. — « Τέρας, φωνάζει πνέουσα ἐκδίκησιν! Σὺ μοι ἤρπασας τὴν καρδίαν τῶν τέκνων μου! »

O mostro, mi rapisti il cor dei figli!

Οὐδέναν θέλει πλέον ἢ ἀκούσῃ ἀποστρέφεται! τοὺς πάντας, τοὺς πάντας διώκει, καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα τῆς.

Ite tutti

Mio cor nulla più vuol, nè voi, nè dessi.

Ἡ σκηνὴ αὕτη ἔχει αἰμίμητον καλλονὴν καὶ ἡ ποίησις ἐν αὐτῇ ἔχει θεῖον ἀληθῶς ὕψος. Τὰ πάθη ζωγραφίζονται φυσικώτατα, καὶ ἡ μετάπτωσις τῆς Μηδείας ἀπὸ τῆς τρομερᾶς στοργῆς εἰς τὸ παιδοκτόνον μῖσος, διασκευάζεται θαυμασίως. Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶναι καθ' ἡμᾶς τὸ ὠραιότερον τοῦ δράματος μέρος, ἐν αὐτῇ δὲ εὐρίσκεται κυρίως καὶ ἡ λύσις τοῦ μαιφόνου δράματος.

Μετὰ ταῦτα ἡ ἀγρία Κολχίς, μόνη μείνασα,

παραδίδεται εἰς τὰς σκληρὰς σκέψεις τῆς. — Ἄ τί θᾶπράξω, λέγει, καὶ ἐγὼ τὸ ἀγνοῶ εἰσέτι. Τοῦτο μόνον θέλω, ὅτι μέγα τι καὶ ἄγνωστον εἰς τὸν κόσμον ἐγκλημα νὰ εἴπῃ περὶ ἐμὲ, ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, πένθιμον καθηραγμένον πέπλον! Μετ' ὀλίγον δὲ ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς μανίας τῆς ἀπαριθμοῦσα τὰ θύματά τῆς, προφέρει πρώτην, ἤδη φορὰν καὶ τὸ ὄνομα τῶν τέκνων τῆς. Καὶ εἰσέτι μὲν διακίμεναι ἐν τῇ ψυχῇ τῆς μικρὸν τι μητρικῆς στοργῆς αἰσθημα, διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία ταράττεται εἰς τὴν μιανὴν ἰδέαν τῆς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐκλείπει ἀπέναντι τῆς ἡδονῆς ἣν ἐλπίζει ἢ ἀπολαύσῃ ἐκ τῆς τιμωρίας τοῦ ἰάσωνος. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τοῦ ἐκλείποντος θάρρους τῆς ἐπιλαίεται τοὺς σκληροὺς τῆς Γαυρίδος θεοὺς, καὶ τὸν παιδοκτόνον Κρόνον, πρὸ τοῦ εἰδώλου τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται, καὶ παραλαμβάνει αὐτοὺς συνεργοὺς τοῦ ἐγκλήματός τῆς.

Ἐν τούτοις ἡ τροφὸς ἐπαναφέρει τὰ τέκνα ὅπως ἀπεχειρήτωσιν τὴν μητέρα των, καὶ παροτρύνει αὐτὰ νὰ τὴν πλησιάσωσιν. Ἐκείνα ὑπακούουσι, καὶ τότε ἡ μήτηρ ἐκείνη, αἰσθανθεῖσα τὴν χεῖρά των ψάουσιν αὐτὴν, ἀποθαβρύνεται, ἡ ψυχὴ τῆς κάμπτεται, καὶ ἀποδιώκουσα τὰς ἀποτροπαίους ἰδέας τῆς, σφίγγει τὰ ἀθῶα ἐκείνα ὄντα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, καὶ ἀποφασίζει νὰ τὰ λάβῃ καὶ φύγῃ μετ' αὐτῶν.

Ἀλλ' ἦτο ἤδη πολὺ ἀργά· ὁ ἀπαίσιος πέπλος, τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο πρὸς τὴν Κρέουσαν δωρόν τῆς εἶχε φέροι τὸ ἀποτέλεσμά του. Ἡ δυστυχὴς Κρέουσα ἐκπνέει ἤδη ἐντὸς τῶν φλογῶν, καὶ τὴν τρομερὰν ταύτην ἀγγελίαν φέρουσιν αἱ θεραπαινίδες κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἡ ἔνοχος Μήδεια ἀρχίζει νὰ τρέμῃ ἐπιχειρεῖ ἢ ἄρπασῃ τότε τὰ τέκνα τῆς καὶ νὰ φύγῃ, ἀλλὰ πλῆθος λαοῦ λυσσῶντος κατ' αὐτῆς, τῇ κλείει πανταχοῦ τὴν ἐξοδον. Ὁ Κρέων διατάσσει νὰ τῇ ἀρπάσωσι τὰ τέκνα, ἐκείνη δὲ ἀπειλεῖ πάντα τολμήσοντα νὰ τὴν πλησιάσῃ. Ἐν τῇ ταραχῇ ταύτῃ τὸ πλῆθος περικυκλοῦ αὐτὴν, καὶ μετ' ὀλίγον ὠχρὰ καὶ τρέμουσα φαίνεται παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ εἰδώλου τοῦ Κρόνου. Τὸ ἐκ χεῖράς τῆς καθηραγμένον ἐγχειρίδιον ἀναγγέλλει ἀρκοῦντως ὅτι τὸ ἐγκλημα τῆς παιδοκτονίας ἐξετελέσθη. Ὁ ἰάσων δρᾷ τότε ὅπως τὴν φωνεῖ, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν οἱ πόδες του προσκόπτουσιν εἰς τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν υἱῶν του. Ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἐκπέμπει τότε γοερὰν φωνήν. — Τίς ἐσφραξέ τὰ τέκνα μου; — Ἄλλ' εἰς τὴν ἐρωτησίαν του ταύτην, φωνὴ βραγχῆ καὶ τρομερὰ, ἡ φωνὴ τῆς πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ παιδοκτόνου Κρόνου ἰσταμένης Μηδείας ἀκούεται· ἡ παιδοκτόνος γυνὴ τῆς ἀπαντᾷ, — Σὺ!

(ἀκολουθεῖ.)

Η

ΕΠΑΥΛΙΣ ΤΗΣ ΟΥΖΕΡΑΙΗΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

H. ΒΕΡΘΕ.

ἘΝ τῷ βαλτώδει ἐκείνῳ μέρει τῆς Πικαρδίας, τῷ ἐκτεινομένῳ ἀπὸ Ἀμιένην εἰς Παρόννην καὶ παρὰ τῆς ὄχθας τοῦ Σόμου, διεκρίνετο ἄλλοτε εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς μεγάλης ὁδοῦ ἀπόστασιν οἰκοδόμημα πλουσίας καὶ περικαλλοῦς ἀπόψεως, ὅπερ, παρὰ τὰ λευκὰ τεῖχη αὐτοῦ, τὴν ἐρυθρὰν ὄροφον του καὶ τὰς ρυθμικῶς ἐπὶ τῆς προσόψεως διπνευγμένας θυρίδας του, ἐδικαιοῦτο εὐλογώτερον νὰ ὀνομασθῇ φρούριον ἢ ἄθλιοι τινες φεουδαλικοὶ ὄγκοι, οἵτινες καὶ νῦν ἔτι διατηροῦσι τὸν πομπώδη τοῦτον τίτλον. Ἐπειδὴ ἐκεῖτο ἐπὶ βουνῷ ἀρκοῦντως ὑψηλοῦ, ὅστις τὸ ἀπεμόνου ἀπὸ τὴν πυκνότητα τῶν περὶ δένδρων, ἐφαίνετο μακρόθεν ὅτι ὠκοδόμητο παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀλλὰ πράγματι ἀπεχωρίζετο αὐτῆς διὰ κοιλάδος στενῆς καὶ βαθείας, ἐσκαμμένης παρὰ τῆς φύσεως δίκην εὐρείας τάφρου. Ὑδροστάσιον μέγα, τοῦ ὁποῖου τὰ πλυμμηροῦντα ὕδατα ἐχύνοντο ὀλίγον παρέκει εἰς τὸν Σόμμον, ἔβρεχε τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ καὶ ἐξετείνετο μέχρι τῆς κοιλάδος, ὅμοιον πρὸς ταϊνίαν ἐπάργυρον, ἥτις ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου περιελίσσετο περὶ τῆς κοιλάδος καὶ δὲν ἄφινεν εἰμὴ ἰσθμὸν τινα στενὸν καὶ ὑπὸ αἰγείρων ὀριζόμενον, χρησιμεύοντα δὲ ὡς πάρο-

δον εἰς τὸν πύργον. Καί τοι τὸ ὑδάτινον τοῦτο δίκτυον ἐφαίνετο λίαν λεπτὸν, διακλαδιζόμενον ὅμως ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων ἐνύδρων δένδρων καὶ καλάμων, ἦτο φραγμὸς δυσυπέβλητος· διότι τὸ πράσινον αὐτὸ ἄλσος, οἱ ἀνθηροὶ ἐκείνοι κάλαμοι ἐκάλυπτον γαιωκαυσωρυχεῖα, ἀβύσσους ἰλύος, ἔδαφος ἀπιστον καὶ ὑποχωροῦν εἰς τὰ βήματα, δυστυχῆς δ' ὅστις ἤθελεν ἔχει τὴν ἀφροσύνην νὰ εἰσχωρήσῃ ἄνευ ὀδηγοῦ ἐκτὸς τῶν διαγεγραμμένων ὁδῶν! Ὁ τοιοῦτος διὰ τῆς ζωῆς του ἤθελε πληρώσει τὴν θρασυτητά του.

Κάλλιστα λοιπὸν εἶχεν ἐκλεχθῆ τὸ μέρος τοῦτο δι' οἰκοδομὴν ἐνὸς πύργου, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ μεσαιῶνος, καθ' ἣν μόνον εἰς τοὺς ἀπροσπελάστους τόπους εὐρίσκετό τις ἐν ἀσφαλεῖ· ἀλλὰ, ὡς εἶπομεν ἤδη, τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ πύργου παρὰ τὴν ὄχυρὰν θέσιν του, δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἀνατρέξωμεν τὴν κτίσιν του εἰς μεμακρυσμένους χρόνους. Οὐδὲν ἐφαίνετο νεώτερον καὶ ἀστυκώτερον τῆς μεγάλης ταύτης λευκῆς οἰκίας, ἥτις ἐπέκτετο ἀλεξικεραῦνιον, καὶ ἐστερεῖτο περιστερῶνος καὶ πυργίων ὅταν δὲ τις ξένος ἠρώτα πῶς ὁ ἰδιοκτήτης ἦτο τόσον παράφρων, ὥστε νὰ ἐκλέξῃ τὴν κατοικίαν του εἰς μέρος σχεδὸν ἀπροσπέλαστον

καὶ νοσηρὸν ἕνεκα τῶν παρακειμένων ἐλῶν, οἱ ἐγγύρωιοι ἐδίδον εἰς τὸ αἰνίγμα τοῦτο τὴν φυσικωτέραν ἐξήγησιν τοῦ κόσμου. Ὁ πύργος τῆς Ὀζεραίης (οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ οἰκοδόμημα) ἐκτίσθη, ἔλεγον, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου, ὑπὸ ἀνδρείου τινος εὐγενούς, ματιώδους διὰ τὴν θήραν, ὅστις οὕτως εἶχε τὴν ἀγρὰν εἰς τὴν διάθεσιν του. Καὶ ἐδείκνυον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν λόγων τῶν ἐν παράθῳρον ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὁ ἐπιτήδειος κυνηγός, ὅταν ἦτο γέρων καὶ ποδαλγός, ἐκερανοβόλει μὲ τὸ μακρὸν του πυροβόλον τὰ νεοσσία τῶν κερκιθαλλίδων ἅτινα εἶχον τὴν ἀρροσύνην νὰ κολυμβώσιν ἐν τῇ λίμνῃ, κάτωθεν τῆς κοιλάδος. Τοιοῦτον ἦτο τὸ ἐπισημότερον χρονικὸν τῆς Ὀζεραίης μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν αὕτη κατέστη τὸ θέατρον οἰκτροῦ γεγονότος, περὶ οὗ ἀμέσως θέλομεν εἰπεῖν.

Ἡ διπλῆ σειρά τῶν αἰγείρων, ἧτις ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, ἀπατέλει μυρίας ἰδιοτρόπους περιστροφὰς διὰ μέσου τοῦ ἔλους, μέχρις οὗ ἔφθανεν εἰς τὴν κοιλάδα καὶ ἔληγε πρὸ τοῦ πύργου διατεταμένη εἰς τὴν δεξιὰν γωνίαν περὶ τὰ μέσα ὑπὸ δευτέρως παρόδου. Αὕτη ἦτον τῆς πρωτίστης ὁδοῦ πλατεῖα, ἐσυχνάζετο ὅμως περισσότερον ἐκείνης, ὡς ἐδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν βαθειῶν τροχιῶν, αἵτινες τὴν ἠύλακονον. Ἐφερε δὲ εἰς ὠραίαν ἔπαυλιν, ἧς ἡ θέσις ἦτον ἀναμφιβόλως ὑγιεινέστερα, εἰ μὴ εὐαρεστοτέρα ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ κυρίου οἰκοδομήματος, διότι ὠκοδομημένη κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνωθεν τῆς κοιλάδος, ἐπὶ ἐδάφους ξηροῦ καὶ γονίμου, ἀπηλλάσσεται τῶν νοσηρῶν ἀναθυμιάσεων, ἃς ἐξέπεμπον τὰ παρακείμενα ἔλη. Ἡ θέα ἐκείθεν ἦτο χαρίεσσα καὶ ζωογόνος, τὰ κτίρια ἦσαν εὐρύχωρα, καλῶς διατετηρημένα καὶ ἐφάνοντο ἐκ τῆς κατασκευῆς των ὡς ἀμιλλώμενα πρὸς τὰ τοῦ πύργου αὐτοῦ, τοῦ ὁποῖου ὅμως ἦσαν εὐτελεῖ ἐξαρτήματα ὥστε ἐναντίον τῆς ἀρχαίας παροιμίας «εἰς πάντα κύριον πᾶσαν τιμὴν» θέλομεν σταθῆ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἔπαυλιν καὶ ἴσως ἐκεῖ μάθομεν πράγματα ἐνδιαφέροντα τὴν τε ἔπαυλιν καὶ τὸν πύργον συγχρόνως.

Ἐν ἔτει 1824, ἐσπέρην τινα φθινοπώρου, ἐπίσης ὠραίαν καὶ ἐλιγώτερον θερμὴν ἀπὸ τὰς ἐσπέρας τοῦ Ἰουλίου, ὁ Διονύσιος Λαμβέρτος, ἀγρονόμος τῆς Ὀζεραίης, εἶχε σταθῆ εἰς τὴν ἀκρὰν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὴν κατοικίαν του καὶ ἔρριπτε βλέμμα κυρίαρχον ἐπὶ τῶν ζώων, ἅτινα τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπανήρχοντο ἐκ τῶν

νομῶν. Ὁ Διονύσιος, ὃ εἶχεν ἐμπιστευθῆ τοσοῦτω σπουδαίᾳ ἐπιστάσει, δὲν ἦτο πλέον τῶν τριάκοντα τεσσάρων ἢ τριάκοντα πέντε ἐτῶν ἐκ δὲ τῶν τρόπων του, ἐκ τοῦ ξηροῦ καὶ ἀποτόμου ὕφους μεθ' οὗ ὠμίλει πρὸς τοὺς ποιμένας, οἵτινες διήρχοντο πλησίον του, ἐφάνετο ὅτι ἦτον ἄνθρωπος ἐνεργητικὸς, ἀγρυπνὸς καὶ αὐστηρὸς εἰς τοὺς ἀμελεῖς καὶ ὀκνηροὺς ἄλλως τε ἢ δροσερὰ καὶ φαιδρὰ μορφή του, οἱ κυανοὶ ὀρθλαμοὶ του, τὸ εὐχρουν πρόσωπόν του ἀνήγγελλον γνήσιον Πικαρδὸν ὀργίλον καὶ ἀγαθὸν, ἰσχυρογνώμονα καὶ δίκαιον ταυτοχρόνως. Ἡ ἐνδυμασίς του, ἧτις καὶ ἐνδυμασία κατοίκου πόλεως καὶ χωρικοῦ ὠμοιάζεν, ἦτο σχεδὸν ἡ συνήθης ἐνδυμασία τῶν κυνηγῶν ὄλων τῶν χωρῶν. Ἐφερε κνημίδας ἐκ βύρσης καλυπτούσας τὰ γόνατά του, φόρεμα λευκόφαιον καὶ πῖλον ἐκ δέρματος ἐνυδρίδος, ἦν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε φονεύσει εἰς τὰ παρακείμενα ἔλη, ἐκράτει δὲ ὑπὸ μάλης ὠραῖον δίκαιον πυροβόλον, καὶ εἰς τὴν ζώνην τοῦ φορέματός του ἐκρέματο, δίκην κροταλίων ἀλύσεως ὠρολογίου, δωδεκάς μικρῶν σκολοπάκων, τοὺς ὁποῖους εἶχε βεβαίως φονεύσει περιερχόμενος τοὺς λιμῶνας. Ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τοῦ στόματός του ἐξήρχετο μία τῶν ἐκ μαύρου γύψου καὶ μετὰ μικροῦ σωλήνος πιπῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ χυδαῖον ὄνομα ἐδύνατο νὰ καταπλήξῃ ὧτα ἀβρά. Εἰς δὲ τοὺς πόδας του, κύων πυρρόθριξ, τοῦ ὁποῖου δύσκολον ἦτο νὰ χαρακτηρίσῃ τις τὸ εἶδος, διότι εἶχεν ὄλων τῶν ἐγνωσμένων εἰδῶν τὰ χαρακτηριστικὰ, ἔσσει τὴν ὑγρὰν ἰλὸν ὑπ' ἧς ἦτον ἀκόμη κεκαλυμμένος, καὶ ἐβάθυζε περιχαρῶς βλέπων πρὸς τὸ μέρος τῆς οἰκίας.

Ὁ κύριος Διονύσιος, ἐρειδόμενος εἰς δένδρον τῆς παρόδου, ἐξέπεμπεν εἰς τὴν αὐρὰν τῆς ἐσπέρας νέφη καπνοῦ, ὅστις ἀνυψούτο εἰς μικροὺς ἀργυρόχρους κύκλους, καὶ ἐν τῇ στάσει ταύτῃ εἶχε τὴν σοβαρότητα στρατηγοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου παραλλάσσει πολυάριθμος στρατός. Τέλος ὅταν οἱ πάντες, ἄνθρωποι καὶ ζῶα, διήλθον ἔμπροσθέν του, καὶ ἀφοῦ ἀπήθυσεν πρὸς οὐ; ἔδει τὸν ἐπαινον καὶ τὸν φόρον, ἀνέλαθε τὸν δρόμον του μὲ ἦθος τοσοῦτον πολύρροντι, ὡς εἰ αἱ τύχαι τοῦ κόσμου ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ γεννάδας ἐσκέπτετο ἂν τὸ κοκκινογούλιον ἦτον ἀρμοδιώτερον τοῦ τριφυλλίου καὶ τοῦ μηδίου πρὸς πάχυνσιν τῶν ποιμνίων.

Ὁ ἥλιος εἶχεν ἤδη δύσει, ἀλλ' ὁ ἀήρ, ἐκτάκτου ὦν διαφανείας, ἐπέτρεπε τῷ παρατηρητῇ νὰ ἐπι-

σκοπήσῃ δι' ἐνὸς βλέμματος ὀλόκληρον τὴν κοιλάτητα, τὰ πολυάριθμα δένδρα τῆς, τὴν ἀργυρόδιον λίμνην τῆς καὶ τὰ ἐκ βύρλων καὶ καλάμων δάση τῆς. Ἡ φύσις ἦτον ἡρεμὸς καὶ σιωπηλὴ καὶ οὐδ' αὐτὸς σχεδὸν ἠκούετο ὁ ἦχος, τὸν ὁποῖον ἀποτελοῦσι τὰ μεγάλα χόρτα, κλίνοντα τὸ ἐν πρὸς τὸ ἄλλο κατὰ τὴν προσέγγισιν τῆς νυκτός. Τοιοῦτοτρόπως ἐπειδὴ οὐδὲν προσεῖλκυε τὴν προσοχὴν του, ὁ κύριος Διονύσιος ἐξηκολούθει τὴν πορείαν του, τὰς σκέψεις καὶ τὴν πίπαν του, καὶ ὀλίγα μόνον ἀπέειχε βήματα ἀπὸ τῆς ἐπαύλειος, ὅτε ὁ κρότος ἵππου καλπάζοντος ὀπισθὲν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῆς παρόδου προσέβαλε τὴν ἀκοήν του.

Ὁ ἀγρονόμος ἐστάθη αἴφνης, καὶ κλίνων ὅπως ἀνγνωρίσῃ κάλλιον ἐκ τίνος μέρους προήρχετο ὁ θόρυβος, παρετήρησε τέλος διὰ μέσου τῶν δένδρων ἵππεά τινα καταβαίνοντα ταχέως πρὸς τὴν κοιλάδα, καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον κατευθυνόμενον πρὸς τὸν πύργον. Ἀναμφιβόλως ἐν τῷ συμβάντι τούτῳ ὑπῆρχε τι τὸ παράδοξον, διότι ἠκολούθησεν ἐκεῖνος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ξένον καὶ τὸ ὑποζύγιόν του, μέχρις οὗ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐγένετο ἄφαντος εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος. Τρίβων λοιπὸν τὸ μέτωπον ὁ ἀγρονόμος ἐψέθυρισε — Διάβολε! ἰδοὺ εἰς ξένος εἰς Ὀζεραίην, ἐνῶ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου τοῦ καλοῦ Κυρίου Γουστάθου τὸν ὁποῖον ἠγάπων τόσον, κανεὶς δὲν ἦλθε! . . . Καὶ ὑπάγει μὲ μίαν ταχύτητα, ὡς ἂν νὰ ἦνε βεβαίως ὅτι θὰ τὸν ὑποδεχθῶσι μὲ τὸν καλλίτερον τρόπον. Ἄλλοτε, βεβαίως, τὸν καιρὸν τοῦ γέροντος Σαινσωμὸν καὶ τῶν ἀζίων τέκνων του, πᾶς φίλος ἦτο πάντοτε κάλλιστα δεκτὸς εἰς τὸν πύργον ἄλλα σήμερον; . . . ὦ! . . . Τί μὲ μέλλει; δὲν εἶνε ὑπόθεσίς μου. Ἐν τούτοις ἤθελον νὰ μάθω τίς εἶνε αὐτὸς ὁ ξένος, ὅστις ὑπάγει εἰς τὴν Ὀζεραίην μὲ τόσῃ ἐμπιστοσύνην. Ἡ μήτηρ μου θὰ μοὶ τὸ εἶπῃ αὐριον, φθάνει μόνον νὰ μὴ τὴν καταλάβῃ πάλιν ἡ ἐχεμύθειά της ἐκείνη, ἢ ὁποῖα μὲ κάμνει νὰ λυσσῶ. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τί ἔγεινεν αὐτὸς ὁ φίλος.

Καὶ στραφείς πρὸς τὴν κοιλάδα, ἐρ' ἧς ἔκειτο ὁ πύργος, ἐστάθη περιμένων ἐκεῖ νὰ ἴδῃ ἀναφανόμενον τὸν ξένον ἄλλα πρὸς μεγίστην του ἐκπληξιν, δὲν τὸν παρετήρησε, καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸ κάλπασμα τοῦ ἵππου ἀντηχῆσαν πλησίον του, τῷ ὑπέδειξεν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις δὲν ἐγένετο διὰ τὸν πύργον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔπαυλιν.

— Καλά! εἶπεν ὁ Λαμβέρτος μετ' ἀδιαφορίας, ἠπατήθην· εἶνε κανεὶς φίλος ἔμπορος σιτηρῶν ἢ ζῶων, ἔλθων νὰ ζητήσῃ φιλοξενίαν διὰ τὴν νύκτα ταύτην. Ἐστὼ! θὰ προσπαθῶμεν νὰ τὸν κάμωμεν νὰ πληρώσῃ τὸ ποτήριον τοῦ μηλίτου καὶ τὸν δειπνον, τὸν ὁποῖον θὰ τῷ προσφέρωμεν τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ἐχω καιρὸν νὰ τὸν περιπλέξω ὅταν θὰ τρώγωμεν, καὶ μάλιστα ἂν ἦνε ὁ μέθυστος ἐκεῖνος χονδρο-Μεϊνάρδος! . . . Καὶ ἐγὼ εἶχον τὴν ἀπλότητα νὰ φρονῶ ὅτι ἦτον ἐπίσκεψις τις διὰ τοὺς κυρίους!

Ταυτοχρόνως ὁ ξένος ἐφάνη εἰς τὴν περιστροφὴν τῆς παρόδου, ὁ δὲ ἀγρονόμος ἀνεγνώρισε μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο μήτε σιτηρῶν μήτε ζῶων ἔμπορος, ἀλλ' ὠραῖος ἵππεὺς, καλῶς ἐνδεδυμένος καὶ ἵππεύων ῥωμαλέον νορμανδικὸν ἵππον, ἐξ ἐκείνων οὓς σπανίως ἔχουσιν οἱ τρέχοντες εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς πανηγύρεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁδὸς ἦν ἠκολούθει, ὠδήγει μόνον πρὸς τὴν ἔπαυλιν, ὁ Διονύσιος ὑπέθεσεν ὅτι ὁ ἵππεὺς οὗτος εἶχεν ὑπόθεσιν τινα μετ' αὐτοῦ καὶ ὄχι μετ' ἄλλων τοιοῦτοτρόπως δὲ ὠφελήθη ἐκ τοῦ χρόνου, ὅστις ἀπῆρτετο διὰ νὰ φθάσῃ ὁ ἵππεὺς μέχρις αὐτοῦ ἵνα τὸν ἐξετάσῃ κατ' ἀρέσκειαν.

Ἦτον ἐκεῖνος νέος εἰκοσιν ἐξ ἑως εἰκοσιν ὀκτὼ ἐτῶν, ἐξωτερικῶς διακεκριμένου, καίτοι ἔφερον ἐνδυμασίαν περιηγητοῦ. Οἱ χαρακτῆρες του ἦσαν εὐγενεῖς καὶ ὀμυλοὶ, ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν του ἦτον ὡς ὀρειχάλκινον ἐκ τῆς ἐπενεργείας κλίματος αὐχμύδους. Ἐν τούτοις, παρὰ τὸ γνῶρισμα τοῦτο τῆς ξενικῆς καταγωγῆς, δὲν εἶχε βεβαίως γεννηθῆ εἰς τὰς χώρας τῶν τροπικῶν, διότι μύσταξ ξανθὸς καὶ ἐπιμελημένος, ὀφθαλμοὶ γλαυκοὶ, καὶ στάσις ὄλων γαλλικῆ διεμαρτύροντο κατὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Βαρὺς μάρσπος ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ ἵππου του, καὶ ἐκ τῆς ἵπποσκευῆς του ἔδεικνυεν ὅτι διήγυσε μακρὰν ὁδόν.

Ἐφάνετο δὲ κατεχόμενος ὑπὸ παραδόξων σκέψεων, διότι καίτοι ἐβίαζε τὸν ἵππον του, ὅμως εἶχε διηνεκῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὸν πύργον μὲ ἦθος ὀργῆς καὶ λύπης. Ἰσως μάλιστα ἤθελε διέλθει καὶ ἐνώπιον αὐτῆς τῆς ἐπαύλειος χωρὶς νὰ τὴν παρατηρήσῃ, ἂν ὁ Διονύσιος, ἀναπολήσας τὰς ἀναμνήσεις του, δὲν ἐκράυγαζεν αἴφνης μὲ τόνον ἐμφαίνοντα τὴν μεγαλειτέραν ἐκπληξιν.

— Ὅλοι οἱ διάβολοι νὰ μ' ἐπάρουν, ἂν δὲν νομίζω ὅτι εἶμαι σκοτισμένος. . . . Εἶναι ὁ Κ. Ἀλφρέδος

Δουκλέρκ, ὁ φίλος τοῦ μακαρίτου νέου κυρίου μας! Ἀκούσας προπερόμενον τὸ ὄνομά του ὁ ξένος ἐφορίασε, καὶ σταματήσας αἰφνιδίως τὸν ἵππον του, ἐπροσπάθησε καὶ αὐτὸς νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐκεῖνον, ὅστις ὠμίλητε.

— Λοιπὸν! εἶπε μετ' οἰκειότητος, εἶνε ὁ Κ. Λαμβέρτος, ὁ ἀρχαῖος συγκνηγὸς μας. Φαίνεται ὅτι καὶ σεῖς, Κ. Λαμβέρτε, δὲν μ' ἐλησμονήσατε.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι ἀπηγγέλθησαν μετὸν μελαγχολικόν· ἀλλ' ὁ ἀγρονόμος οὐδεμίαν εἰς τοῦτον ἔδωσε προσοχὴν.

— Ἐγὼ νὰ σὰς λησμονήσω, κύριε Ἀλφρέδε; ἀνέκραξε μετὰ θερμότητος· ἐγὼ νὰ λησμονήσω τοὺς περιφήμους ἐκείνους ἔμπροσθέν μου γενομένους πυροβολισμοὺς, ὅταν ἐφονεύετε τοὺς μικροὺς σκολόπακας καὶ μετὰ μίαν μόνον βολὴν δικάσεπτά σχοινίλους; ὄχι, ὄχι, κύριε Δουκλέρκ, δὲν λησμονοῦνται εὐκολὰ οἱ καλοὶ πυροβολισταὶ ὡς ὑμεῖς; καὶ μ' ὄλην τὴν ἡλιοκτῆ μορφήν σας καὶ τὴν μακρὰν γενειάδα σας, σὰς ἀνεγνώρισα ἀμέσως... Λοιπὸν, ἰδοὺ ἐπανήλθετε ἀπὸ τὸ μακρὸν ταξείδιόν σας! Εἰς τὸν πύργον εἶχε διαδοθῆ ὅτι ἐπίνγητε εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅταν μοὶ εἶπον αὐτὸ, ἀπεκρίθην «ἐχάθη εἰς περίφημος κυνηγός.» Ἀλλὰ τὸρα χαίρω, μὰ τὴν τιμὴν μου, βλέπων ὅτι ἠπατήθησαν.

Ἡ θυμηδία τοῦ Λαμβέρτου δὲν προὐκάλεσεν οὐδὲ μικρὸν μεῖδιμα εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Ἀλφρέδου.

— Διέτρεξα τῷ ὄντι μεγάλους κινδύνους κατὰ τὰ τρία ταῦτα ἔτη, εἶπε στενάζων· ἀλλ' ἀφ' οὗτου ἐπέστρεψα εἰς τὴν Γαλλίαν λυποῦμαι καθ' ἑκάστην διατί νὰ μὴ ἀποθάνω, ὡς εἶχε διαδοθῆ.

Ἦδη ὁ ἀγρονόμος παρετήρησε τὴν κατῆφειαν τοῦ ξένου, καὶ εἶτε ἐξ ἐκπλήξεως, εἶτε ἐκ σεβασμοῦ πρὸς θλίψιν, ἥς ἐγίνωσκεν ἴσως τὴν αἰτίαν, ἐτήρησεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν σιωπὴν.

— Κύριε Ἀλφρέδε, εἶπεν ἐπὶ τέλους, ὑποθέτω ὅτι ὑπάγετε εἰς τὸν πύργον, καὶ ἂν ἦν οὕτως, ἠπατήθητε περὶ τὴν ὁδόν. Ἐπρεπεν...

Ὁ νέος περιηγητὴς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ὄνειροπολήσεως, εἰς ἣν ἡ θεὰ παντός τοῦ περικυκλῶντος αὐτὸν τὸν εἶχε ρίψει καὶ διέκοψεν ἀποτόμως τὸν ἀγρονόμον.

— Ὄχι, ὄχι, Διονύσιε, δὲν ὑπάγω εἰς τὸν πύργον. Τί νὰ κάμω πλέον εἰς Ὀζεραιν, ἀφοῦ ὁ μόνος φίλος, ὅστις ἐδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν παρουσίαν μου, δὲν ὑπάρχει πλέον ἐκεῖ; Οἱ ἄλλοι δὲν με περιμένουσιν, οὔτε μ' ἐπεριμέναν ποτε.

— Δύνασθε νὰ τὸ νομίζετε, ἀπεκρίθη ὁ ἀγρονόμος, ὅστις παρεξήγει ἢ ἐδείκνυτο παρεξήγει τὴν ἔνοιαν τῶν τελευταίων τούτων λόγων, θέλουσι σὰς ὑποδεχθῆ ὡς ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν... Σὰς ἐνόμιζον ἀποθανόντα ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνεγνώσαν εἰς τὴν ἐφημερίδα ὅτι τὸ πλοῖόν σας ἐναυάγησεν ὁ πτωχὸς Κ. Γουστάβος ἦτο πολὺ περίλυπος, καὶ ἡ νεκρὰ δέσποινά μας, ἧτις ἦτο τότε κυρία Ἀδελαΐς, ἐπὶ πολλὸν χρόνον εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς ἀπὸ τὰ δάκρυα.

— Καὶ ὅμως τοῦτο, ἀνέκραξεν ὁ Ἀλφρέδος μετ' ἐξάψεως, δὲν τὴν ἐμπόδισε νὰ νυμφευθῆ αὐτὸν τὸν μισητὸν Γρανσάμ, ὅστις...

— Σιωπή! σιωπή! εἶπεν ὁ Διονύσιος θέτων τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ στόματός του καὶ περιφέρων πέριξ αὐτοῦ βλέμμα ἀνῆσυχον. Σκέφθητε ὅτι ὁ Κ. Γρανσάμ εἶνε τὸρα κύριός μου, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀνέχωμαι νὰ τὸν κακολογῶσι, μάλιστα καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐκμίσθωσίς μου λήγει, καὶ φοβοῦμαι μὴ μοὶ ἐπιβληθῶσιν ὄροι ὀλίγον σκληρότεροι. Λοιπὸν, κύριε Δουκλέρκ, ἂν δὲν θέλητε νὰ ὑπάγητε νὰ κατοικήσητε εἰς τὸν πύργον, νομίζω ὅτι δύνασθε νὰ ἐλθῆτε εἰς τὴν ἑπαυλιν' καὶ ἂν θέλητε νὰ μείνητε ἐκεῖ ἡμέρας τινάς, θὰ κάμωμεν κυνήγιον θαυμάσιον.

Ὁ νεανίας ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἀγρονόμον.

— Προλαμβάνετε τὰς ἐπιθυμίας μου, φίλατέ μοι Λαμβέρτε, εἶπε μετὰ φωνὴν συγκεκνημένην. Ἦσθαι νόμην τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὁμιλήσω μετὰ τινος περὶ τῶν ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου συμβάντων, νὰ μάθω ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ τραγικοῦ συμβάντος, οὐ αἰ συνέπειαι ἦσαν τοσοῦτον ὀλέθριαι δι' ἐμὲ, καὶ ἐτυλλογίσθην ὑμᾶς καὶ τὴν ἀξίαν μητέρα σας, ἣν τοσοῦτον εὐλόγως ἐπονομάζουσι Καλὴν Γυναῖκα. Ἐλπίζω νὰ ὑπάρχῃ ἀκόμη; ἐξηκολούθησε στρεφόμενος πρὸς τὸν Διονύσιον μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος.

— Ναί, δεξάν νὰ ἔχη ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία, εἶνε πάντοτε ζωηρὰ καὶ δυνατὴ καθὼς ἄλλοτε, καὶ κάμνει ἀκόμη τὰς ἰατρικὰς τῆς ἐκείνης θαυμαστάς θεραπείας διὰ μέσου τῶν βοτάνων, ἅτινα συναΐζει ἐν τοῖς ἀγροῖς. Πόσον σοφὴ εἶνε ἡ μήτηρ μου! γνωρίζει τὰ λατινικὰ ὅσον καὶ ὁ ἐφημεριός μας, ὅταν ἀναγινώσκῃ τὰ βοτανικὰ τῆς βιβλίας. Ἐνίοτε ἐγὼ ἐντρέπομαι νὰ ἤμαι ἐνώπιόν τῆς τόσο ἀμαθῆς καὶ τόσο κτηνός. Ναί, αὕτη ὑπάρχει ἀκόμη διὰ τὴν εὐτυχίαν ὄλων τῶν πτωχῶν

τοῦ τόπου. Ἄν ἡ Καλὴ Γυναῖκα ἀπέθνησκε, γενικὴ λύπη θὰ κατελάμβανεν εἰς περιφέρειαν τριῶν λευγῶν τὸν τόπον, καὶ θὰ τὴν ἔκλαιον τόσο εἰς τὰ μέγαρα, ὅσον καὶ εἰς τὰς καλύβας.

— Ὑπάγει λοιπὸν συχνὰ εἰς τὸν πύργον καθὼς ἄλλοτε;

— Καθ' ἑκάστην, κύριε, καὶ συχνότερον παρά ποτε, διότι ἡ Κ. Γρανσάμ, ἡ κυρία μας...

Ὁ Ἀλφρέδος τὸν διέκοψε διὰ λυσσώδους χειρονομίας.

— Μὴ τὴν ὀνομάζετε οὕτως; ἀνέκραξε μετ' ὀρμῆς, μὴ τῇ δίδετε ἄλλο ὄνομα, ἢ τὸ τῆς Ἀδελαΐδος ὃ ἐλαιομόν, ἢ θὰ με κάμψτε τρελόν.

Παρὰ τὸν ἐπιτακτικὸν τόνον, ὅστις συνώδευε τοὺς λόγους τούτους, οὐδὲν ἔχνος ἀνυπομονησίας ἐφάνη εἰς τὸ ὄργιλον τοῦ Διονυσίου πρόσωπον.

— Μὴ θυμῶνγτε δά! κύριε Ἀλφρέδε, εἶπε μετὰ φωνὴν ἐξ ἡμισείας φιλικὴν· νομίζω ὅτι γνωρίζω τὴν αἰτίαν τῆς λύπης σας, καὶ τὴν εὐρίσκω λίαν νόμιμον. Λοιπὸν, ἀκολουθεῖτέ μοι, καὶ ἐνῶ δειπνοῦμεν, θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτων, σὰς ὑπόσχομαι.

— Ναί, ναί, ὑπέλαθεν ὁ ἵππεὺς ἐκπέμπων στεναγμόν· ἐπιθυμῶ νὰ μάθω πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ φρικῶδες συμβάν, τοῦ ὁποῦ δὲν ἐδυνήθην μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ ὑποφέρω τὴν ἰδέαν. Διονύσιε, θὰ μοὶ εἶπητε ὅλα, δὲν εἶν' ἀληθές; ὦ! διατί νὰ ἐπκνέλω ἐνταῦθα διὰ νὰ εὔρω τὸν καλλίτερόν μου φίλον νεκρὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν του ἐλευσίνως νυμφευθεῖσαν μετ' ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον μισῶ καὶ περιφρονῶ;

Χωρὶς ν' ἀποκριθῆ ὁ Διονύσιος Λαμβέρτος ἔλαθε τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου, ὅπως τὸν ὀδηγήσῃ διὰ τῆς χειρὸς. Ἡ ἡμέρα εἶχε κλίνει ἤδη πολὺ, καὶ αἱ δυσκολίαι τῆς βαλτώδους καὶ σχισματώδους ὁδοῦ καθίστων τὴν προφύλαξιν ταύτην ἀναγκαίαν. Ὁ περιηγητὴς, μετὰ κεφαλὴν κεκλιμένην ἐπὶ τοῦ στῆθους του, ἄφινε νὰ τὸν διευθύνῃ ὁ ἀγρονόμος μηχανικῶς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐφθασαν εἰς μεγίστην αὐλὴν, πέριξ τῆς ὁποίας ἦσαν φθοδομημένα τὰ ἄνισα κτίρια τῆς ἐπαύλεως. Εἰς τὸ κέντρον ὑψοῦντο δύο μεγάλαι δρυς, αἵτινες ἐσκότιζον ἐπὶ μᾶλλον τὸ λυκαυγές, καὶ ὑπὸ τὴν πυκνὴν σκιάν, ἦν ἐσχημάτιζε τὸ φύλλωμά των, ἴστατο ὄμιλλος πολυάριθμος θεραπειῶν καὶ ἐργατῶν λαλοῦντων φειδρῶς καὶ ἀναμενόντων τὴν ὄραν τοῦ δεῖπνου. Ἡ ἄφιξις τοῦ κυρίου συνοδευομένου ὑπὸ τινος ἀγνώστου, ἠνάγκασε καὶ αὐτὸς τοὺς ὁμιλητικωτέρους νὰ σιωπήσωσιν ἢ δ' ἐκπληξίς

τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἐργατῶν ἐξηγέρθη εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν ὅτε ὁ ἀγρονόμος ἀνέκραξε μετὰ φωνὴν Στέντορος.

— Ἐ! ὄνηροι, τί κάμψτε αὐτοῦ; ἐτελείωσεν ἡ ἐργασία σας, ὥστε κάψθε αὐτοῦ καὶ φλυαρεῖτε; Σὺ, Ἰωάννη Λουδοβίκε, ὀδήγησον τὸν ἵππον εἰς τὸν ἀχυρῶνα, τὸν δὲ μάρτυρον καὶ τὴν ἵπποσκεπὴν εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ξένων. Σὺ, Φρανσέτα, ὑπάγε νὰ ἐτοιμάσῃς τὴν κλίνην, καὶ θάλε τὰς λευκὰς σινδόνας, τὰς ὁποίας ἔφερα τελευταίως ἐξ Ἀβεβίλλης. Καὶ σὺ, Λουίζῶν, προσέθηκεν ἀποσπῶν ἀπὸ τὴν ζώνην τοῦ τὴν ἄγραν καὶ ρίπτων αὐτὴν εἰς χονδροειδεστάτην τινα χωρικὴν, χρῆν μαγειροῦ ἐκπληροῦσαν, ὑπάγε νὰ ἐτοιμάσῃς ταχέως τὸν δεῖπνον. Ἐμπρός, κάμψτε ὀργήγορα, καὶ ὅσοι δὲν εἶνε ἀναγκαῖοι ἐνταῦθα, ἀς μοὶ δείξουν ταῖς πλάταις των.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ κύριος Λαμβέρτος; ἐκάγχασε σαρδόνιον, ὑπερ ἐδείκνυεν ὅτι δὲν ἦτο τόσο κακὸς ὅσον ἤθελε νὰ φανῆ ἐν τούτοις, ἅμα εἶπε τοὺς λόγους τούτους, ὅλοι οἱ παριστάμενοι διεσκορπίσθησαν ὡς ἀγέλαι πτηνῶν, οἱ μὲν ὅπως ἐτελέσσωσι τὰς διαταγὰς του, οἱ δὲ ὅπως μὴ φανῶσι κατασκοπεύοντες τὰς πράξεις του, ὑπερ ὁ ἀγρονόμος οὐδόλως ἀνείχετο. Αὐτὸς δὲ λαβὼν ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν Ἀλφρέδον, ὅστις εἶχεν ἀφιππεύσει μετ' ὑφους τεταραγμένον, τὸν ὀδήγησε πρὸς τὸ κύριον μέρος τοῦ οἰκοδομήματος, ἐνθα ἦτον ἡ κατοικία του. Ὁ Ἀλφρέδος ἐκλονίζετο, καὶ πᾶν ὅ,τι ἔβλεπεν, ἐφαίνετο ἐξεγείρον ἐν τῇ καρδίᾳ του σπαραξικαρδίους ἀναμνήσεις. Ὁ Διονύσιος τοῦ ἐσφιγξεν δυνατὰ τὴν χεῖρα.

— Γενναϊότης! ἐψύθησε μετὰ τὴν ἠχηρὰν φωνὴν του

Ὁ ξένος τοῦ τὸν νῦχρίστησε διὰ συμπαθητικοῦ νέματος, καὶ εἰσῆλθον ἀμφοτέροι εἰς τὴν οἰκίαν. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπαύλεως ἦτο χάριεν καὶ καθάριον τοσοῦτον, ὥστε ἠδύνετό τις βλέπων αὐτό. Ὁ Διονύσιος εἰσήγαγε κατὰ πρῶτον τὸν ξένον τοῦ εἰς εὐρύχωρον μαγειρεῖον εἰς τοῦ ὁποῦ τοὺς ἐξ ὀρειχάλκινων στιλπνῶν μαγειρικῶν σκευῶν κεκαλυμμένους τοίχους ἀντανεκλάτο τὸ φῶς λυχνίκε, ἀρχαίου σχήματος. Ἡ Λουίζῶν ἐμαγείρειεν ἐπὶ μεγάλου πυρὸς ἐκ γαιωκαύσου, τοῦ ὁποῦ ἡ ἰδιαιτέρα ὀσμὴ ἐπλήρου ὄλην τὴν αἴθουσαν· ὁ Ἀλφρέδος Δουκλέρκ ὅμως δὲν ἐδείξεν οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ σταθεῖς ἐβρίψε πέριξ τοῦ βλέμμα βραδύ καὶ περίλυπον.

— Ἦλθετε ἄλλοτε ἐνταῦθα; εἶπεν ὁ ἀγρονόμος ἀναρτῶν τὸ πυροβόλον του παρὰ τὴν ἐστίαν καὶ ἀπεκδυόμενος τὴν κυνηγετικὴν συσκευὴν του.

— Ναί, ναί, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλφρέδος μετὰ θερμότητος, καὶ διήλθον εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην λίαν εὐδαίμονας στιγμάς. Ἐνθυμείσθε, Λαμβέρτε, ὅταν ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς θήρας μετὰ τοῦ Γουστάθου, εὗρίσκομεν ἐνταῦθα μετὰ τῆς Ἀδελαΐδος καὶ τῆς Καλῆς Γυναίκος αἵτινες μᾶς ἐπερίμενον διὰ νὰ φάγωμεν, καὶ . . .

— Λουϊζῶνη, διέκοψε ζωηρῶς ὁ Λαμβέρτος, ἡ μήτηρ μου δὲν ἐπέστρεψεν ἀκόμη; Τῆ ἀληθεία οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ δυστυχεῖς θὰ τὴν κάμωσι νὰ χάσῃ τὸν νοῦν της.

— Εἶνε εἰς τὸν πύργον, αὐθέντη, ἀπεκρίθη ἡ μάγειρος ἐξακολουθούσα τὴν ἐργασίαν της. Τὴν προσεκάλεσεν ἡ κυρία διὰ νὰ . . .

— Καλὰ, τί ὑπάγει νὰ κάμῃ ἡ μήτηρ μου εἰς τὸν πύργον, τοῦτο δὲν σ' ἐνδιαφέρει. Λοιπὸν δὸς μᾶς ὀλίγον μηλίτην ἐκ τῆς ἀποθήκης, καὶ εἰδοποίησέ μας ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃ.

Καὶ λαβὼν λυχνίαν, προσεκάλεσε τὸν ξένον νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς μικρὸν ἰσόγειον δωμάτιον, προσεχὲς τῷ μαγειρείῳ, καὶ ὅπερ ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς φαρμακευτικὸν προπαρασκευαστήριον. Κυβώτια ξύλινα, ἐπιμελῶς κεκλεισμένα καὶ φέροντα τὰ ὀνόματα πολυαριθμῶν θεραπευτικῶν βοτάνων, ἦσαν τεταγμένα κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου. Ἐπὶ σανίδων δὲ ἦσαν ἐτοιμασμένοι φιάλαι παντὸς μεγέθους, περιέχουσαι φάρμακα τὰ συνηθέστερα ἐν χρήσει εἰς τὴν ἰατρικὴν. [Πεντηκοντάς τόμων καλῶς δεδεμένων, ἐσχημάτιζον μικρὰν βιβλιοθήκην εἰς τινὰ γωνίαν τοῦ δωματίου, γραφεῖον δὲ ἐφωδιασμένον μὲ τρυτάνην, μελανοδοχεῖον καὶ πάντα τὰ πρὸς γραφὴν ἀναγκαῖα, κατεῖχε τὸ μέσον αὐτοῦ, εἰς τὸ ὅποιον σταυρὸς ἐκ λευκοσιδήρου, κρεμάμενος ἐν τῷ ἐπιφανεστέρῳ μέρει, εἶδιδε χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Ἐν τῷ δωματίῳ τούτῳ ἡ μήτηρ τοῦ ἀγρονόμου ἡ Καλὴ Γυναίκα, ὅπως τὴν ὠνόμαζον, παρσκευάζε τὰ φάρμακα, ἅτινα διένεμε δωρεὰν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀσθενεῖς τῶν περιχώρων.

Ὁ Διονύσιος Λαμβέρτος ὑπέδειξεν εἰς τὸν ξένον του μίαν ἑδραν βυρσίνην, ἣτις ἐφαίνετο ἀποκλειστικῶς προωρισμένη πρὸς χρῆσιν τῆς κυρίας τοῦ φαρμακείου· αὐτὸς δ' ἐβρίθη ἐπὶ τινος σκίμποδος καὶ εἶπεν ἡμισίχ τῆ φωνῆ ἐκτείνων τὰς κνήμας του μετ' ἀγροτικῆς ἀφελείας.

— Ἐδῶ τοῦλάχιστον δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ παντὸς ἐν ἀνέσει. Θὰ μάθητε, κύριε Δουκλέρκ ὅτι ὁ νέος κύριός μου καὶ ἐγὼ δὲν εἴμεθα ἐξ ἀδελφοί, καὶ ὅτι τρέμω πάντοτε μὴ κανεῖς λόγος πλάγιος, φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ . . . Διὰ τοῦτο δὲν ἠθέλησα νὰ ἀναλάβω τὴν συνδιάλεξιν, ἐφόσον οἱ περιέργοι καὶ οἱ φλύαροι τῆς ἐπαύλειος ἐδύναντο νὰ μᾶς ἀκούσωσι. Μίαν στιγμὴν ἀκόμη περιμείνατε, μέχρις οὗ καὶ αὐτὴ ἡ Λουϊζῶνη μᾶς ὑπερητήσῃ, διότι ἂν οἱ ἄλλοι ἔχωσιν αὐτίκα ἀνοιχτὰ ὡς σωλῆνες τῆς θερμάστρας, αὐτὴ, δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι τὰ ἔχη ἀνοιχτὰ ὡς θύραν ἐνὸς ἀχυρῶνος . . .

Μόλις ἐπεράτωσε τὸν χαρίεντα τοῦτον πανηγυρικόν, καὶ ἐκείνη ἦτις ἦτον ἀντικείμενος τῆς ὁμιλίας του εἰσῆλθε κρατοῦσα φιάλην μηλίτου καὶ δύο ποτήρια. Ἄμα δὲ ἀπέθεσεν αὐτὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης, χειρονομία ἀπειλητικὴ τοῦ κυρίου της, τὴν ἔκαμε νὰ φύγῃ ἐν πάσῃ ταχύτητι.

— Τέλος πάντων, ἰδοὺ εἴμεθα μόνοι, καὶ ὄχι ἄνευ δυσκολίας εἶπεν ὁ ἀγρονόμος πληρῶν τὰ ποτήρια μέχρι στεφάνης. Εἰς ὑγείαν σας, κύριε Ἀλφρέδε, καὶ εἰς τὴν καλὴν τύχην, ἣτις ἐμπόδισεν ἕνα ἀξιόλογον νέον ὡς ὑμᾶς νὰ γίνῃ βρωσις τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης.

— Εὐχαριστῶ, ἀγαπητέ μου Διονύσιε, ἀπεκρίθη ὁ περιηγητής, φέρων τὸ ποτήριον πρὸς τὰ χεῖλη, ἐνῶ ὁ ἀγρονόμος εἶχεν ἤδη ἀπνευστεῖ κενώσει τὸ ἰδικόν του· ἀλλὰ σπεύσατε, παρακαλῶ, νὰ ἱκανοποιήσῃτε τὴν περιέργειάν μου ἣτις μὲ καταβιβρώσκει. Γνωρίζετε κάλλιστα ὅποια ἦτον ἡ φύσις τῶν σχέσεών μου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σαινσομόν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ Ὀζεραΐνη. Ἦμην καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Γρανσάμ, ὁ νῦν κύριός σας, φίλος καὶ συμμαθητὴς τοῦ Γουστάθου δὲ Σαινσομόν, καὶ ἡρχόμην κατ' ἔτος ἐνταῦθα νὰ διέλθω τινὰς ἐβδομάδας. Ἐν μιᾷ τῶν ἐπισκέψεων τούτων ἐρωτεύθην ἐμμανῶς τὴν Ἀδελαΐδα, καὶ εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ συμμερισθῇ τὴν ἀγάπην μου. Δύναμαι νὰ τὸ εἶπω τώρα, ὅτε πᾶσα ἐλπίς μοὶ ἀπώλετο, τώρα ὅτε ἐξ ὀλεθρίας περιστάσεως ἀνήκει εἰς ἄλλον. Ὑπεσχέθη εἰς ἐμὲ διὰ τῶν ἐπισημοτέρων ὄρκων ἔρωτα, τὸν ὅποιον θεοβαίως δὲν ἐπίστευον ποτὲ ὅτι ἤθελε διαβρῆξαι. Ὁ Γουστάθος αὐτὸς συγκατετέθη μετὰ χαρᾶς εἰς τὴν ἔνωσιν αὐτὴν, ἣτις ὤφειλε νὰ μᾶς καταστήσῃ ἀδελφούς . . . Ἦκούσατε νὰ γίνηται λόγος περὶ τῶν σχεδίων τούτων, κύριε Διονύσιε;

— Βέβαια, βέβαια, ὑπέλαβεν ὁ Λαμβέρτος προσπαθῶν νὰ εἰσχαγγῇ εἰς τὴν ἐκ γύψου πίπαν του καπνὸν τρις περισσότερον, ἀφ' ὅσον αὐτὴ ἐδύνάτο νὰ περιλάβῃ. Ἦκουσα περὶ αὐτοῦ νὰ γίνηται λόγος εἰς τὸν τόπον, καὶ νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, ὅλοι ἐπεθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν ὑμᾶς κύριον μᾶλλον ἢ αὐτὸν τὸν Κ. Γρανσάμ, ὅστις δὲν δύναται νὰ φανεῖσθαι ἐν πτηνὸν εἰς ἀπόστασιν δέκα βημάτων, καὶ ὅστις εἶνε πάντοτε δύστροπος, ὡς κακὸν γεφόντιον. Ἀλλ' ἐπιτρέψατε νὰ σᾶς ἐρωτήσω, κύριε Ἀλφρέδε, διὰ τί διάβολον, ἀφοῦ τὸ πρᾶγμα ἦτο τόσῳ προχωρημένον μετὰ τῆς νέας κυρίας, σεῖς ὑπήγαγετε νὰ ἐπισκεφθῆτε τοὺς ἀντίποδας τοῦ ἄλλου ἡμισφαιρίου, ἀφίνοντες ὀπισθὲν σας ἕνα ὑπόουλον ἀντίζηλον, ὅστις δὲν ἐζήτηε ἄλλο ἢ νὰ σᾶς παίξῃ ἐν κακὸν παιγνίδιον;

— Τί θέλετε, Διονύσιε; Εἶμαι, ὡς γνωρίζετε, υἱὸς μονογενῆς ἐμπόρου τῆς Ἀββεβίλλης, καὶ ὁ πατήρ μου κάμνει μέγα ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ τῷ ἀναγγείλω τὸν ἔρωτά μου καὶ ζητήσω τὴν συγκατάθεσίν του εἰς τὸ μελετηθὲν συνοικέσιον, ἐπληροφορήθημεν ὅτι εἰς τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἀνταποκριτῶν μας εἶχεν ἀποθάνει, καὶ ὅτι ἂν δὲν ὑπήγαινον νὰ ὑποστηρίξω τὰ δικαιώματά μας ἐκεῖ, ἐπρόκειτο νὰ χάσωμεν μεγάλα ποσά, τὸ ὅποιον ἴσως ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου μας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα ἀπέβλεπε τὴν τιμὴν τοῦ ὀνόματός μας, δὲν ἐδίστασα ν' ἀναχωρήσω· πρὶν δὲ τοῦ ἀπόπλου μου ἦλθον ἐνταῦθα ὅπως ἀναμνήσω εἰς τὸν κύριον καὶ εἰς τὴν δεσποσύνην δὲ Σαινσομόν, τὴν ὑπόσχασιν, ἣν ἀμφότεροι μοὶ ἔδωσαν. Μοὶ ἀνενώσαν θετικώτερον αὐτὴν, καὶ ἀνεχώρησα ἄνευ δυσπιστίας . . . Ἐπανελθὼν δὲ ἔμαθον ταυτοχρόνως τὸν τε φρικῶδη θάνατον τοῦ Γουστάθου καὶ τὸν γάμον τῆς ἀδελφῆς του.

— Τὸ ἐν τῶν συμβάντων τούτων εἶνε συνέπεια τοῦ ἄλλου, ὑπέλαβεν ὁ Λαμβέρτος μετὰ θλίψεως· ἀλλὰ διὰ νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, ὅ,τι συνέβη ἐξέπληξε πολὺν κόσμον ἐνταῦθα, καὶ πρῶτον ἐμὲ . . . Ἡ μήτηρ μου αὐτὴ, ἣτις ὡς τὸ γνωρίζετε, εἶνε ὡς τροφὸς καὶ σύμβουλος τῆς κυρίας Ἀδελαΐδος, ἐξεπλάγη ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ὅταν ἡ τελετὴ ἔγεινεν ἐν ἀγνοίᾳ της, καὶ ἂν κρίνω ἐκ τινῶν λόγων, οἵτινες τῆς διέφυγον, εἶχε λόγους ἰδιαιτέρους νὰ φοβῆται διὰ τὴν κυρίαν δὲ Σαινσομόν τοιοῦτο συνοικέσιον . . . Ἀλλ' εἶθε ἀνυπόμονος καὶ θὰ σᾶς διηγηθῶ ὅ,τι γνωρίζω.

Καὶ ὁ ἀγρονόμος βεβαιωθείς ὅτι ἡ πίπια του ἦναπτε καλῶς, ἐστήριξε τοὺς δύο βραχίονας ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐκλίνε πρὸς τὸν ξένον του, ὅστις διετίθετο νὰ τὸν ἀκούσῃ μετὰ προσοχῆς.

— Νὰ μάθετε, κύριε Ἀλφρέδε, ὑπέλαβε μὲ τόνον ἐμπιστευτικόν, ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας αὐτὸς ὁ Κ. Γρανσάμ, ἤρχετο εἰς τοῦ πύργου πλέον παρὰ ποτε συχνά, καὶ δὲν τὸν ἄφινε σχεδὸν διόλου ἐνόσω ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία εὗρισκοντο ἐκεῖ· ἤκουσα δὲ ὅτι καὶ εἰς Ἀμιέννην, ἔνθα διεχέμαζον ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ ἐπολιόρκει ἐπίσης τὴν οἰκίαν των. Ἄγνοῶ ἂν αἱ περιποιήσεις αὐτοῦ ἐγένοντο δεκταὶ παρὰ τῆς κυρίας· ὁσάκις δὲ ἔτυχε νὰ ἤμην ἐγὼ παρὼν, μοὶ ἐφάνη ὅτι αὐτὴ οὔτε καλλίτερον, οὔτε χειρότερον μετεχειρίζετο τὸν Γρανσάμ, παρ' ὅταν ἡμεῖς ἦσθε εἰς Ὀζεραΐνη. Ἐδείκνυεν ὅτι μόλις προσεῖχεν εἰς τὴν παρουσίαν του, καὶ ἐκ τῶν τεκμηρίων τούτων ὑπέθετέ τις ὅτι οὔτε ἀγάπην, οὔτε μῖτος ἠσθάνετο δι' αὐτόν. Ὡς πρὸς τὸν Κ. Γουστάθον δὲ, τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως, διότι οὐχὶ μόνον τῷ ἔκαμνε τὸν βαρὺν, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι πολλάκις εἶχον καὶ σφοδράς λογομαχίας, καὶ τοὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐφαίνοντο φίλοι. Ἐκ τύχης, μίαν ἡμέραν ἐγενόμην μάρτυς αὐτῶν.

»Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1821, εἶνε τρία τόρα ἔτη, διεδόθη εἰς τὸν πύργον ὁ θάνατός σας, καὶ δύνασθε νὰ καυχήθητε, κύριε Ἀλφρέδε, ὅτι ζωηρῶς σᾶς ἐλυπήθησαν οἱ ἐν Ὀζεραΐνῃ φίλοι σας. Ἡ κυρία ἐλειποθύμησεν ἀναγνώσασα τὸ νέον τοῦτο εἰς μίαν ἐφημερίδα, καὶ ὁ Κ. Γουστάθος ἐτίλλε τὴν κόμην ἐξ ἀπελπισίας· δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Γρανσάμ εἶχε τὸ ἦθος λίαν κατηφές καὶ περίλυπον· ὁ Θεὸς ὅμως γνωρίζει ἂν ἡ μεγάλη αὐτοῦ θλίψις ἦτον ἀληθὴς ἢ μορφασμὸς καὶ ὑπόκρισις . . . Τὰ νέα ταῦτα γνωρίζω ἐκ τῆς μητρὸς μου, ἣτις προσεκλήθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὸν πύργον, διὰ νὰ περιποιηθῇ τὴν νέαν κυρίαν, εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν εὗρισκομένην. Ὁ Ἀλφρέδος ἐξέπεμψε βιβλὸν στεναγμῶν, ὃ δὲ Διονύσιος ἐξηκολούθησε.

— Σᾶς ἔλεγον λοιπὸν ὅτι μετὰ ἕνα σχεδὸν μῆνα, ἀφοῦ τὸ νέον τοῦτο διεδόθη εἰς Ὀζεραΐνην, ἐπανηρχόμην ὠραίαν τινὰ ἐσπέραν ἐξ Ἐτανβέργης, ἔνθα ὑπήγον νὰ κόψω καλάμους διὰ τὸν κοιτασμὸν τῶν ζώων. Ἦκολούθουν ἀτραπὸν τινὰ, ἣτις ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῆς παρόδου, καὶ ἐβάδιζον βραδέσι βήμασιν, ὅταν ἤκουσα αἰφνης ἐκ τοῦ

ετέρου μέρους τὴν φωνὴν τοῦ Κ. Γουστάβου, δμι-
λοῦντος πρὸς ἕτερόν τινα, τὸν ὁποῖον ὑπέθεσα
ὡς τὸν Κ. Γρανσάμ, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἐκτὸς αὐ-
τοῦ τότε ἄλλος ξένος εἰς τὸν πύργον. Δὲν ἤθελον
ν' ἀκούσω τὴν ὁμιλίαν των' ἀλλ' ἤξυρέτε πῶς ὠμί-
λει ὁ ἀγαθὸς καὶ ἔντιμος κύριός μας, ὅταν ἦτον
ἠρεθισμένος. Ἡ φωνὴ τοῦ ἠδύνατο νὰ ἀκουσθῆ
καὶ εἰς ἀπόστασιν βολῆς τηλεβόλου.

— Σοὶ ἐπαναλαμβάνω, Κάρολε, ἀνέκραξε μετ'
ὀργῆς, ὅτι δὲν θέλω, τοῦλάχιστον διὰ πολὺν
χρόνον ἀκόμη, νὰ σὲ ἀκούσω σχηματίζοντα
τοιαῦτα σχέδια. . . Καὶ νὰ σοὶ εἰπῶ τὴν ἀλή-
θειαν, ἡ ἀδελφή μου μ' ὄλον ὅτι τρέφει διὰ σὲ
ιδιάζουσαν ὑπόληψιν, δὲν φαίνεται διατεθειμένη
νὰ σοὶ δώσῃ τὴν χειρὰ της' ἄλλως τε γνωρίζεις
ὅτι αὕτη ὑπεσχέθη εἰς ἄλλον.

Ὁ Κάρολος τὸν διέκοψε, τοσοῦτον ὅμως χαμη-
λοφώνως, ὥστε οὐδὲ λέξιν ἐνόησα ἐξ ὅσων ἔλεγε.

— Πιθανόν, ὑπέλαβεν ὁ κύριος, ἀλλὰ τὸ θλιβε-
ρὸν τοῦτο γεγονός δὲν εἶνε ἀκόμη βέβαιον, ἔχω
ἀμφιβολίας. . . Αἱ ἐφημερίδες ἀναγγέλλουσι τόσα
νέα τὰ ὁποῖα τὴν ἄλλην ἡμέραν διαψεύδονται.

Ἡ οἰκογένεια Δουκλέρκ, δὲν ἀπώλεσεν εἰσέτι,
μοὶ λέγουσι, πᾶσαν ἐλπίδα διὰ τὸν δυστυχή μας
φίλον. Τέλος, Κάρολε, ἂν θέλῃς νὰ ἦμεθα φίλοι,
ἄς μὴ ἐπανέλθωμεν πλέον εἰς τὸ ἀντικείμενον
τοῦτο· διότι σοὶ διακρῦπτω ὅτι καὶ ἂν ἐπιτύχῃς
νὰ κάμῃς τὴν Ἀδελαΐδα νὰ λησμονήσῃ τὰς ἀρ-
χαίας ὑποχρεώσεις της, θ' ἀντιστῶ παντὶ σθένει
ἵνα τὸ συνοικέσιον τοῦτο μὴ γείνη ποτέ.

Ἀπεκρίθη πάλιν ὁ Κάρολος, ἀλλὰ πάντοτε χα-
μηλῆ τῆ φωνῆ, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου οἱ δύο νέοι εἶχον
ἤδη πολὺ ἀπομακρυνθῆ ἀπ' ἐμοῦ, ὥστε μοὶ ἦτον
ἀδύνατον νὰ τοὺς ἀκούσω. Ἐν τούτοις ἐκ τῆς
περιστάσεως ταύτης, τῆς τοσοῦτον ἀδιαφόρου καθ'
ἐκυτὴν, ἐπέισθην, κύριε Ἀλφρέδε, ὅτι ἐκείνη
ἠσθάνετο δι' ὑμᾶς ἐνδιαφέρον, ὅπερ δὲν ἠσθάνετο
δι' ἄλλον.

— Ναι, ναι, ἔχετε δίκαιον, Διονύσιε, ἐψιθύρισεν
ὁ Δουκλέρκ μετὰ συγκινήσεως, οἱ λόγοι οὗτοι,
οἵτινες ἐκ τύχης περιῆλθον μέχρις ὑμῶν, εἶνε λίαν
πολύτιμοι εἰς τὴν καρδίαν μου· μοὶ ἀποδεικνύουσι
δὲ ὅτι δὲν εἶχον ἄδικον βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ
λόγου τοῦ δυστυχοῦς φίλου μου, καὶ ὅτι ὁ ἀντίζη-
λός μου μετεχειρίσθη ἐνοχόν τινα δόλον. . .

— Μὴ σπεύδητε τόσον νὰ τὸν κατηγορήτε. Σᾶς
εἶπον ὅτι ποτὲ δὲν διετιθέμην εὐμενῶς ὑπὲρ αὐτοῦ
ἔνεκα τοῦ ἀλαζονικοῦ καὶ ἀποτόμου χαρακτῆρός

του, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐφῆρθη
λίαν ἐντίμως κατὰ τὴν φοικώδη καταστροφὴν,
ἣτις ἐπέφερε τὴν ἀπώλειαν τοῦ νέου Σαινσομόν.
Εἰς τοῦτο συμφωνοῦσι πάντες, καὶ πάντες γνω-
ρίζουσι ὅτι διὰ νὰ τὸν σώσῃ ἐξέθεσε τὴν ἰδίαν
τοῦ ζωὴν, καὶ ἴσως ἡ ἀφοσίωσίς του αὕτη ἔκαμε
τὴν κυρίαν ν' ἀποφασίσῃ νὰ τῷ δώσῃ τὴν
χειρὰ της.

Ὁ Δουκλέρκ ἐχαμήλωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπε-
ρίμεινε μὲ ἤθος περίλυπον παρὰ τοῦ Διονυσίου
τὴν ἐξήγησιν τῶν τελευταίων τούτων λόγων.

— Διετρέξατε πολλάκις τὸν τόπον, κύριε Ἀλ-
φρέδε, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγρονόμος, κυνηγοῦντες
εἰς τὰ ἔλημας, ὥστε ἀπηντήσατε βεβαίως τὰς
ἀβύσσους· ἐκεῖνας τῶν γαιωκαύσεων καὶ τῆς ἰλύος,
τὰς ὁποίας κοινῶς *mollières* ὀνομάζομεν. Εἰς
τὰς ἐπιφανείας τῶν σχηματίζεται ἐπικάλυμμά τι,
εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται χλόη λεπτὴ καὶ πυκνὴ,
ἔνεκα τῆς ὁποίας εἶνε ἀδύνατον, ἂν δὲν τῷ τὸ
εἴπωσι, νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ὑπάρχει κάτωθεν ὁ
θάνατος. Εἰς τὰ περὶ χωρὰ ἔχομεν πολλὰς τοιαύτας
μολλιέρας, καὶ μ' ὄλον ὅτι κατὰ μέγα μέρος εἰσιν
αὗται γνωσταί, καὶ τὰς ἀποφεύγουσι μετὰ προ-
σοχῆς, μ' ὄλα ταῦτα δὲν παρέρχεται ἔτος χωρὶς
νὰ καταπίωσί τινα θύματα.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνδιάλεξιν, τὴν
ὁποίαν εἶχον ἀκούσει, καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης
μου, σᾶς βεβαιῶ, οἱ κύριοι τοῦ πύργου ὑπῆγαν
νὰ κυνηγήσωσι πρὸς τὸ ἔλος τῆς Σαιντέθης, μίαν
καὶ ἡμισίαν λεύγαν ἀπ' ἐδῶ. ἤμην τότε ἀπὼν εἰς
τὴν πανήγυριν τοῦ Μοντιδιέ, καὶ κατὰ συνέπειαν
δὲν γνωρίζω εἰμὴ ἐκ φήμης ὅτι συνέβη. Φαί-
νεται λοιπὸν ὅτι οἱ δύο νέοι ὑπῆγαν εἰς Σαιντέθην
νὰ φονεύσωσι μικροὺς σχολόπακας, οἵτινες ἤρχιζον
τότε νὰ διαβαίνωσι. Τὰ μέρη ἐκεῖνα πάντες γνω-
ρίζουσι ὅτι εἶνε πλήρη μολλιέρων· τόρα, πῶς ὁ
Κ. δὲ Σαινσομόν, τοῦ ὁποίου ἡ θήρα ἦτον ἡ πρω-
τίστη ἀπασχόλησις κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους,
τὸ ἐλησμόνησεν, ἰδοὺ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοή-
σω. Ἴσως ἔνεκα μακρᾶς πορείας διὰ μέσου πυκνῶν
καλαμώνων, οἵτινες περικυκλοῦσι τὸ ὑδροστάσιον,
καὶ ἔχουσι τεσσάρων καὶ πέντε ποδῶν ὕψος, τὸν
ἐμπόδισαν νὰ ἐξετάσῃ τὴν θέσιν καὶ ἀναγνωρίσῃ
τὸν κίνδυνον. Ὁ πωσοδήποτε, εἶχεν ἤδη πληγώσῃ
ἕνα μικρὸν σχολόπακα καὶ ἔτρεχε διὰ νὰ τὸν
δείξῃ εἰς τὸν κύνα του, ὅταν ἠσθάνθη αἴφνης τὸ
ἔδαφος κλονίζομεν καὶ τοὺς πόδας του βυθιζόμε-
νους εἰς τὸν πηλὸν ἐνὸς γαιωκαυσοφυεῖου.

(ἀκολουθεῖ)